

הישיבה השלוש-מאות-ותשעים-ושתיים של הכנסת השביעית

יום שלישי, י"א אדר א' תשל"ג (13 פברואר 1973)
ירושלים, הכנסת, שעה 15.02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הונח על שולחן הכנסת, לקריאה שנייה ושלישית: חוק בית-הדין לעבודה (תיקון מס' 2), תשל"ג-1973, שחזר מועדת העבודה.
כן הונחה, מטעם הכנסת, חוברת: "נתונים על עבודת הכנסת השביעית".

הי"ר ב. צ. קשת:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת. מזכיר הכנסת נ. לורר:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי היום

ב. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

בפברואר 1973 הוחלט, בהתאם לסעיף 91(א) של הת-קנון, להטיל על ועדת הכנסת לקבוע את הוועדה שתדון בחוק נכסי נפקדים (פיצויים), תשל"ג-1972.

ועדת הכנסת בישיבתה מיום י"א באדר א' תשל"ג — 13 בפברואר 1973 החליטה להעביר את החוק הנ"ל לדיון בוועדת הכספים.

הי"ר ב. צ. קשת:
הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת.

ארי אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההיני מתכבד למ-סור לכנסת את ההודעה הבאה:
בישיבת הכנסת מיום ד' באדר א' תשל"ג — 6

ג. שאלות ותשובות

3. אם כן — מה גרם במקרה זה לטילטול של החולה הסובל מבית-חולים אחד לשני במשך 9 שעות?

שר-הבריאות 1. שם טוב:

1, 3. הידיעה נכונה בעיקרה, אך הנוסח שהופיע בעתון נותן מקום לפירושים בלתי-נכונים.

מר מיס היה מוזר לבית-החולים "דונולו" מאיש-פזיים קודמים. המקרה המתואר בכתבה בעתון מתייחס ליום 9 במארס 1972. בהופיעו בשעה 6.00 בחדר מיון כיורוגי בבית-חולים "דונולו ב' " נבדק מר מיס על-ידי הכירורג התורן ורק לאחר הבדיקה נשלח לבית-החולים תל-השומר (אחרי שהוברר לכירורג כי גם קודם לכן היה בטיפול בתל-השומר, שם יש מחלקה ספציפית לבעייתו הרפואית של מר מיס).

בתל-השומר נבדק מר מיס על-ידי רופא, ולאור הטיפול המומלץ נשלח חזרה לבית-חולים "דונולו", שהוא שייך אליו מבחינת האזור, לשם ביצוע טיפול זה הניתן גם שם. עם החזרתו ל"דונולו" אושפז מר מיס וקיבל טיפול לפי הצורך.

2. אנו מוצאים שהיה פגם בתהליך ההעברה, בכך שלא היה קשר טלפוני בין בתי-החולים, דבר שגרם לחולה המתנה ארוכה מדי עד אשר נבדק. והמתנה זו היא אשר גרמה להתפרצות הבן.

הי"ר ב. צ. קשת:
הכנסת תעבור לסעיף א' בסדר-היום: שאלות ותשובות.

1. הסיבות להעברה מיתרת של חולה מבית-חולים "דונולו" לבית-החולים בתל-השומר
חברי-הכנסת ש. כהן שאל את שר הבריאות ביום כ"ב בכסלו תשל"ג (28 בנובמבר 1972):

ב"ידיעות אחרונות" מיום 22 בנובמבר 1972 הת-פרסמה ידיעה, כי מר ישראל מיס נדון לשלושה ימי מאסר או 100 לירות תמורתם בעוון התפרעות בבית-החולים "דונולו" ביפו. מר מיס הביא את אביו לחדר המיון בבית-החולים "דונולו" בשעה 6 בבוקר, אולם לא התקבל על אף שהאב סבל מגנגרנה ברגלו וזיהה בידו אישור מרופא, שהוועק אל האב בלילה, כי על האב להישלח מיד לבית-החולים. מר מיס ואביו טולטלו מבית-חולים אחד לשני עד שעה 3 אחרי-הצהרים, עת הוח-זרו לבית-החולים שממנו יצאו ב-6 בבוקר. בכל בית-חולים טענו כי אין העניין בטיפולם וכי על בני משפחת מיס לפנות לבית-חולים אחר.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעה נכונה?
2. האם אין בתי-החולים מקבלים מקרים קשים, מסוג המקרה הנ"ל, ללא כל שעות?

מפעל "פרי-זה" ממוקם בחדרה סמוך לשיכוני סלע וביתר יד-שמואל, רסקו ושכונת זיתים, כשבין גדר המפעל לבין השכונות מפרידה דרך ברוחב שישה מטרים בלבד. במרוצת שנת 1972 הקים המפעל שני דודי קיטור ענקיים במרחק 20 מטר מהגדר, ומצבור דלק בקיבולת של 100 טון במרחק 11 מטר ממנה. כמו כן הוגבהה חצר המפ"על כך, שהמפעל הנוכחי גבוה ב-80 סנטימטר ממפלס הדרך והשיכון.

הפעלת דודי הקיטור יוצרת פיה ורעש, שלפי הגדרת לשכת הבריאות הנפתית במכתבה מ-7 באוגוסט יוצרים "מפלסי רעש מעל ומעבר למפלסים המקסימליים המומ"צים לגבי אזור זה". הגבהת מפלס חצר המפעל גורמת לשטפונות בשיכון בעת ריבוי גשמים ובמקרה של פגיעה במאגר הדלק — סכנה מוחשית של התפשטות הדלק לשיכון. הדרך הצרה המפרידה בין השיכון למפעל היא ללא מוצא.

אבקש לדעת:

א. האם משרד הבריאות מודע לקיום המפגעים?
ב. אם התשובה ל"א" חיובית — מה בדעת כבוד השר לפעול כדי לסלקם?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

א. משרדנו מודע לקיום המפגעים (בית-החרושת קיים כבר 27 שנים). בזמנו הוא היה רחוק ממקום מגורי, אך כיום גובלים שיכונים חדשים ממש בחצר בית-החרושת. כמו כן הרחיב בית-החרושת לאחרונה את פעילותו ואתה גם את המפגעים שהוא יוצר.

ב. לשכת הבריאות בחדרה נמצאת בקשר הן עם התושבים שנפגעו והן עם המפעל. לתושבים יעצנו להגיש תביעות לפי חוק למניעת מפגעים, בעניין מטרד יחיד. לשכתנו צירפה לבקשת המפעל לרשיון לשנת 1973 תנאים מיוחדים, שייגבילו את כמות הרעש וזיהום האוויר. אם בעלי המפעל לא יעמדו בדרישות תנאים אלה, ייתבעו למשפט גם מטעם משרדנו.

4-5. **זיהום האוויר בתל-אביב**

חבר-הכנסת מ. אביוהר שאל את שר הבריאות ביום כ"ד בטבת תשל"ג (29 בדצמבר 1972):
ב"הארץ" מ-25 בדצמבר 1972 נמסר, כי "בארבע תחנות למדידת זיהום אוויר בתל-אביב, המופעלות על-ידי משרד הבריאות, נמדדו באוקטובר, במדידה דו-שעיתית, 125 ערכים, העולים על גבול המותר לפי התקן הישראלי".

כמו כן נמסר שכמה מהמקרים היו בשיעור עלייה של 280% מעל לגבול המותר.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעות שזכרו לעיל נכונות?
2. מה בדעת השר לעשות כנגד תופעה זו של זיהום אוויר ברחובות תל-אביב?

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבריאות ביום כ"ח בטבת תשל"ג (2 בינואר 1973):

ב"הארץ" מיום 25 בדצמבר 1972 נמסר, כי בארבע תחנות למדידת זיהום אוויר בתל-אביב, המופעלות על-ידי משרד הבריאות, נמדדו באוקטובר 1972, במדידה דו-שעיתית, 125 ערכים, העולים על גבול המותר לפי התקן הישראלי.

הוצאו הוראות ברורות שימנעו טיטול יתר וסבל לחולים, והעיקר — החובה להתקשר טלפונים בכל מקרה של העברת חולה מבית-חולים אחד לשני.

2. **ביצוע התקנות בדבר זיהום אוויר**

חבר-הכנסת מ. אביוהר שאל את שר הבריאות ביום ט"ז בטבת תשל"ג (21 בדצמבר 1972):

ב"הארץ" מיום 18 בדצמבר 1972 נמסר, בשמו של מנהל חברה לתיכונן ולהנדסה סביבתית, כי התקנות בדבר איכות האוויר שהוצאו על-פי החוק למניעת מפגעים, תשל"א-1961, "אינן ניתנות לביצוע ואין להן ערך מעשי והנסייון של השנה האחרונה מוכיח".

על-פי טענותי, התקנות הקיימות היום חלות על איכות האוויר, ולא על מידת הזיהום שמוזהם את הסביבה כל מקור זיהום בנפרד כפי שנהוג בעולם.

כדי לקבוע מדידת זיהום כזו יש צורך בעבודת הכנה טכנולוגית מדויקת, אולם החוק אינו מותאם לביצוע מדידה כזאת.

אבקש לדעת:

1. האם נכונות הטענות שזכרו לעיל?
2. האם עומדים שרי הבריאות והפנים להתקין תקנות כוללות מתאימות למניעת זיהום האוויר על-ידי מפעלים בודדים?

3. איך מתבצעת שמירת התקנות הקיימות בדבר מניעת זיהום אוויר?

4. האם מתכננים שר הבריאות ושר הפנים לזיום תקנות חדשות ונוספות למען הפיכתו של החוק לחוק אפקטיבי המביא למניעת רעש חזק, ריח חזק וזיהום חזק של האוויר?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

1. הידיעה בעתון מבוססת על אי-הבנה. התקנות שהותקנו הן שלב ראשון ומתייחסות לאיכות אוויר בלבד. רק על סמך תקנות כאלה אפשר להתקין תקנות ספציפיות יותר, כגון: תקני פליטה לתעשיות מסוימות וכן סטנדרטים למיתקנים, לשיטות בדיקה, לאיתור מפעלים וכו'.

2. שרי הבריאות והפנים כבר התקינו תקנות פליטה המתייחסות למקורות זיהום בודדים, כגון אלה שפורסמו בקובץ התקנות 2938 מיום 20 בנובמבר 1972. תקנות ספציפיות נוספות נמצאות בשלבי הכנה.

3. איכות התקנות בדבר זיהום אוויר מוטלת על גופים שונים במדינה כגון: המשטרה, הרשויות המקומיות, וכן לשכות הבריאות. ידוע שהאיכה אינה מתבצעת כראוי וכולנו משתדלים לשפר את המצב במסגרת כוח-האדם והאמצעים הטכניים המצומצמים העומדים לרשותנו.

מיותר לציין שכל פעולה בשטח זה היא יקרה מאוד.

4. כנאמר בתשובה לשאלה 2, נמשכת הפעילות בהתקנת תקנות בנושא זיהום אוויר ורעש. תקנות בדבר סטנדרטים של ריח הן פרק נפרד ובמצב הידע הקיים כיום כמעט אינן ניתנות לביצוע.

3. **המפגעים הסביבתיים הגורמים על-ידי בית-החרושת "פרי-זה" בחדרה**

חבר-הכנסת ע. אמוראי שאל את שר הבריאות ביום כ"ב בטבת תשל"ג (27 בדצמבר 1972):

לשכת הבריאות במחוז הצפון העבירה דרישות מפורטות למפעל לשם קידום ושיכלול מיתקנים, קיימים ונוספים, שמטרתם למנוע פליטת ריחות.

ב. מתקיים מעקב שוטף אחרי התקדמות הפעולות. אם לא יוכח שיש שיפור משמעותי בשבועות הקרובים, ייתבע המפעל לדין על עבודה ללא רשיון, בהתאם למערכת החוקים הקיימים.

ג. משרד הבריאות אינו מוציא רשיונות למפעלים. תפקיד זה הוא בידי הרשויות המקומיות. משרדנו, באמצעות לשכותיו המחוזיות והנפתיות, מחווה את דעתו על גבי הבקשה לרשיון המועברת אליו על-ידי הרשות המקומית. התנגדות משרד הבריאות מחייבת.

מסיבה זאת איננו יודעים מה מספר המפעלים בארץ הפועלים ללא רשיון, באשר הבקשה לא הגיעה כלל אלינו. יוצא מן הכלל הם מפעלים לייצור מזון — "עלית" בכלל זה — ה"קוקים" לרשיון גוסף הניתן ישירות על-ידי שירות הג' של משרדנו.

מתוך 2,100 מפעלים כאלה פעלו בשנת 1972 כ-200 ללא רשיון. רק 8 מתוכם אפשר להגדירם כמפעלים גדולים.

ה"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אביוהר.

מאיר אביוהר:

אדוני השר, מאחר שמספר כה גדול של מפעלים פועלים בלא הרשיון שמדובר בו, והמפעל בצפת פועל כבר חודשים מספר ללא רשיון, מדוע מתמהמהת הגשת תביעות כחוק בעניין זה?

שר-הבריאות ו. שם טוב:

אין לי ספק שנעשתה פעולה, בהתאם לחוק, כנגד 200 המפעלים שפועלים ללא רשיון. אם חבר-הכנסת אביוהר ישאל באופן מפורט, אוכל להשיב.

לגבי מפעל קפה נמס "עלית" בצפת, אין זה נכון שהוא פועל חודשים מספר ללא רשיון. אנחנו עומדים היום ב-12 בפברואר 1973, והרשיון היה בתקפו עד סוף שנת 1972. בדרך כלל לפני שמחדשים את הרשיון, דורשים תנאים נוספים. אם תוך זמן סביר, תוך כמה שבועות, לא יעמוד המפעל בתנאים הנדרשים ממנו, מגישים נגדו תביעה על עבודה ללא רשיון.

7. מתן שירותי בריאות לאזרחי-חוץ

חבר-הכנסת מ. אביוהר שאל את שר הבריאות ביום ח' בשבט תשל"ג (11 בינואר 1973):
 אבקש לדעת:

א. האם יש למשרדו תכניות ליצוא שירותי בריאות מן הסוגים שישראל התמחתה בהם? אם כן — מה הן?
 ב. מה עושה משרדו לעידוד מתן שירותי בריאות לאזרחי-חוץ, הבאים להתרפא במוסדות שיצא להם מו-ניטין בין-לאומי?

ג. כמה אזרחי-חוץ קיבלו טיפול בשירותי הבריאות בישראל בשנת 1972 ומה היו סוגי הטיפול העיקריים?
 כמה אזרחי-חוץ באו במיוחד לשם קבלת טיפול רפואי בישראל?

שר-הבריאות ו. שם טוב:

א. אין בידי משרדנו תכניות ליצוא שירותי בריאות.

לדברי המזכיר הכללי של מלר"ז, מר דוד סיון, מעיינות המדידות הללו על מצב השחרה — ברובו על-ידי פיה וחומר חלקיקי אחר — חמור ביותר בתל-אביב, המחייב הסקת מסקנות ופעולה מהירה מצד העיריה והממשלה.

מאחר שלדברי מומחים עלולים הגזים הרעילים בתל-אביב לקצר את חייהם של חלשים, חולניים וקשישים ולהרבות ימי מחלה בקרב האוכלוסיה הבריאה, אבקש לדעת:

המוכן כבוד השר למסור על אמצעים שבדעת משרדו להפעיל כדי להפחית את זיהום האוויר בתל-אביב לדרגה "מותרת"?

שר-הבריאות ו. שם טוב:

1. הידיעות נכונות. ב-5 תחנות המדידה המופיעות על-ידי משרד הבריאות נמדדו, בחודש אוקטובר 1972, 126 ערכים העולים על הסטנדרט למדידה דו-שעיתית. בהתאם לתקנות אין לעלות על סטנדרט זה יותר מ-175 פעם במשך שנה שלמה.

כמו כן נתקבלו כמה ערכים שעליהם, לפי התקן הנ"ל, אין לעלות אף פעם אחת במדידה דו-שעיתית.

2. משרדנו רואה מצב זה בחומרה. מקורות זיהום האוויר הגורמים להשחרה הם מורכבים. הם יכולים להיות תוצאה מהפעלת רכב, חימום בתים ותעשייה (מקורות נמוכים) ותחנות-כוח (מקורות גבוהים). לא ידועה כיום תרומתו המדויקת של כל מקור, אך לאור ממצאים ראשונים נראה לנו שעיקר הבעיה הוא המקורות הנמוכים כנ"ל.

אנו מתכננים סדרה של סקרים, מורכבים ויקרים, כדי לקבוע את מרכיבי הזיהום העיקריים. לכשיצטבר בדינו ידע מספיק, נשתדל לפעול לפיו, בשיתוף עם הגופים שלהם אחריות ונגיעה ישירות לנושא.

6. המטרד לסביבה הנגרם על-ידי המפעל לקפה נמס "עלית" בצפת

חבר-הכנסת מ. אביוהר שאל את שר הבריאות ביום ח' בשבט תשל"ג (11 בינואר 1973):

ב"דבר" מיום 2 בינואר 1973 נמסר, כי מהנדס התב"רואה של מחוז הצפון במשרד הבריאות טען שמפעל "עלית" לקפה נמס בצפת עובד מה-1 בינואר 1973 ללא רשיון חוקי, וזה לא יינתן "עד שיורכבו במפעל מיתקנים מתוחכמים לסילוק מטרד הריחות הנפלטים ממנו שעליו מתלוננים התושבים זה 15 שנים".

אבקש לדעת:

א. האם הידיעות נכונות?

ב. אם כן — אילו צעדים מתכנן משרד הבריאות לגקוט כדי לכפות על מפעל "עלית" שבצפת התקנת המיתקנים הדרושים לסילוק מטרד הריחות הנפלטים ממנו?

ג. האם ידועים למשרדו מקרים נוספים של מפעלי תעשייה הממשיכים לפעול, אף-על-פי שלא ניתן להם רשיון מסיבות תברואתיות?

שר-הבריאות ו. שם טוב:

א. הידיעות נכונות. למפעל קפה נמס "עלית" בצפת טרם חודש הרשיון, שתקפו פג ב-31 בדצמבר 1972.

כונתו הישנה נמשך הלכה למעשה עד ה-31 בדצמבר 1972. החל מ-1 בינואר 1973 מופעל הפיקוח על המחירים במתכונתו החדשה, על-פי החוק שנתקבל בכנסת ביום 27 בדצמבר 1973.

2-3. אין מקום לתשובה.

4. כן.

5. (א) החל מחודש אוגוסט 1971, שאו הופעל הפיקוח על המחירים, ועד סוף שנת 1972 טיפל המשרד ב-187 מקרים של העלאות מחירים שנראו בלתי-מוציא דקות.

(ב) בחודש ינואר השנה, מאז הופעל הפיקוח על המחירים במתכונתו החדשה, טיפל המשרד ב-55 מקרים של העלאות מחירים שנראו בלתי-מוצדקות.

6. (א) החל מאוגוסט 1971 ועד 31 בדצמבר 1972 הוגשו 169 תביעות משפטיות, שנסתיימו בהטלת קנסות בשיעור של 50 עד 3,000 לירות. 8 מקרים נסתיימו בתשלום כופר שנקע בין 1,500 לירות ל-14,000 לירות. 2 תיקים נסגרו במתן התראות, תיק אחד נסגר מחוסר הוכחות ו-7 תיקים נמצאים עדיין בטיפול.

(ב) בחודש ינואר השנה נפתחו 42 תיקים, ולגביהם נבדקת האפשרות של הגשת תביעה משפטית. 5 מקרים נמצאים עדיין בחקירה מוקדמת, ולגבי 8 מקרים לא נמצאה עילה להגשת תביעה משפטית. ברצוני להוסיף כי בין 42 התיקים שלגביהם נשקלת האפשרות של הגשת תביעה משפטית כלולים גם 6 מפעלים שחזרו בהם מהעלאות המחירים.

10. הגנה על הייצור המקומי של נעליים

חברת הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר המסחר והתעשייה ביום כ"ז בכסלו תשל"ג (3 בדצמבר 1972):

יצרני הנעליים מתרעמים על הצפת השוק הישראלי בנעליים מחוץ-לארץ ומן השטחים המוחזקים, הנרכשות שם על-ידי סיטונאים במחיר זול וגמכרות כאן ברווח גדול. הצפה זו מסכנת את פרנסתם של יצרני הנעליים המקומיים, ובמיוחד את היצרנים הזעירים והבינוניים.

אבקש לדעת:

1. האם עד משרדו לתופעה הנ"ל?
2. אם כן - מוז בדעתו לעשות לתיקון המצב בענף חיוני זה?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

1. המשרד ער לתופעה המוזכרת בשאלתה.
2. הגנת המכס מפני יבוא מתחרה הניתנת לייצור המקומי של נעליים נבדקה על-ידי המשרד. התברר, כי ההגנה הניתנת למינעלי עור היא סבירה, בעוד שההגנה הניתנת למינעליים מתחליפי עור אינה מספקת.
על-מנת להבטיח הגנה נאותה לייצור המקומי ננקטו שלושה צעדים:

(א) המכס על חמרי-גלם המשמשים לייצור נעליים מתחליף עור הופחת מ-45% ל-30% ומס קנייה מ-35% ל-30%, על-מנת להחזיר תומך-גלם זה ליצרנים המקומיים.

(ב) לא הופחת המכס על יבוא נעליים במסגרת החייפה שבוצעה ב-15 בינואר 1973.

(ג) ננקטות פעולות על-מנת להבטיח ביצוע קפדני של צו סימון נעליים, המחייב בין השאר לציון בשפה

ב. אין אנו מעודדים במיוחד את בואם של אורחי-חוץ במגמה להתרפא בבתי-חולים בישראל, אולם חולים כאלה מתקבלים לטיפול. בדרך כלל נעשה הדבר כאשר אינה קיימת אפשרות לריפויים בארצות מוצאם, או כאשר תיירים חשוהים בארץ נזקקים באקראי לטיפול רפואי. דבר זה אינו אמור לגבי מוסדות מרפא שאינם בבעלות מוסדות אישפוח.

ג. אין בידינו נתונים על מספר אורחי-החוץ שקיבלו טיפול רפואי בישראל בשנת 1972, ואף לא מידע על סוגי הטיפול שקיבלו.

8. הקרנת הסרט "שבע פעמים ביום"

חברת הכנסת ט. סנהדראי שאלה את שר המסחר והתעשייה ביום ט"ו בכסלו תשל"ג (21 בנובמבר 1972):

לאור הידיעה כי הסרט "שבע פעמים ביום" מוצג בארץ, רצוני לשאול את כבודו:

1. האם חזו בו חברי המועצה לעידוד סרטים ומצאוהו כמחנך וכראוי להיות מוצג לפני הנוער שלנו ולייצג אותנו גם בחוץ-לארץ במידה שהסרט יוצג שם?

2. האם משרד המסחר והתעשייה עור בהפקתו בדרך כל שהיא?

3. האם מוכן השר לאסור את הצגתו בארץ ובחוץ-לארץ?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

1. חברי מועצת הסרט הישראלי, שרובם אנשי ציבור, חזו בסרט הנ"ל ביולי 1971 ואישרוהו כסרט ישראלי כמשמעותו בחוק.

2. המפיקים קיבלו את הסיוע המקובל לגבי סרטים שאושרו כסרטים ישראליים.

3. לשר המסחר והתעשייה אין סמכות לאסור הקרנת סרט. סמכות זו נתונה בידי המועצה לביקורת סרטים ומחזות שליד משרד הפנים, ומועצה זו אישרה ביולי 1971 את הקרנת הסרט לציבור.

9. דרכי הפיקוח על העלאות מחירים בלתי-מוצדקות

חברת הכנסת ש. כהן שאל את שר המסחר והתעשייה ביום כ"ב בכסלו תשל"ג (28 בנובמבר 1972):

בידיעות אחרונות מיום 27 בנובמבר 1972 התפרסמה ידיעה, כי תעשיינים רבים טוענים שהפיקוח על המחירים בוטל למעשה, ולכן הם מעלים את המחירים ללא אישור.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעה נכונה?
2. אם כן - מאימתי בוטל הפיקוח המעשי על המחירים?

3. מדוע בוטל הפיקוח?

4. אם לא בוטל הפיקוח - האם נעשה מעקב אחר מעלי מחירים ללא אישור?

5. כמה מעלי מחירים כאלה נתפסו?

6. מה עלה בגורלם?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

1. הידיעה איננה נכונה. הפיקוח על המחירים במת-

3. שני הדברים אינם ניתנים להשוואה. על כרטיסי קולנוע מוטל מס עיגוני, המוחזר ליצרן הסרט. על ספרים מקוריים אין מיסוי.

12. הספקת חשמל למפעל ליציקות מתכת בקריית-אריבע

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר המסחר והתעשייה
 ביום ט' בטבת תשל"ג (14 בדצמבר 1972):

הובא לידיעתי כי הרשויות הישראליות המתאימות העניקו מעמד של מפעל מאושר למפעל ליציקות מתכת שיום מר באום, משקיע פרטי, באזור קריית-חברון. אולם לאחר הענקת האישור נמנע מהיוון להמשיך בהכנות להקמת המפעל, שבהן החל, בגלל מחסור בחשמל.

אבקש לדעת:

1. האם המפעל הנ"ל הוכר כמפעל מאושר?
2. אם כן — מי היא הרשות האחראית להקמת התשתית הדרושה לאספקת חשמל למפעל זה?
3. מה הסיבה לכך שהקמת תשתית זו מתעכבת?
4. נוכח צרכי הפיתוח של המקום אילו צעדים ננק' טים להקמת תשתית הדרושה להתחלת הפעלתו של המפעל?

שר-המסחר והתעשייה ת. בר-לב:

1. המפעל הוכר כמפעל מאושר.
2. משרד המסחר והתעשייה הוא הרשות האחר-אית להקמת התשתית הכוללת לאזורי התעשייה.
3. העיכובים שהיו בעבר נבעו מהעובדה שבעת עריכת תכנון בשלבו הראשון להספקת חשמל לקריית-ארבע לא היתה עדיין החלטה סופית לגבי הקמת המפעל במקום. תכנון שלב א' של אספקת החשמל, שנעשה בזמנו על-ידי משרד השיכון, היה מכוון לאזורי מגורים ולבתי-מלאכה שצריכת החשמל שלהם היא קטנה.
4. עם אישור הקמתו של המפעל הובאו בחשבון, במסגרת תכנון שלב נוסף של הספקת חשמל לאזור התעשייה בקריית-ארבע, צרכי החשמל של מפעלים נוס' פים שיוקמו בעתיד ובכלל זה זה המפעל האמור. משרדי פנה בעניין זה לחברת החשמל שהודיעה, כי הקמת הקו למטרה זו תושלם תוך 18 חודש. בד-בבד נעשו סידורים, במידה שהקמת המפעל תושלם לפני מועד זה, להספקת חשמל למפעל מקו אחר שיושלם בקיץ השנה. הודעה על כך נמסרה גם ליום.

13. מתן תרגום עברי של הוראות השימוש במוצרים מיוצאים

חבר-הכנסת ע. אמורי שאל את שר המסחר והתעשייה
 ביום ט' בטבת תשל"ג (14 בדצמבר 1972):

בארץ מופצים מוצרי יבוא בני-קיימא רבים, שתח-זוקתם והפעלתם כרוכה במקרים רבים בפעילות המחב-ססת על הוראות היצרן. דברי ההסבר והוראות הטיפול והתחזוקה מופצים בדרך כלל בשפת ארץ הייצור או בשפה לועזית אחרת.

אבקש לדעת:

- א. האם יש דרך לאכוף על המפיצים פירסום דברי ההסבר והוראות השימוש בתרגום עברי?
- ב. אם התשובה חיובית, האם בדעת השר לנקוט צעדים כדי לחייב ולאכוף חובה כזאת?

העברית את שם היצרן וחומר-הגלם שממנו מיוצרת הנעל. בצורה זו תימנע האפשרות לייבא נעליים זולות עשויות תחליף עור על-מנת למכור במחיר גבוה כנעלי עור.

באשר לתחרות מצד יצרני הנעליים בשטחים המוח-זקים יש לציין, כי חומר-הגלם לייצור הנעליים בשטחים נרכש בישראל במחירים המקובלים בכל הענף והתנאים הכלכליים בשטחים המוחזקים משתווים בקצב מהיר לאלה השוררים בישראל.

אין לשכוח כי יבוא הנעליים מהשטחים אינו חד-סיטרי. גם יצרני הנעליים המקומיים משווקים את תו-צרתם בגדה ביהקף לא מבוטל. בישראל נמכרות בשנה כ-600,000 זוגות נעליים מתוצרת השטחים. מאידך גיסא מוכרים היצרנים הישראלים 300,000 זוגות נעליים מתו-צרתם בשטחים.

לאור מצב זה איני רואה מקום לנקיטת צעדים מיוחדים, פרט להקפדה על סימון מלא של המוצר כנדרש בחוק.

11. הגנת הספר העברי מפני יבוא מחתרה

חבר-הכנסת י. הורבין שאל את שר המסחר והתעשייה
 ביום ח' בטבת תשל"ג (13 בדצמבר 1972):

המנהל הכללי של "עם עובד", מר נחמן אוריאלי, טען ("הארץ" מ-3 בדצמבר 1972) כי הספר המקורי מופלה לרעה לעומת הספר המיובא, משום שהמוציאים לאור חייבים לקנות נייר יקר מתוצרת מפעלי חדרה, בעוד שעל נייר מיובא מוטל מכס גבוה בשיעור של 85%. לעומת זאת, בהתאם לאמנה בין-לאומית, לא מוטל מכס על ספרים מיובאים.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם יש בכונת משרד המסחר והתעשייה לפ-טור ממכס, או לפחות להקטין את המכס על נייר מיובא, ולאפשר בכך הורדת מחירו של הספר העברי המקורי?
2. האם מוכן השר לבדוק, בשיתוף עם מפעלי נייר חדרה, את האפשרויות להוזיל את מחיר הנייר להד-פסת ספרים?
3. האין השר סבור כי מוציאים לאור זכאים להחזר מס על הוצאה לאור של ספרות מקורית, בדומה ליצרני סרטים מקוריים?

שר-המסחר והתעשייה ת. בר-לב:

1. (א) הספר העברי המקורי נהנה מהגנה מי-הלית ואינו מופלה לרעה לעומת היבוא. יבואם של ספ-רים מודפסים באות העברית טעון אישור מיוחד מטעם המשרד. בכל מקרה שאישור כזה ניתן, חל על היבוא היטל בשיעור המסים שהיו משולמים על הנייר והחמרים אילו יוצר הספר בארץ.

(ב) 15 בינואר 1973 הופחתו שיעורי המכס על מרבית סוגי הנייר המיובאים בשיעור של 18% מהמכס הקיים.

2. מחירי הנייר וחמרי-הגלם בעולם נמצאים בעלייה מתמדת ולכן לא ניתן להוריד את מחירי הנייר בארץ. עם זאת כלול הנייר מהתוצרת המקומית בדשימת המו-צרים שמחירים נתון בפיקוח, וכל העלאת מחירים טעונה אישור מוקדם של המשרד.

2. אין צורך בתשובה.

3. אינני רואה צורך בנקיטת אמצעים מיוחדים, מאחר שהשיטה הנהוגה בארץ - החזקת שני מכלים דירתיים - מונעת מצב שבו יעמוד הצרכן לפני מחסור בגז לבישול.

הזמנת מיכל גז על-ידי הצרכן תוך זמן סביר לאחר התרוקנות מיכל אחד מונעת מחסור. עם זאת נקבעו הסדרים, למקרים שבהם מתרוקנים שני המכלים מסיבות כלשהן, המאפשרים אספקת גז בו ביום תמורת תשלום מיוחד של 5 לירות.

16. הסיוע הניתן לקואופרציה הצרכנית ולמסחר הפרטי

חבר הכנסת ש. לנדאו שאל את שר המסחר והתעשייה ביום ו' בשבט תשל"ג (9 בינואר 1973):

בכתבה ב"מעריב" מיום 26 בדצמבר 1972 נאמר, כי בוועידה של הקואופרציה הצרכנית הודעת שמשרד יגדיל את עזרתו לקואופרציה בשנת התקציב הבאה.

באותה כתבה נאמר כי תכנית הפיתוח לשנים 77-1973 כוללת הקמת 36 סופרמרקטים ובתי "כל-בו" של "המשביר לצרכן", בהשקעה של 100 מיליון לירות, ועד שנת 1980 יושקע בהקמת סופרמרקטים סכום של 200 מיליון. כן נאמר בה, שהיקף המכירות בסופרמרקטים וחנויות "כל-בו" של "המשביר לצרכן" יגיע בשנת 1972 ל-415 מיליון לירות ואילו ב-1980 למיליארד לירות במחירים הקיימים.

אבקש לדעת:

א. מה גודל הסיוע הכספי אשר ניתן בדרך הל-וואות, מענקים וצורות שונות, לקואופרציה הצרכנית בשנת התקציב הנוכחית?

ב. מה סכום העזרה אשר משרדך עומד לתת בשנת התקציב הבאה?

ג. מה סכומי העזרה שניתנו למסחר הפרטי בשנת התקציב הנוכחית?

ד. מה סכום העזרה אשר משרדך עומד לתת למסחר הפרטי בשנת התקציב הבאה?

ה. מה היחס בין היקף המכירות של הסופרמרקטים וחנויות "כל-בו" של "המשביר לצרכן" לבין אלה של המסחר הפרטי?

שר המסחר והתעשייה ח. בר"ל:

א. בשנת התקציב הנוכחית ניתנו על-ידי המשרד הלוואות ומענקים בסכום של כ-3.5 מיליון לירות.

ב. הסכום טרם נקבע סופית.

ג. בשנת התקציב הנוכחית ניתנו למסחר הפרטי הלוואות ומענקים בסכום של 19 מיליון לירות.

ד. הסכום טרם נקבע סופית.

ה. בהתאם לסקר המסחר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנת 1970/71 (הסקר האחרון שיש בידינו), היקף המסחר הפרטי-הקמעונאי, למעט דלק, היה גדול פי 7 לערך מהיקף המסחר בתנויות הסקטור ההסתדרותי.

17. טענותיו של מר לוי מנצרת-עילית

נגד חברת "מבני תעשייה"

חבר הכנסת ש. כהן שאל את שר המסחר והתעשייה ביום ח' בשבט תשל"ג (11 בינואר 1973):

שר המסחר והתעשייה ח. בר"ל:

א. לא קיימת כיום הוראת חוק המחייבת בעלי עסק למסור ללקוחות דברי הסבר בעל-פה, או הוראות שימוש בכתב, בעברית, לעניין הטיפול או תחזוקת מוצרים בני-קיימא מיובאים.

ניתן להוציא לעניין זה צו מתאים לפי חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, תשי"ח-1957.

ב. הנושא נמצא כעת בבדיקה במשרדי, ובהתאם לתוצאות ינקטו אמצעים מתאימים בעניין זה.

14. מניעת העלאתם של דמי שירות על-ידי

אירגון סוכני הגז

חבר הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר המסחר והתעשייה ביום כ"ב בטבת תשל"ג (27 בדצמבר 1972):

"אירגון סוכני הגז בישראל" הודיע לצרכני הגז, באמצעות מודעות בעתוני ה-20 בדצמבר 1972, כי "החל מה-1 בינואר 1973 יהיה מחיר דמי השירות 150 אגורות לחדש (במקום 40 אגורות כיום), כמקדמה לקביעה סופית".

מנוסח ההודעה מתקבל הרושם, כי ההעלאה הגדולה של דמי השירות נעשתה על-ידי אירגון סוכני הגז באורח שרירותי וללא אישור רשות ממשלתית כל שהיא. אבקש לדעת:

1. האם ההעלאה הנ"ל בדמי השירות לצרכני הגז

קיבלה אישור של רשות ממשלתית כל שהיא.

2. אם כן - מה כוונת השר לעשות כדי לבטל את ההעלאה השרירותית?

שר המסחר והתעשייה ח. בר"ל:

1. לא ניתן כל אישור להעלאה בדמי השירות לצרכני הגז.

מיד עם פירסום המודעה מטעם אירגון סוכני הגז הודענו לציבור באמצעות העתונות והרדיו, כי ההעלאה לא אושרה על-ידי המשרד ואין לשלם דמי שירות גבוהים יותר מאלה ששולמו עד אז.

בד בבד פתח הממונה על ההגבלים העסקיים בקירה כנגד האירגון, כדי לבדוק אם העלאת המחיר המאורגנת אינה עומדת בניגוד לחוק.

2. בעקבות התערבותו המיידית של המשרד לא בוצעה ההעלאה בדמי השירות כפי שתוכננה על-ידי האירגון.

15. פיגורים באספקת גז לפי הזמנות

חבר הכנסת ח. קורפו שאל את שר המסחר והתעשייה ביום כ"ב בטבת תשל"ג (27 בדצמבר 1972):

בימים אלה התרבו תלונותיהן של עקרות-הבית על שירות לקוי באספקת הגז. לעתים חולפים שבועיים מיום הזמנת הגז עד ליום האספקה. מוכן שמצב זה מכביד על עקרות-הבית וגורם סבל מיותר.

אבקש לדעת:

1. האם ידועה לכבוד השר עובדה זאת?

2. מה הן הסיבות למצב זה?

3. מה הם האמצעים שיכול משרדך לנקוט על-מנת להבטיח שירות תקין ויעיל של מצרך חיוני זה?

שר המסחר והתעשייה ח. בר"ל:

1. לא ידוע לנו על התרבות תלונות בדבר פיגורים באספקת גז.

הי"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שובל.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אדוני השר, האם יעודד משרד המסחר והתעשייה הקמת מפעלי מלט חדשים בארץ?

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

כן, אנחנו מטפלים בכך.

19. הקדמה על הגשת אוכל כשר במסיבות הנערכות

על-ידי שגרירי ישראל בחו"ל

חבר-הכנסת י. מ. אברמוביץ שאל את שר החוץ ביום א' בטבת תשל"ג (6 בדצמבר 1972):

במכתב שקיבלתי מאת הרב הראשי ללימה, פרו, נאמר בין השאר:

"האם החוק המחייב ניהול מטבח כשר במוסדות ובמשרדי הממשלה חל רק בארץ, או גם בקהילות פרו? למשל: האם מותר לשגרירי ישראל לערוך קבלת-פנים לראשי הקהילות היהודיות ולכבדם בגבולות וטריפות, בשר וחלב בעירוביות? ולהזמין למסיבה כזו ולפגוע ברגשותיהם של הרבנים הראשיים של קהילות ארגנטינה, ונצואלה, פנמה, פרו ועוד?"

"יצוין" — מוסיף רבה של לימה — שהזמנת אוכל כשר אצל 'מכנין שמחות' (caterers בלעז) יהודים אפשרית בהחלט בלימה".

רצוני לשאול:

1. האם קיימות הנחיות לשגרירי ישראל בעולם, כי עליהם להגיש מאכלים כשרים בקבלות-פנים הנערכות על-ידם?

2. אם לא — האם מוכן כבוד השר להוציא הנחיות כאלו?

3. האם מוכן כבוד השר להעיר לשגרירי ישראל בפרו על הפגיעה ברגשותיהם של הרבנים הראשיים, שנעשתה על-ידו בהגשת מאכלי טריפה במסיבה שהוזכרה אליה אותם רבנים, כפי שמתלונן רבה הראשי של לימה?

שר-החוץ א. אבן:

1) במסגרת אפשרויות המקום נוהג השגריר להקפיד על כך שלא להגיש בקבלות-פנים מאכלים אסורים על-פי ההלכה. הוא מקפיד כמו כן על הפרדה גמורה בין מאכלי בשר וחלב.

2) לאוני השגריר לא הגיעה כל תלונה, לא במי-שרין ולא בעקיפין, שמישהו מהמשתתפים נפגע ברגשותיו. ההיפך הוא הנכון. בין אלה שהביעו תודה והעריכה על קבלת-הפנים, שאותה מזכיר חבר-הכנסת אב-רמוביץ, היו רבים מהציירים הדתיים, לרבות ד"ר ברגר — רבה הראשי של ונצואלה.

20. יחסי ישראל — צ'אד

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר החוץ ביום ט' בטבת תשל"ג (14 בדצמבר 1972):

לנוכח ניתוק היחסים הדיפלומטיים של ממשלת צ'אד עם מדינת ישראל, וכל ההשלכות הכרוכות בזה, הנני מבקש לדעת:

1. האם השר צפה מיפנה אפשרי כזה ביחסי צ'אד — ישראל?

2. אם כן — אילו אמצעים נקט משרד החוץ כדי למנוע הרעת היחסים בין צ'אד וישראל?

קיבלתי העתק מכתב ששלח לך מר אברהם לוי, מאזור התעשייה גצרת-עילית, ובו הוא מתלונן על יחס חברת "מבני תעשייה בע"מ".

אבקש לדעת:

1. האם בדיק כבודו את טענותיו של מר לוי?
2. אם כן — לאילו מסקנות הגיע?
3. האם מוצא השר לגכון להתערב בעניין?

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

1. התלונות נבדקו פעמים מספר.

2. המסקנות העלו, כי חברת "מבני תעשייה" נהגה כשורה. המתלונן סירב לקבל כל הצעת פתרון קונסטרוקטיבי, שהציעה לו החברה, על-ידי העברתו למבנה חדש ומתאים באותם תנאי שכירות.

3. אינני רואה צורך בהתערבות נוספת מאחר שבינתיים הגיעו הצדדים, שוכר המבנה וחברת "מבני תעשייה", לכלל הסכמה בבית-משפט.

על אף ההסכם שהושג, בהתחשב במצבו המיוחד של המתלונן, נתבקשה חברת "מבני תעשייה" לפצותו במלוא הסכום הדרוש לתקון המבנה — והסכום הוא גבוה — שעליו הוסכם בין הצדדים בבית-המשפט.

18. המחסור במלט

חבר-הכנסת ז. שובל שאל את שר המסחר והתעשייה ביום ח' בשבט תשל"ג (11 בינואר 1973):

נוכח המחסור החמור במלט אודה לכבודו אם ישיבני:

1. היש לראות בתופעה הנ"ל מצב זמני, או שמא קיים חשש שהיצע המלט לא ידביק את הביקוש עוד זמן רב?

2. האם זה נכון שהסיבה העיקרית לאי-גידולו של היקף המלט המובא מחוץ-לארץ נעוצה במחיר הרשמי הנמוך המשולם בארץ למלט, שאינו מותיר ליבואן רווח?

3. אם כך הדבר — המוכן משרד המסחר והתעשייה לעודד יבוא מלט מחוץ-לארץ על-ידי העלאת המחיר הרשמי, או לחילופין, השתתפות בהפרש המחיר על-ידי סיבסוד, ולו אף באורת זמני?

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

1. אינני רואה סיכוי שהמחסור במלט יחלוף בע-תיד הקרוב. מחסור זה נובע מביקוש העולה על יכולת הייצור המקומי וממגבלות הקיימות כיום בכושר הפריקה בנמלים של מלט מיבוא.

2. לא. אי-גידולו של יבוא המלט מחוץ-לארץ אינו נובע מכך אלא, כאמור, מכושר הפריקה המוגבל של הנמלים. כדי להתגבר על המחסור במלט ננקטו צעדים מספר:

א) נבנה עתה מוזח חדש בנמל עזה, שיושלם בסוף חודש מארס השנה. על-ידי השלמתו יוכפל כושר הפריקה בנמל זה.

ב) חברת "נשר" ורשות הנמלים מקימים מיתקן חדש לקליטה ופריקה בתפוזרת בנמל אשדוד, שיושלם אף הוא בסוף חודש מארס. הפעלת מיתקן זה תגדיל את כושר הפריקה.

ג) נעשים צעדים להגדלת כושר הייצור המקומי. אני מקווה כי בסופו של דבר, לאחר נקיטת צעדים אלה, ידביק ההיצע את הביקוש, אך אין להניח שזה יושג בעתיד הקרוב.

שר-החץ א. אבן:

לא היה ביחסיו עם צ"א דבר שיכול היה לשמש מנוע ועילה לניתוק יחסים. מאז הגיעה צ"א לעצמאות נתפתחו בין ישראל לבניה יחסים ידידותיים. מדינות ערביות חזרו והתאמצו לחבל ביחסים אלה, אך נשיא צ"א השביל, עד לאחרונה, לעמוד בפני לחציהן. צ"א היתה נתונה לאיום בטחוני-פנימי מצד מורדים הנתמכים על-ידי מדינות ערביות שכנות, ולוב בראשן, ושקועה במצוקה כלכלית שהלכה והתחריפה לאחריה. דונה. מסתבר כי מדינות ערביות הבטיחו לצ"א לשחררה מאיום ומצוקה אלו באם תסגל את מדיניותה לרצונן. לוב וסעודיה העתירו עליה הבטחות מפתות של עזרה כספית רבתי (מן העתונות למדנו כי לוב הבטיחה לצ"א מיליון של 91 מיליון דולר). בנוסף על כך מנצלות מדינות ערביות את העניין האיסלמי הדתי כמכשיר מדיני להסתה ולחתרנות.

מדינת ישראל, לפי אופיה ומשאביה, אינה עשויה להתחרות בשיטות ובאמצעים כאלה. התפתחות זאת משקפת תהליך המסכן את ריבון גותן ועצמאותן של מדינות אפריקניות הן במישור הבין-לאומי והן בענייניהן הפנימיים. לפנינו שלטים ערבים, המשתמשים בהכנסותיהם הכספיות הגדולות והופכים את הגורם הדתי למכשיר כדי לאכוף את רצונם על מדינות עניות והולשות באפריקה תוך ניסיון לרתום אותן למדיניות האיבה וההרפתקנות שלהם.

היינו פעילים מאוד בשבועות האחרונים כדי לבצר את קשרינו הדיפלומטיים וקשרי השיחוף ב-27 המדינות האפריקניות שאנו מקיימים יחסים דיפלומטיים אתן, ואני חש כי פעולה זו לא היתה לבטלה. משמונה בירות אפריקניות קיבלנו הודעה על נכונות מנהיגיהן להידיבר אתי בקיץ בבירותיהן על קידום היחסים עם ישראל וייעשו גם מאמצים אחרים להידוק המגע והשיחוף.

21. תמיכת בריטניה וארצות מערב-אירופה אחרות בהצעה שהעלו באו"ם מדינות ערב

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר החוץ ביום ט' בטבת תשל"ג (14 בדצמבר 1972):

יואל נא כבודו להשיבני:

1. כיצד הגיב שר החוץ בעת פגישתו עם שר החוץ הבריטי אתמול על החלטת בריטניה לתמוך בעמדת הערבים בעצרת האו"ם בעלותם את ההצעה הקשורה בסיכסוך במזרח התיכון?

2. מה הן הסבדי בריטניה לעמדה הנ"ל?

3. מה העלו המגעים של ממשלת ישראל עם ארצות מערב-אירופה, שאף הן תמכו בזימת המדינות הערביות?

4. היכול השד להבהיר אילו גורמים ומניעים הביאו את התומכים בערבים להצביע עממה?

שר-החץ א. אבן:

1. בריטניה וממשלות אירופה טוענות כי נציגיהן עמלו והצליחו לעקור מן ההחלטה כל שמץ של סגנון, ציונות, ולמנוע כל תביעה בין-לאומית לסגת לפני השלום או לפנות את כל השטחים או לשנות את החלטת מועצת הבטחון 242. הן טוענות כי על-מנת לעקור תוכן מסוכן זה היו מוכרחות להצביע בעד הפשרה הסופית שנתקבלה.

2. אם כי טענה זו אינה חסרת-יסוד הבעתי באוני שר החוץ הבריטי את הערכתו כי הערבים, אשר שאפו לקבל תמיכה אירופית להצעת החלטה נוחה להם, היו מרחיקים לכת עוד יותר ברצונם להתפשר עליה. מסיבה זו, טענתי, לא היה כל צורך להפסיק את מאמצי התיקון של הנוסח המקורי — אשר שונה במידה ניכרת כבר בשלב מוקדם יחסית של המשא-ומתן האירופי עם הערבים.

3. למדינות אירופה אשר הצביעו כפי שהצביעו אין כל הרגשה כי "תמכו ביוזמות המדיניות של הערבים" כפי שהיו, אלא שריכוזו ושינו אותן עד לבלי היכר. הסטייה מגמישותה של 242 נמונה, למורת רוחם של הערבים, והאיכוז העקיף של הסנקציות בויקה לשטחים המוחזקים סוכל אף הוא. אף-על-פי-כן ההחלטה הסופית שנתקבלה ראויה היתה שלא תתקבל, אם כי אין לה שום משקל או מעמד, ועד להגשת השאלתה הזאת לא שמעתי ששום גורם מדיני בעולם מתייחס אליה.

22. עמדת ישראל כלפי הרמובליקה הדמוקרטית הגרמנית

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר החוץ ביום ט"ז בטבת תשל"ג (21 בדצמבר 1972):

יואל נא כבודו להשיבני:

1. מה היא יחסה של ממשלת ישראל לאפשרות קבלת גרמניה הקומוניסטית (המזרחית) לאו"ם?

2. האם היו פעולות ישראליות להסביר את יחסה של גרמניה הקומוניסטית לקרבנות הנאצים ואחריותה של מדינה זו בעניין זה?

3. אם כן — מה נעשה בנדון?

שר-החץ א. אבן:

הריני מנפה את השואל הנכבד לדברי תשובתי להצעה לסדר-היום מיום 3 בינואר 1973.

23. מימון תנועות ואירגונים קיצוניים באיטליה על-ידי לוב

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר החוץ ביום כ"ב בטבת תשל"ג (27 בדצמבר 1972):

מר יעקב צור, יושב-ראש הקרן הקיימת לישראל, מסר אתמול בירושלים בראש מדינת לוב, מועמר קדאפי, מורים מיליוני דולרים לגורמים שונים באיטליה כדי לעודד אנטישמיות, ואכן האנטישמיות גואה היום באיטליה. בקשר לגילוי זה אבקש לדעת:

1. הידוע לממשלת ישראל עניין סכומי הכסף העצומים המוזרמים על-ידי לוב לאיטליה במגמה לגרות רגשות אנטישמיים?

2. אם כן — מה עושה הממשלה בנידון?

3. האם ממשלת איטליה מודעת לנעשה? אם כן — מה תגובתה?

שר-החץ א. אבן:

לממשלת ישראל לא ידוע על סכומי כסף המוזרמים על-ידי לוב לאיטליה במטרה מוגדרת לגרות רגשות אנטישמיים.

בעקבות פירסומים שונים בעתונות העולמית יש להניח, שגם לממשלת איטליה ידוע על סכומים גדולים

פירוטו המצרים את משאלותיהם ובריטניה מסרה את אשר היא מוכנה לספק.

הבענו את דאגתנו לפני ממשלת בריטניה שמא אספקת נשק מסויימת למדינות ערב מרחיקה את הסיכויים להסדר ולשלום במזרח התיכון. נוסף לקיים מגע אתה בנושא זה. אין באפשרותי לאשר אם הממדים, שעליהם מדבר השואל הנכבד, הם מוסמכים מבחינת הדיוק.

26. דברי שר החוץ הדני על אפשרות של משא-ומתן בין ישראל ומצרים

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום כ"ב בטבת תשל"ג (27 בדצמבר 1972):

שר החוץ של דנמרק מר קנט אנדרסן אמר, לאחר פגישתו עם שר החוץ מר אבא אבן, כי אנשים מסויימים סבורים שעתה יש רקע טוב למשא-ומתן בין ישראל ומצרים.

אבקש לדעת:

האם הציע שר החוץ של דנמרק את שירותיו הטובים למען הביא את הצדדים למשא-ומתן לשלום?

שר-החוץ א. אבן:
התשובה שלילית.

27. חזירת המחבלים הערבים לשגירות ישראל בבנגוק

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר החוץ ביום כ"ח בטבת תשל"ג (2 בינואר 1973):

בקשר לנסיון החטיפה והפגיעה של מחבלים בנציגות ישראל בבנגוק אבקש את כבודו להשיבני:

1. האם היתה הבטחה מטעם הממשלה לגלות "רצון טוב" ותמורת שחרור ששת העצורים עלי-ידי המחבלים בשגירותו לשחרר כמה מחבלים?

2. האם היו ביום ההתפרצות לשגירותו בתאילנד סימנים שהמחבלים תכננו חזירות לנציגות ישראליות אחרות?

3. מה היתה התפתחות המאורעות בבנגוק, שהביאה את המחבלים לעזוב את השגירות?

שר-החוץ א. אבן:

1. התשובה היא לא.

2. כן, איננו סבורים שיש טעם לפרט.

3. חזירת ארבעת המחבלים לשגירותו בבנגוק נעשתה ב-28 בדצמבר 1972 בשעה 12.00 לערך. השל-טונות התאילנדיים גילו תקיפות במשא-ומתן עם המחבלים ולא השאירו ספק בלבם שאם ישראל לא תקבל את תנאיהם לא יוכלו להוציא את בני הערובה מבנגוק. כנראה עמדה תקיפה זו השפיעה על המחבלים. ברור גם כי רוחם של המחבלים התערערה מאחר שהובהר להם באורח חד-משמעי כי ממשלת ישראל אינה נכונה להיכנע לסחטנותם. אין לנו פרטים על דרך פעולתו של השגריר המצרי, אך נראה הדבר שנעתר לדרישת השלטונות התאיים להשתתף במשא-ומתן לשכנע את המחבלים לקבל את תנאי ממשלת תאילנד.

של כסף שבהם מממן שליט לוב תנועות ואירגונים קיצוניים שונים.

28. עמדתה של צרפת כלפי ישראל

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר החוץ ביום כ"ב בטבת תשל"ג (27 בדצמבר 1972):

לאחר פגישת שגריר צרפת בישראל עם שר החוץ אתמול (20 בדצמבר 1972) נתפרסמו ברבים ידיעות לפיהן "הבליט השגריר את דעת פאריס שארצו מוצגת בצורה שלילית מופרזת בעיני דעת-הקהל בישראל".

הידיעות סביב היחסים צרפת-ישראל הגבירו את השמועות בקשר לעמדת צרפת לגבי המזרח התיכון. בקשר לכך אבקש לדעת:

1. האם חל שינוי במצב האמברגו הצרפתי על אספקת נשק למעורבים בסיכסוך במזרח התיכון?

2. האם חל מיפנה בעמדת צרפת לגבי אפשרות שלום בין ישראל ושכנותיה?

3. מדוע מתארת ממשלת צרפת את עמדתה, עד כה, כעמדה שאינה מוצגת נכונה בישראל?

שר-החוץ א. אבן:

1. עד כמה שידוע לנו לא חל כל שינוי בעמדה המוצהרת הצרפתית לגבי אספקת נשק למעורבים בסיכסוך במזרח התיכון. כן לא חל שינוי בעמדתנו.

2. לא ידוע לנו על מיפנה בעמדת צרפת לגבי אפשרות של שלום בין ישראל לשכנותיה. ידוע כי צרפת אינה משתתפת בשום יומה לאומית או אירופית ושהיא סבורה כי יש להתרכז במאמץ להשיג הסדר לפתיחת תעלת-סואץ כצעד ראשון לקראת הסכם כולל. דבר זה מסתבר מהדעותיו של נשיא צרפת וממגעים ישירים.

3. הואיל וטענה כזו לא הובאה לידיעתי רשמית מצד ממשלת צרפת — לא אוכל להתייחס אל תכנה. אני מנסה למסור לציבור מידע מדויק על העמדות שנוקטת צרפת בכל עניין הנוגע לישראל, וכידוע המאון מורכב ולא חד-סיטרי.

29. אספקת נשק למצרים על-ידי בריטניה

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום כ"ב בטבת תשל"ג (27 בדצמבר 1972):

שני עתונים בריטיים הודיעו כי מצרים מתכננת לרכוש נשק בבריטניה בשווי של יותר מ-100 מיליון לירות שטרלינג.

אבקש לדעת:

האם עומדת ישראל לנקוט צעדים נגד אספקת נשק בריטי למצרים?

שר-החוץ א. אבן:

מדיניותה המוצהרת של בריטניה היא שאין היא נוהגת מדיניות של אמברגו כלפי המזרח התיכון, אלא שוקלת לגופן את כל הבקשות לאספקת נשק מהאזור. ממשלת בריטניה מצהירה, שבעת קבלת החלטות לגבי הבקשות מתחשבת היא הן באיזון הצבאי הקיים באזור והן באיזון באספקת נשק. לפי עקרונות אלה קיימת אספקה לישראל מבריטניה. ידוע לנו שהתקיימו שיחות בין מצרים לבריטניה בדבר אספקת נשק. בשיחות אלה

שר-החוץ א. אבן:

(1) הגוף העומד מאחורי הפירסום "ישראל אנד פלסטיין" ומגמתו ידועים ואיני רואה טעם להקדיש לו תשומת-לב או להתייחס לכתוב בו.

(2) לשאלות 2-5 התשובה שלילית.

30. ידיעה בדבר הצעת נוסחה שעשויה להקל את השתתפותן של ישראל ומצרים במשא-ומתן

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום כ"ב בשבט תשל"ג (25 בינואר 1973):

"ידיעות אחרונות" של יום 19 בינואר 1973 מוסר, כי בבירות מערביות שונות מתגבשת נוסחה פשרה, שתקל על השתתפותן של ישראל ומצרים במשא-ומתן על הסדר-ביניים במזרח התיכון. לפי נוסחה זו יפרסמו ישראל ומצרים הצהרות נפרדות, ובהן ייאמר כי ההסדר המתוכנן לפתיחת תעלת-סואץ לא יפגע בעמדה של כל אחת משתי המדינות לגבי הסדר כולל לסיכוסן המזרח-תיכוני.

לפי הידיעה מוצע, שמצרים תצהיר כי היא רואה בכל הסדר-ביניים צעד לקראת הסדר סופי, שיושג בהקדם ויהיה מבוסס על נסיגה ישראלית מכל השטחים, ואילו ישראל תצהיר על עמדתה שכל הסדר סופי יחייב להבטיח לה גבולות בטוחים, תוך שינוי גבול מתאימים.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעה הנ"ל הועברה לממשלת ישראל?
2. אם כן: א. האם הגיבה הממשלה על ההצעה?

ע"ה?

ב. אם הגיבה, מה היתה התגובה?

שר-החוץ א. אבן:

1. לממשלת ישראל לא הגיע שום מידע מוסמך המתייחס לכתבה המצוטטת על-ידי השואל.

2. ממשלת ישראל דגלה מאז ומתמיד בדעה שעל הצדדים להיכנס למשא-ומתן ללא תנאים, כאשר כל אחד שומר לעצמו את הזכות להגן בעת הדיונים על כל עמדה הנראית לו. על כן אינני רואה שום קושי בכך שכל צד יפתח את המשא-ומתן על-ידי הודעת עמדתו. המכשול הוא שמצרים עומדת על כך שישראל תתחייב לקבל את העמדה המצרית לגבי קו הנסיגה הסופי. אם יוסר מכשול מיותר זה ייתכן כי תהיה הדרך סלולה למשא-ומתן רציני.

31. דברי שר החוץ על נכונות ישראל לוותורים טריטוריאליים

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום ב' באדר א' תשל"ג (4 בפברואר 1973):

עתון "הארץ" מיום 28 בינואר 1973 מוסר פרטים מראיון שנתן שר החוץ לרשת השידור האנגלית ה-בי.בי.סי. בין היתר אמר שר החוץ, כי משא-ומתן במזרח התיכון יביא לשינויים בגבולות הטריטוריאליים "במידה שהדבר נחוץ לבטחון ולמניעת מלחמות חדשות". כן הוסיף כי השינויים אינם צריכים להביא לסיפוח שטחים המאוכלסים במיליון ערבים.

נוכח העובדה כי בשטחי יהודה והשומרון יושבים כ-700,000 ערבים, ואילו ברצועת-עזה יושבים כ-350,000 ערבים, אבקש לדעת:

בהודמנות זו הנני מוצא לנכון לחזור ולהביע את הערכתי לפעולתה התקיפה של ממשלת תאילנד, שהו-כיחה כי זוהי התשובה היחידה הנכונה לנסיגות סחט-נות של מחבלים ערבים.

28. התנגדות העובדים של משרד החוץ למינויים על-פי בקשותיהם של גורמי-חוץ

חבר-הכנסת ח. קורפו שאל את שר החוץ ביום ד' בשבט תשל"ג (7 בינואר 1973):

בעתונות מיום ג', 12 בדצמבר 1972, נתפרסם כי עובדי משרדך מאיימים בשביתה בשל מינויה של הגברת אסתר מילוא לתפקיד קונסול לענייני הסברה ותרבות בקונסוליה הכללית בשיקגו, על אף העובדה שאינה נמנית עם העובדים של משרד זה, וכי למשרה זו קויים מכרו פנימי ושיניים מאלה שניגשו אליו עמדו במבחן בהצלחה. בעתונות נמסר כי מינוי זה נעשה לפי בקשת גורמים מפלגתיים.

האם העובדות המתוארות לעיל נכונות?

שר-החוץ א. אבן:

המועמדות הוסרה מעל הפרק והובהרו אי-ההבנות עם ועד העובדים. אין כל פגם בכך שמועמדים לתפקידי ייצוג יוצעו על-ידי גורמים ציבוריים בארץ, אך ברור כי מינויים אלה כפופים להליכי הכרעה מוסמכים, ובמי-שורים מסויימים חלים עליהם הסכמים מקצועיים שנקבעו בעבר.

29. הדברים שנתפרסמו ב"ישראל אנד פלסטיין" בקשר לפיצוץ "ספריית פלשתי" בפאריס

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר החוץ ביום ט"ו בשבט תשל"ג (18 בינואר 1973):

הירחון היהודי "ישראל אנד פלסטיין", המופיע בפאריס, כותב בגיליונו האחרון (דצמבר-ינואר) כי איר-גון יהודי, המשתייך לתנועה פוליטית בישראל, הודה בהנחת הפצצה ב"ספריית פלסטיין" בבירת צרפת לפני כחודשיים.

הירחון מצטט את מר שמואל בן-חורין, עורך ראשי של "חד-נס", כתבעת היוצא לאור על-ידי בית"ר אר-צות-הברית, ואשר בין חברי המערכת שלו רשומים חבר-הכנסת מנחם בגין, עזר וייצמן ופרופסור בן-ציון דינור. מר בן-חורין כתב בגיליון כסלו תשל"ג של "חד-נס":

"כאשר אנו מפוצצים חנות ספרים טרוריסטית בפאריס, מכנים אותנו 'ריאקציונרים'".

אבקש לדעת:

1. האם הובהא הכתוב לידיעתו או לידיעת מי ממשרדו, בארץ או בחוץ-לארץ?
2. האם התייחס מי ממשרדו לפיצוץ הנ"ל, בפומ-בי, בארץ או בחוץ-לארץ?
3. האם הדברים המתפרסמים ב"חד-נס" עולים בקנה אחד עם ההתייחסויות הנ"ל, אם היתה, או עם ההנחיות ההסברתיות של משרד החוץ בחוץ-לארץ?
4. האם נתבקשו נציגים ישראלים בחוץ-לארץ לה-גיב על הפרסומים הנ"ל (ב"ישראל אנד פלסטיין" ו/או ב"חד-נס")?

5. אם כן — מה היתה התגובה?

בר'נייב (בהזדמנות ארוחת-ערב לכבוד מנהיגי צפון-וייטנאם ב-31 בינואר), ותרגומו המלא אומר: "אנו יודעים כעת שאפשר למצוא פתרון צודק בדרכי שלום גם לסיכסוכים אחרים, ולסלק את המוקדים הפוטנציאליים של סכנת מלחמה הממשיכים להתקיים קודם כל במזרח התיכון".

אנו מעריכים שסכנת מלחמה במזרח התיכון אמנם פחתה במידה גיכרת עם יציאת רבים מהיועצים הצבאיים הסובייטיים ממצרים, ואנו מסכימים בהחלט עם דברי בר'נייב שאפשר למצוא פתרון צודק בדרכי שלום. צריך רק להיות ברור: א) שפתרון צודק בר-קיימא יכול להימצא רק כתוצאה משא-ומתן בין הצדדים לסיכסוך ולא כתוצאה של תכתיב מצד מעצמה או מעצמות; ב) שמעצמה אשר ניהקה יחסים עם אחד הצדדים לסיכסוך אינה יכולה למלא תפקיד רציני בקידום הפתרון.

הי"ד ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת יוסף תמיר.

יוסף תמיר (גז"ל):

כבוד השר, לאחרונה שהה שליח מטעם ממשלת מצרים במוסקבה, וחזר. לאחר שובו נתפרסמה הודעה מטעם השלטונות הסובייטיים שיש בה משום חמרת העמדה לגבי ישראל. האם כך נראה הדבר גם לשר החוץ?

שר-החוץ א. אבן:

אני מציע שהשואל הנכבד יזמין אותי להביא הערה כת משמעותה של ההודעה המשותפת שנתפרסמה לרגל ביקורו של חאפז איסמעיל במוסקבה. אינני סבור שבמסגרת זאת אפשר לנתח הודעה זאת ולהגיע לידי חלל.

33. גורלם של היהודים העצורים בעיראק

חבר-הכנסת י. גבון שאל את שר החוץ ביום ג' באדר א' תשל"ג (5 בפברואר 1973):

מאז מסרת את הודעתך בכנסת על מצבם של יהודי עיראק פורסמו בארץ ובחוץ-לארץ ידיעות מדאיגות מאוד על גורל העצורים בבגדד.

אבקש לדעת:

1. מה ידוע לממשלה על גורל העצורים?
2. מה הן הפעולות שהממשלה עושה על-מנת להציל את העצורים, אם עודם בחיים?
3. מה הם הצעדים שהממשלה נוקטת כדי למנוע דיפה אכזרית של יהודי עיראק?

שר-החוץ א. אבן:

1. ביום 9 בינואר 1973 מסרתי בכנסת את המידע שהיה בידינו על-אודות החמרה שחלה במצבם של יהודי עיראק, לרבות מעצורים והחרמת רכוש.

ממקורות שונים ממשיכות להגיע ידיעות כי העצורים — או חלק מהם — אינם בחיים. אין בידינו לאשר או לסתור ידיעות מחרידות אלו. החרמת רכוש העצורים — בדומה לצעדים שנקטו ערב משפטי-הראווה והתליות הפומביות ב-1969 — וההתחמקות השיטתית של שלטונות עיראק ממסירת פרטים בדבר גורלם ומקום הימצאם של העצורים מגבירות את חששותינו.

מאז נודע דבר המעצרים נתעוררו ברחבי העולם

1. על אילו שטחים חייבת ממשלת ישראל לוותר לפי דברי כבוד השר בראיון הנ"ל?

2. אילו שטחים לא ניתן לספק, לדברי השר, כדי למנוע תוספת של מיליון אזרחים ערבים לישראל?

3. מה הם השטחים החיוניים לבטחון ישראל וחיוני לכללם בתחומי המדינה?

שר-החוץ א. אבן:

1. לא הבעתי דעה אישית כי אם את מדיניות הממשלה והעמדה המתקבלת על דעת רוב חבריה. באוגוסט 1970 קיבלו הממשלה והכנסת החלטות, שאין להן שום הסבר אחר פרט להנחה שהממשלה מוכנה להתפשרות טריטוריאלית במסגרת של שלום מוסכם. מדובר בהחלטות הכנסת על "נסיגת כוחות מזוינים ישראלים לגבולות מוסכמים ובטוחים שייקבעו במשא-ומתן" עם מצרים וירדן.

החלטות הממשלה והכנסת באוגוסט 1970, כאשר הממשלה הזאת הורכבה, אינן עולות בקנה אחד עם עמדה על עמדות הפסקת-האש כהחלטות הבאות בחש-בון במסגרת של חוזה שלום. השואל הנכבד אמר בכנסת, באותו מעמד באוגוסט 1970, כי ההחלטה שנתקבלה אז פירושה נכונות ישראלית להתפשרות טריטוריאלית בהס-כמי שלום עם מצרים וירדן.

2-3. אשר לשטחים שיבואו בחשבון להתפשרות מוסכמת ולאלה שיישארו בידינו כחיוניים גם במסגרת של שלום — הרי הדבר ייקבע במשא-ומתן עם מדינות ערב.

דברי ב.י.ב.י.סי. על "מיליון ערבים" נאמרו בהס-תמך על ציטוט מדברים שהשמיעה ראש הממשלה בדבר אי-רצוננו להוסיף עוד מיליון ערבים לשטחנו במסגרת של שלום ועל כך שיש לעמדה זו משמעות לגבי הגבולות.

32. ידיעות ממקורות קומוניסטיים בדבר השפעתו של סיום המלחמה בווייטנאם על המצב במזרח התיכון

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר החוץ ביום ב' באדר א' תשל"ג (4 בפברואר 1973):

הודעה שנתפרסמה אתמול ומתייחסת למר ליאוניד בר'נייב אומרת, כי המנהיג הקומוניסטי הצהיר במוס-קבה: "ההסדר בווייטנאם סולל את הדרך לתקופה חד-שה שתאפשר הסדר במזרח התיכון".

היום מודיע סופר "הארץ" מוויינגטון: "מקור קו-מוניסטי בבירת ארצות-הברית מנבא לפתיחתה לשיט של תעלת-סואץ על-פי הסדר שיושג בקיץ הקרוב כתו-צאה מהבנה משותפת בין שתי מעצמות-העל".

בקשר לידיעות אלה אבקש לדעת:

1. מה ידוע לישראל על היזמות ברוח ההצהרות מהמקורות הקומוניסטיים?
2. מה האמת בידיעות הנ"ל, שמקורן בוויינגטון?
3. מה היא עמדת הממשלה בנדון?

שר-החוץ א. אבן:

לא ידוע למשרד החוץ מי הוא המקור הקומוניסטי בוויינגטון, אשר אותו מצטט כתב "הארץ" ומה מידת אמינותו או חשיבותו.

מאידך גיסא קראנו את הקטע המצוטט מדברי

כתגובה על פירסומים באמצעי התקשורת בסוף ינואר וראשית פברואר מסרו לראשונה שגרירות עיראק בפאריס וברומא הודעות לעתונות. הודעות אלו מכחי- שות בסגנון מעורפל ומתחמק כי יש יהודים עצורים על רקע פוליטי או דתי או כי העצורים הומתו בבית-הכלא ; בהתעלמן מתשובה ברורה וחד-משמעית על גורל כל אחד מן העצורים ואם עתה בחיים — הן שבות ומג- בירות את החששות הכבדים.

רק אם יאפשרו שלטונות עיראק לאירגונים או לאנשים מוסמכים לראות את עשרת העצורים תהיה בכך הוכחה כי אכן עתה בחיים.

המאמצים הבין-לאומיים להניע את שלטונות עיראק לצעד זה נמשכים ללא הפוגה ובכל מקום אפשרי.

3. הפעולה כמפורט לעיל חותרת כמובן לא רק לשחרור העצורים כי אם גם למניעת מעצרים נוספים ולהבטחת יציאתם של מתי מעט היהודים שעוד נותרו בעיראק. הושגו במישור זה תוצאות מסוימות אשר מטעמים מובנים לא אוכל, לפי שעה, לפרט.

ממשלת ישראל לא תרפה ממאמציה הרצופים לה- ציל את שרידי גלות בכל וארצות ערב האחרות מגורלם האכזרי, עד אשר ייצא האחרון בהם משיעבוד לגאולה.

גורמים מדיניים וציבוריים ואישים בעלי שם והשפעה לפעול במטרה לברר אצל שלטונות עיראק את גורל העצורים לאשרו ובנסיון להצילם.

לצערי לא העלו נסיונות אלה עד עצם היום הזה תוצאות הסותרות את החשש לחייהם של עשרת העצ- רים : 1. עבדול עזיז יעקב ; 2. שאול רג'ואן ; 3. יעקב רג'ואן ; 4. עזרא חזאם ; 5. שאול שמש ; 6. ויקטור עזרא ; 7. עזרי שמש ; 8. נאג'י ציטיאט ; 9. סלים צדקה ; 10. עזרא שמשוב.

2. מאז החלו להגיע באוקטובר 1972 שמועות בדבר היעלמם ומעצרם של היהודים נמשך מאבק בין- לאומי להצלת העצורים. מאבק זה כולל לחץ ומאמצים בלתי-פוסקים במישור הדיפלומטי ובמישור הציבורי, שב- הם שותפו ממשלות ואירגונים בין-לאומיים, גופים ואישים בעשרות מדינות באמריקה הצפונית והלטינית, באירופה ובאוסטרליה. נעשו פניות לממשלות — ביניהן כאלה שאינן מקיימות קשרים עם ישראל, אך נאותו לפעול מתוך מניעים הומאניטאריים — אורגנו הפגנות ומחאות מטעם ועדים ציבוריים ואירגוני סטודנטים, פור- סמו פניות בעתונות ובאמצעי התקשורת אל שלטונות עיראק ונציגיה בדרישה להבהיר את גורל העצורים. כתו- צאה מפעילות ענפה זו ומן ההד שניתן לה בעיתונים החשובים בארצות-הברית ובאירופה נאלצו שלטונות עיר- ראק להפסיק את שתיקתם.

ד. הצעה לסדר-היום

גור דין חמור נגד לוברסקי בברית-המועצות ורדיפת פרופסור טיומקין ובתו בשל תביעתם לעלות לישראל

רואים בכך סכנה לציבור, ולכן נסגר התיק ובוטלה ההאשמה.

לפני חצי שנה נעצר פתאום לור לוברסקי בשתי האשמות. הוא נחקר חקירה חדשה של שישה חודשים על-ידי הק.ג.ב. ונאשם מחדש באותה האשמה של הוצ- את דיבה שאין בה משום סכנה לציבור ושכבר נסגר התיק לגביה. נוסף על כך טענו שב-1968 גילה כאילו את סודות המדינה, כלומר, גילה מסמך מסוים או בלתי- מסוים, הוציא אותו מהארכיון והראה אותו כאילו למישהו אחר.

המשפט התקיים לפני שבועיים, בסוף ינואר 1973, ולא היו נגדו שום הוכחות, ואף לא שמץ הוכחה. בנוגע להאשמה הראשונה היה רק התיק הישן שנסגר ושנמצא בו כי אין הדבר מהווה סכנה לציבור, אותו תיק שנמצא כי אין בו עוד שום עניין ובוטל לפני שנה וחצי. ובעניין החדש צריך היה להעיד עד אחד, או העיד עד אחד, שלא המציא את המסמך, לא הצביע על שום מסמך ולא גילה שום מסמך שלוברסקי הראה, כביכול, לאחרים. לא היתה שום עדות נגדו שהוא גילה איוה שהוא מסמך לאחרים. הובאו ארבעה עדי הגנה יהודים שלא ניתן להם להעיד. על סמך חומר ראיות זה, או חוסר כל חומר ראיות, הוא נמצא אשם בשני סעיפי כתב האישום ונדון לכפלים שנתיים מאסר, הווי אומר לארבע שנות מאסר במחנה עבודה.

אני קורא לזה "משפט דרייפוס", ולא הראשון כמו- כן במשטר הסובייטי, נגד ציונים ואסירי-ציון, שעד עכשיו

הי"ד ב. צ. קשת :

חברי הכנסת, אנו יוגשים לסעיף ג' של סדר-היום : הצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת בנימין הלוי : גור דין חמור נגד לוברסקי בברית-המועצות ורדיפת פרופסור טיומקין ובתו על תביעתם לעלות לישראל.

רשות הדיבור לחברי-הכנסת בנימין הלוי.

בנימין הלוי (גח"ל) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, משפט לור לובר- סקי ברוסטוב שעל נהר דון הוא משפט דרייפוס אחרון לעת-עתה בברית-המועצות. היה פה מקרה של יהודי לאומי-ציוני, שכתב כבר במארס 1970 לסובייט העליון וכתב מכתב גלוי בעתונות, שבו הביע את השגתו ומחא- תו על מסיבת העתונאים של 52 יהודים-מטעם שהו- עמדו אז על במת מסיבת העתונאים. נוסף על ה"חטא" הזה ועל אומץ הלב שגילה כאשר יצא בעיר רוסטוב, מבודד למדי, נגד השלטון הכל-יכול, ביקש היתר יציאה בשביל עצמו ובשביל משפחתו לעלייה לישראל. אחרי הסירוב חזר וביקש ועידר והטרדי, כמו רוב אחינו.

בזמן משפט ליניגרד עשו חיפוש בביתו ומצאו מעט ספרים עבריים, כגון חומש והגדה של פסח ועוד דברים "חשודים", ופתחו נגדו בחקירה שנמשכה כמעט שנה, כי האשימו אותו בהוצאת דיבה על השלטון הסובייטי. בסוף החקירה הממושכת הזאת הודיעו לו כי לפי דעת השלטונות יש אמנם בכל הפעילות הפומבית האמיצה שלו משום הוצאת שם רע לשלטון הסובייטי, אבל אין

להסיק את המסקנות המשפטיות ולטעון את האזרחות בכל מישור בין-לאומי ודיפלומטי ולהשתמש בשני המקרים אלה או באחד מהם — במקרה השני של טיומקין — בתור תקדים. היה תקדים אחד של מתמטיקאי, שנמצא בארץ, בשם אפלמן, שהסתמך בתור ישראלי על אמנה בין-לאומית שנחתמה על-ידי ברית-המועצות וגם על-ידי מדינת ישראל ושיש בה סעיף בוררות. אני קורא לממשלת ישראל למסור גם את מקרהו של אפלמן, של אשתו ובתו שנמנע מהן מלהצטרף אליו, לבדיקה משפטית.

אין אלה אלא אמצעים אכזריים לדיכוי ההתעוררות הלאומית של העם היהודי בברית-המועצות ואין זו אלא רמיסה בגרל גסה של זכויות האדם, שברית-המועצות חתמה על כיבוש באמנה בין-לאומית ב-1965 — באמנה לביעור כל צורות של אפליה גזעית, הכוללת גם אפליה לאומית ודתית, שיש בה סעיפים מפורשים על זכות ההגירה של כל אדם מכל מקום ובכלל זה מארצו שלו. ברית-המועצות אינה מכבדת לא רק את זכות ההגירה, אלא אף זכויות עוד יותר אלמנטריות אינה מכבדת, כגון זכות למשפט הוגן לכל אדם, הקיימת בכל העולם. במקום שאין משפט הוגן, אין משפט כלל. משפט שאין בו חופש להיות מוגן על-ידי עורך-דין, במקום שאין מרשמים לעדים להעיד, במקום שדנים בבלתיים סגורות על יסוד מסמך שלא הוכח ולא אושר, הרי זה מה שקראתי לו "משפט דרייפוס". אותו מסמך מזויף במשפט דרייפוס חולל סערה לא רק בצרפת, אלא בעולם כולו ועורר את אבי הציונות לחיבור "מדינת היהודים" ולעבודה מעשית ליסוד מדינת היהודים. גם במשפט לוברסקי צריך אותו מסמך מזויף שאינו קיים לעורר סערה, ולא רק משפטית אלא גם לאומית. על ממשלת ישראל להתייצב בראש המאבק המשפטי ההומאני והמדיני בכל הפרשות הללו.

ולבסוף — אסירי-ציון במשפט לינגרד, שנידונו על לא עוול בכפם, עדיין מחכים לשיחרורם ולעיון מחודש במשפטים. זה לא מכבר, לפני פחות מחודש ימים, יצא בברית-המועצות חוק חדש בעניין חטיפת מטוסים, העושה לחוכא ואיטלולה את פסק-הדין בקשר לחטיפת מטוסים בגלל בגידה, כביכול, שלא הוכחה ושלא היה שמץ הוכחה לקיומה. את המשפטים האלה צריך לפתוח מחדש ולדרוש שוב, בכל המישורים המשפטיים הבין-לאומיים, את שיחרורם של כל אסירי-ציון.

הי"ר ב. צ. קשת:

מה אתה מציע, חברי-הכנסת הלוי?

בנימין הלוי (גח"ל):

אני מציע לכנסת לדון בשתי הפרשיות הללו או, אם הממשלה תעדיף, להעביר אותן לוועדה.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לשר החוץ, לתשובה.

שר החוץ א. אבן:

אדוני הישכב-ראש, חברי הכנסת, אלכסנדר טיומקין ממוסקבה, פיסיקאי ומתמטיקאי, ובתו מארינה בת 13, קיבלו רשיון עלייה. אולם ב-23 לאוקטובר 1972 נמסר להם על-ידי שלטונות ההגירה במוסקבה שהאיש רה בשביל הבת בוטלה, וזאת מפני שהאם, מאיה רייס-קיי, גרושתו של מר טיומקין, מתנגדת לעליית הבת. הילדה מארינה עומדת בתוקף על כך שהיא רוצה

נמקים במחנות העבודה. זה המקרה של לור לוברסקי, שעדיין אפשר להגיש נגד פסק-הדין שלו עירעור. יש לגייס את כל דעת-הקהל, לא רק את דעת הציבור הגוי או בישראל ובעולם, אלא את דעת המשפטנים בישראל וכעולם, את דעת ועדות המשפטנים. ואני פונה לממשלת ישראל להעביר את החומר הזה ואת התיק הזה כולו לעיון משפטי מדויק לשם מתן הגנה נאותה, כדי לבטל עיוות דין משווע.

המקרה השני הוא המקרה של אלכסנדר טיומקין ומרינה טיומקין בת ה-13. הם אזרחי ישראל, ומחובתה של ממשלת ישראל להגן על אזרחיה. לא זו בלבד שהם קיבלו ב-26 בספטמבר 1972 אזרחות ישראלית בחתימת שר הפנים של ממשלת ישראל, תעודת אזרחות מס' 654, אלא הם קיבלו גם היתר יציאה מברית-המועצות ואף שילמו 500 רובל בעד ויתור על אזרחות סובייטית. מאותו יום הם אינם גם אזרחי ישראל, אלא אך ורק אזרחי ישראל. אולם ימים מועטים לאחר מכן נעצרה הבת והופרדה מאביה לפי מדינת גרושתו של אלכסנדר טיומקין, שהיא אמה של מרינה, בהאשמה שהאב משתמש לרעה בהשפעתו על הבת בכך שהוא גותל לה לאכול מצות בפסח, ובהשפעות "בלתי-מוסריות" אחרות מסוג זה. על יסוד האשמה זו ניתן פסק-דין בבית-משפט עירוני במוסקבה נגד האב, כאמור לפי מדינת האם, שהיא גם פסיכיאטרית ואימה באישפוז האב או הבת או שני-הם. היא השיגה על-ידי כך את הפרדת האב מן הבת ואת ביטול היתר היציאה.

באותו יום קיבל יושב-ראש הכנסת מברק בצורה טלפונית מאלכסנדר טיומקין, ובו פונה הלה במפורש בתור אזרחי ישראלי לכנסת ולממשלת ישראל לתת לו ולבתו את ההגנה המשפטית שהם ראוים לה, כדי לאפשר להם להגשים את זכותם לעלות לישראל בתור אזרחי ישראל ולפי רשיון שכבר קיבלו. גם פה יש עדיין אפשרות להגיש עירעור, ואמנם הוגש עירעור, וייתכן שהתחלטה איננה סופית.

גם במקרה זה חובה ציבורית משפטית על ממשלת ישראל להתערב, ואני מקווה שהדיעות שקיבלנו באמצעות העתונות הן אמנם נכונות וכי ממשלת ישראל פנתה באמצעות שגרירות הולנד — וזו חובתה — לממשלת ברית-המועצות, כדי להתערב באופן משפטי.

וכאן אני מגיע לצד הכללי של הבעיה. לא בכדי קיבלה הכנסת תיקון לחוק האזרחות, המאפשר ליהודי שנמנע ממנו לעלות לישראל, ושכלל הבחינות יכול היה לעלות לישראל, לקבל את האזרחות הישראלית. ואמנם כמה מאות מאחינו קיבלו את האזרחות, אבל הממשלה משום-מה נרתעה מלהסיק את כל המסקנות הלכה למעשה מחוק זה. הדואר הסובייטי מונע את מעבר תעודות האזרחות לאותם אזרחים שקיבלו את האזרחות ורובם מייחלים לשווא לתעודה זו. על ממשלת ישראל למצוא את הדרכים המשפטיות, באמצעות השגרירות ההולנדית, כדי למסור להם את תעודות האזרחות כדת וכדין.

לממשלת ישראל הזכות והחובה להגן על אזרחיה בחוץ-לארץ, להגן על אזרחיה ברוסיה במישור המשפטי והבין-לאומי, להעמיד במבחן ולא להידרע מהעמדה במבחן של תוקף האזרחות הישראלית מכוח החוק שלנו. המבחן הזה נבחן בזמן קבלת החוק ונמצא שריר וקיים על-ידי היועץ המשפטי לממשלה. לכן על משרד החוץ

בטחוננו בחוקיות פעולותיו אף גדל. על אף האיסור לצאת ממוסקבה הבריק בקיץ 1971 ממוסקבה לתובע בריגה ודרש להזמין אותו כעד הגנה במשפט שבו נשפטו ארבעה יהודים. שיתף את עצמו בפעולות מחאה, חתם על מכתבי מחאה והשתתף בשביתות-רעב. ב-18 ביולי 1972 שוב נעצר. ביום המעצר נערך חיפוש בביתו, בו נמצאו ספרים יהודיים וסרטי הקלטה של שירים עבריים. הפעם לא שוחרר, וב-31 בינואר נשפט למאסר של 4 שנים במשטר חמור.

במשפט לא הובאו שום ראיות מרשיעות. התביעה הביאה עד אחד. עדי ההגנה לא הורשו כלל להופיע. המשפט התנהל למעשה בדלחיים סגורות.

המשפט הזה נגד לאזאר לוברסקי הוא חוליה בשרשרת דריפות נגד יהודים אשר עורכים שלטונות ברית-המועצות כדי להטיל אימה על יהודים ולהרתעם מלעלות לישראל.

המשפט ופסק-הדין הקשה עוררו זעם ברחבי העולם. עורכי-דין חשובים מחוץ-לארץ שביקשו להיות נוכחים במשפט נתקלו בסירוב. אישים רמי-מעלה פנו לשלטונות בברית-המועצות, אך לא נענו. ממשלת ישראל ואיגודים יהודיים עשו ויעשו כל אשר ניתן למען יוסר סיט העונש, ולקראת העירעור שייערך בבית-המשפט העליון של הרפובליקה הרוסית יוגבר המאמץ לגיוס כל גורם מסייע.

חברי הכנסת, הערה לגבי שני המקרים הללו. גסיונו ההיסטורי בשנים האחרונות מוכיח: אסירי-ציון ונאמנים העם היהודי, אשר שמוותיהם מועלים בכנסת, סופם שהם יוצאים מברית-המועצות ומגיעים אלינו, אל ארץ מבט-חיים. על כן אני מחייב את יזמתו של חבר-הכנסת הלוי בהעלאת העניין לדיון בכנסת, ולעל-ידי כך — העמדת שני המקרים המזעזעים הללו בתודעת הציבור בארץ, העם היהודי והעולם.

אני חדור אמונה ותקווה כי גורלם של אסירי-ציון אחרים אשר הגיעו אלינו יהיה גורלם וייעודם של הללו. על-מנת שאוכל להוסיף כמה פרטים ונתונים, אבקש להעביר את הדיון לוועדה. ועדת החוץ והבטחון מקיימת בלאו-הכי דיווח מתמיד ושוטף בנושא.

הי"ר ב. צ. קשת:

חבר-הכנסת הלוי, האם אתה מסכים להעביר את הצעתך לוועדה?

בנימין הלוי (גח"ל):
אני מסכים.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר, להצעה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו מציעים להסיר את ההצעה מסדר-היום. אנחנו חושבים שכל העניין שהועמד כאן וכולל הרבה עלילות נגד ברית-המועצות, נגד המשטר שלה, נגד הסוציאליזם, אינו נובע מטענות לגופו של עניין, אלא מתוך אידיאולוגיה אנטי-סוציאלית, אנטי-קומוניסטית, מתוך שנאה לברית-המועצות כארץ סוציאליסטית, אשר הקימה משטר שהעמלים בישראל היו מייחלים לחיות בו במדינת ישראל. זה משטר חדש מבחינת היחס לאדם ומבחינת שוויון הזכויות הלאומי.

לעלות לישראל עם אביה. לפי הנוהג הסובייטי חייבים במקרה של גירושין להתחשב ברצונה של קטינה בגילה של מארינה, אם להשאיר את אביה או עם אמה.

אף-על-פי-כן פסק בית-משפט של אחד ממחוזות מוסקבה ב-12 לינואר שעל מארינה לחזור לאמה. אותו בית-משפט שלל את אבהותו של טיומקין, וכן פסק שיש להרחיק את הילדה מהאב בגלל השפעתו המזיקה, כביכול, לאור החלטתו לעלות לישראל עם הבת.

כאן מתחולל חיזון דרמטי ונוגע ללב. הילדה נחקרה רבות על-ידי השלטונות ומוסדות החינוך, והופעל עליה לחץ בלתי-פוסק לחזור בה מרצונה לעלות. אולם היא עומדת בתוקף על שלה. היא פנתה במכתבים רבים אל מחוץ לברית-המועצות, לתפוצות ולישראל, בדרישה לעזור לה במאבקה על עלייתה.

מארינה בת ה-13 נאלצה להסתתר מאמה לאחר שהמשטרה העבירה אותה בכוח לביתה. אביה פוטר זה זמן רב מעבודתו.

ב-20 לאוקטובר 1972 הוענקה למר טיומקין ולבתו, לפי בקשתם, אזרחות ישראלית.

מר טיומקין פנה אל שר המשפטים ואלי בבקשת עזרה. הוריתו לשגרירו באו"ם להעביר את בקשת מר טיומקין למזכיר הכללי של האו"ם. כמו כן נענה שר המשפטים למכתבו של מר טיומקין להושיט לו עזרה משפטית לקראת עירעורו במשפט, שיתקיים בבית-המשפט הגבוה במוסקבה. בהעדר יחסים דיפלומטיים בין ישראל לברית-המועצות פניתי בעצה אחת עם שר המשפטים אל ממשלת הולנד, המייצגת את ישראל במוסקבה, בבקשה לדאוג להגנה נאותה למר טיומקין. הודעה על כך הוברקה למר טיומקין, וב-29 לינואר הוא הבריק למשרד המשפטים והודה לו על הסיוע. לעת-עתה אין בידנו ידיעות נוספות בעניין זה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לאזאר מויסיביץ' לוברסקי מהעיר רוסטוב שעל-הדון, המלוחמים הפעילים והגלויים למען עלייה, הובא ב-31 לינואר לדן, בהאשמה לפי סעיפים 190–191 של הקודקס הפלילי, בעוון השמצת השלטון הסובייטי, לפי סעיף 75 — גילוי מסמכים סודיים לאנשים בלתי-מוסמכים.

לאזאר לוברסקי נולד ב-1927 באודיסה. בשנת 1944 גויס לצבא הסובייטי לחיל הקשר והגיע לדרגת סרן. לאחר השירות הצבאי הוא סיים את לימודיו בטכניון באודיסה כמהנדס קשר. באותה עת למד גם יידיש, אחרי כן למד עברית. עם תום לימודיו נשלח לעבוד בתחנת כוח באורג'וניקידזה, שם התחתן והוליד שתי בנות: נלה, כבת 20, ואלה, כבת 11. ב-1956 עקר לרוסטוב, שם עבד כמהנדס ראשי של רשת החשמל. ידידיו מספרים עליו בהערצה עמוקה, כעל בעל ידיעות רבות, איתן בדעותיו ובעל קסם אישי רב.

לראשונה החלו להצר את צעדיו ולחקור אותו בק.ג.ב. בקיץ 1971. בחקירות התגה באומץ רב והטיח לפני חוקריו כי אין הוא עובר על החוק, כי התבוללות פירושה חיסול העם, ואילו התרופה היחידה לכך — חיים על אדמת המולדת.

בהיותו חבר המפלגה הקומוניסטית נקרא כמה פעמים לבידורים במוסדות מפלגתיים, עד אשר הוצא מהמפלגה. לאחר שתיקו נסגר, כביכול, ב-1971, חזר לפעול במקום.

משה ורטמן (המערך, עבודה—מפ"ם):

אם כל כך טוב שם מדוע אתה לא שם?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כי אני כאן, כאן מולדתי ואני איבק שכאן יהיה משטר סוציאליסטי. תפקידי לחיות כאן יחד עם ילדי ולבנות כאן משטר של חופש, של אי-ניצול אדם בידי אדם, של שוויון זכויות לאומי, של שימת קץ לכיבושים ולשלטון על שטחים של עם אחר.

(קריאות)

שמעתי בשקט את ההשמצות שלכם, תשמעו גם אתם בשקט.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

חסרה לך פה סיביר, מה תעשה? איך תוכל לחיות עם כל הטוב הזה?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

בישראל מעמידים למשפט מספר לא קטן של יהודים. עשרות, מאות, במשך הזמן אלפי יהודים בישראל הועמדו למשפט והושמו בכלא, כאשר הפרו את החוק של מדינת ישראל. יש דעות שונות על חוקים. פה יכול להיות למישהו דעות שונות על חוקים בארץ אחרת, אבל מה כל הרעש המלאכותי הזה? מדוע בישראל, כאשר יהודי עובר על החוק, מעמידים אותו למשפט?

משה ורטמן (המערך, עבודה—מפ"ם):

אצלנו המשפט הוא בלתי-תלוי.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

יש לי דעה אחרת לגמרי בנושא זה. יש יהודים היושבים בכלא במדינת ישראל.

מנחם ידיד (גח"ל):

שם יש דיכוי עמים ולא משפט. דואים את החופש שלך.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

דיכוי עמים יש כאן. כאן יש אפליה לאומית של האוכלוסיה הערבית. כאן יש דיכוי אכזרי של ערבים בשטחים הכבושים, וזו חרפה לעם היהודי.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

למה אינך מדבר בשקט?

יעקב נחושתן (גח"ל):

גם בגרמניה הנאצית העמידו אנשים לדין על-פי דין.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

לכן כל העניין הוא מלאכותי מאוד. להיפך — זה יוצר רושם שאין לכם כבר מה להגיד נגד ברית-המועצות. לכן אתם תמיד מוציאים איוו ידעה עתונאית, ומבלי לבדוק אפילו מקימים רעש. חבר הכנסת המציע, שהיה שופט בישראל בעבר, אמר דבר-הבל שאפילו שר החוץ לא חזר על כך: האם זו באמת רמה של דיון, כאשר אומרים שפוגעים במישהו בברית-המועצות בגלל זה שהוא רוצה לאכול מצות? אני חושב שזו עלילה מכיוון שבברית-המועצות, בפסח האחרון, היה עודף של מצות; וקראנו בעתונים שדווקא בתל-אביב היה מחסור במצות בפסח האחרון.

מנחם ידיד (גח"ל):

זו הבדיחה היפה ביותר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

נכון, זה מצלצל כבדיחה, אבל זו עובדה. המציאות הופכת לבדיחה את התעמולה האנטי-סובייטית שלכם.

יעקב נחושתן (גח"ל):

שם הרגו אנשים בשביל דברים קטנים יותר.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

חבר-הכנסת וילנר, אתה מציע כנראה שניסע בפסח למוסקבה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

האינפלציה בהצעות לסדר-היום בכנסת נגד ברית-המועצות לא פוגעת בכלל בברית-המועצות.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

אם כך מדוע אתה מגן עליה?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

מפני שההצעות האלו פוגעות בכבוד הכנסת.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

על הכנסת אתה מגן.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

ההצעות המלאכותיות האלה במליאת הכנסת מורידות את הרמה של הכנסת ואת כבודה בעיני הציבור — —

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

על איזה ציבור אתה מדבר?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

— — אשר מתחיל כבר להתייחס באי-רצינות לכל התעמולה האנטי-סובייטית הזולה הזאת. קיים חשש, חברי הכנסת, שבמערך הבחירות תגבר ההתחרות בין גח"ל והמערך בתחום התעמולה האנטי-סובייטית, והכנסת תוצף בהצעות בלתי-הגיוניות בנושא זה לסדר-היום. גם כדי למנוע זאת מציעים אנחנו להוריד מסדר-היום את ההצעה המלאכותית שהוגשה היום על-ידי גח"ל.

ולמערך אנחנו אומרים: אתם לא תוכלו להתחרות בתחום זה עם גח"ל. התעמולה שלכם נגד ברית-המועצות אך מחזקת את הימין, את אויבי תנועת הפועלים, את אויבי השלום. עכשיו מתפתחים יחסים חדשים בעולם. התעמולה האנטי-סובייטית מביאה נזק לישראל, והציבור בארץ וגם בעולם סולד ממנה יותר ויותר, רוצה ביחסים של ידידות ושלוש בין העמים והמדינות.

הי"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה. יש שתי הצעות ואני מעמיד אותן זו מול זו: האחת — לא לכלול את הצעתו של חבר-הכנסת הלוי בסדר-היום; השנייה — להעביר את הצעתו של חבר-הכנסת הלוי לוועדת החוץ והבטחון.

ה הצבעה

בעד ההצעה לא לכלול את העניין

בסדר-היום — מיעוט

בעד ההצעה להעביר את העניין

לוועדת החוץ והבטחון — רוב

ההצעה להעביר את העניין לוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

ה. חוק שירותי הדת היהודיים (תיקון), תשל"ג-1973 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הי"ד ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנו ניגשים לסעיף ג' בסדר-היום: חוק שירותי הדת היהודיים (תיקון), תשל"ג-1973 - קריאה שנייה וקריאה שלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הפנים, חבר-הכנסת סורקיס.

מדרכי סורקיס (יו"ר ועדת הפנים):

כבוד היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, חוק שירותי הדת היהודיים (תיקון), תשל"ג-1973, מובא עם הסתייגות אחת של חבר-הכנסת מורחי.

בחוק זה יש תיקון, שהוועדה הציעה לפי החוק האורייגלי והוא התקבל גם על דעת הממשלה, שאם שר הדתות יצטרך למנות פקיד שיבצע פעולות בתוך המועצות הדתיות, הוא יתייעץ עם ראש הרשות המקומית במקום, כי הרשויות המקומיות הן שותפות לתקציבים רציניים בנושאי דת; כך שהוועדה הציעה זאת והתיקון נתקבל פה אחד.

אני רוצה להעיר שתי הערות לעצם הצעת החוק. אני רוצה שלא תהיה טעות. אין זו ועדה קרואה, אין זו ועדה ממונה, כמו שקורה בעידיות ובמועצות כאשר המוסד אינו פועל. קרו מקרים ששיתק את החיים במועצות הדתיות ולא איפשרו מתן שירותים לאזרחים הזקוקים למועצות הדתיות. היו גם מקרים שעובדים העובים בשכר: רבנים, שוחטים וכו', לא קיבלו את משכורתם גם כאשר היה כסף בקופה, כי היו מריבות בתוך המועצות הדתיות ולא היה מי שיבצע את העבודה.

זה השלב הראשון כדי להסדיר את העניין, כי המוסד שחייב לתת שירותים צריך לפעול. אם לא - צריך לפזר אותו, כמו שקורה במועצות המקומיות ובעיריות. זה הצעד הקטן ביותר, שאפשר למנות פקיד. מחר יוכלו ליהלול על צריכים לרשום לנישואים מכיוון שהפקיד "ברוגז" ויושב-ראש המועצה לא רוצה לחתום. במקרה כזה יש אפשרות לשר הדתות למנות אדם שיבצע את הפעולה הזאת, כדי שהאזרחים לא יסבלו; או במקרה שיש לבצע פעולות תשלומים. קרו מקרים כאלה והלינו את שכרם של עובדים שהיה מגיע להם. במקום שהעובדים יגישו משפט נגד המועצה הדתית על שהלינה את שכרם - ימנה שר הדתות פקיד לביצוע העבודה הנדרשת.

לכן אני מביא את הצעת החוק לקריאה שנייה ושלישית ואני מבקש להזמין את חבר-הכנסת מורחי שינמק את הסתייגותו.

הי"ד ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יעקב מורחי, להנמקת הסתייגותו.

יעקב מורחי (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, סיעתנו הצביעה נגד הצעת החוק בקריאה הראשונה. הנימוק העיקרי

להצבעתנו זו הוא, כי בחוק לא נזכר אם הפקיד שימנה שר הדתות יהיה אדם דתי או לא. אמנם שמענו היום, מפי יו"ר ועדת הפנים, שהצעת החוק מוגבלת כאילו רק לתפקיד אחד והיא באה לפתור את הבעיה של תשלום השכר לעובדים. אינני יודע אם אפשר להגדיר כך את החוק המוצע לנו.

נכון שהצעת החוק הוגשה על-ידי שר הדתות כיוון שבמועצה דתית מסוימת לא שילמו את השכר לעובדים במשך 3-4 חודשים. לכן נאלץ שר הדתות להגיש את הצעת החוק. אבל מי יערוב לנו שהחוק יחול רק על מקרה של הלנת שכר, ולא על עניין דתי גרידא? אותו ממונה, שיכול להיות אדם לא דתי, יצטרך לדון ולהחליט לפי שיקול-דעתו בעניין דתי, והוא יעשה זאת לא לפי ההלכה. יתר על כן, מה הבטחון שבעתיד תמיד יכהן בתפקיד שר הדתות אדם דתי? ייתכן מאוד שבתפקיד שר הדתות יכהן שר חילוני. עדיין לא הגענו למצב כזה, אבל האם יש לנו בטחון גמור כי בעתיד תמיד יהיה שר דתי הממונה על ענייני הדת?

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

יהיה צורך לשנות את כל החוקים.

יעקב מורחי (אגודת ישראל):

תאמין לי, שיבוא יום וכל החוקים האלה יוסרו. יש לנו חוקים, ארבעה שולחנות ערוכים עם עשרות אלפי סעיפים, ולא נצטרך לשבת ולדון כאן על חוק זה או זה.

הי"ד ב. צ. קשת:

חבר-הכנסת מורחי, הנמקת הסתייגות היא במסגרת של חמש דקות. עדיין לא הגעת להסתייגות.

יעקב מורחי (אגודת ישראל):

אשמור על מסגרת הזמן, אבל היתה לי הפרעה.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

הכוונה שלי היתה לעזור לך.

יעקב מורחי (אגודת ישראל):

אני מוכן לקבל עזרה. בעתיד אני אעזור לך. ההוראה הזו טומנת בחובה סכנה. אם חברי המועצה הדתית הם עצמם שומרי תורה ומצוות ונדרשים לכך, מכל שכן שאותו אדם ממונה חייב להיות דתי.

הסעיף הזה לוקה בחסר. אין בו כל רמז לכך ששר הדתות ימנה אדם דתי.

יורם ארידור (גח"ל):

אם השר איננו חייב להיות דתי, מדוע הממונה חייב להיות דתי?

יעקב מורחי (אגודת ישראל):

הממונה על הביצוע הוא האחראי. האחראיות של השר היא פורמלית. הביצוע הוא בידי יו"ר המועצה הדתית וחבריו.

לכן ההתנגדות שלנו לחוק, כי נאמר שם משהו

אני מבקש להסיר את ההסתייגות ולהעמיד להצבעה את הצעת החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר ב. צ. קשת:

אנו עוברים להצבעה על הצעת החוק בקריאה שנייה.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת י. מזרחי לסעיף 1

לא נתקבל.

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר ב. צ. קשת:

אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק שירותי הדת היהודיים (תיקון),

תשל"ג-1973, נתקבל.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, להנמקת הימנעות סיעתו מהצבעה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני כמעט שנה החליטה מליאת הכנסת, לפי הצעתם של ארבעה חברי כנסת, לקיים במליאה דיון על המצב ברבנות.

וראו זה פלא: הצעות רבות שהכנסת החליטה לקיים עליהן דיון לאחר מכן הגיעו לכלל דיון. לגבי הצעות אחרות קבעה ועדת הכנסת מה יהיה אורך הדיון, והן מופיעות בסדר-היום מוכנות לדיון. ורק הצעה אחת — ההצעה לדיון על מצב הרבנות — נעלמה ואיננה כל המחאות שלנו ליושב-ראש הכנסת עד כה לא הועילו. אני רוצה להביא לידיעת חברי הכנסת שנוצר כאן מצב, שלדעתי הוא מצב לא נשוא, שיש צנזורה מעל מליאת הכנסת. אחרי שמליאת הכנסת החליטה, נדמה לי שהחליטה פה אחד, על-פי הצעתן של ארבע סיעות — סיעת גח"ל, סיעת העולם הזה—כוח חדש, סיעת הרשימה הממלכתית וסיעת פועלי אגודת ישראל — לקיים דיון בנושא זה, סמכות כלשהי, יושב-ראש הכנסת או היושב-ראש והסגנים, אין לדעת מי, החליטה שהמליאה לא תדון.

זוהי הפרה של החלטת המליאה. אני חושב שנוצר כאן תקדים מסוכן מאין כמוהו. זהו צעד נוסף להשתלטת אינטרסים מפלגתיים גרידא על נוהלי הכנסת. יש מפלגה אחת או שתי מפלגות שאינן מעוניינות שהכנסת תדון במצב, שלדעתי הוא מיוחד במינו, שנוצר בצמרת הרבנות, מצב שמעיב על כל הנועשה בחיים הדתיים בארץ; שתי מפלגות החליטו שלא נעים להן לדון ברב גורן וברב עובדיה יוסף ולכן, אף-על-פי שהכנסת החליטה לדון, אין דיון.

מצאתי לכון בהזדמנות זו להביא את הדבר לידיעת חברי הכנסת, ולהביע את מחאתי הנמרצת ביותר על שעושים פלסתר את החלטות הכנסת.

מעניין מאוד: שר הדתות חייב להתייעץ עם ראש הרשות המקומית בכל הנוגע למינוי אותו פקיד. במה שנוגע לכשירותו של אדם מבחינה אירגונית — השר חייב להתיעץ עם ראש הרשות המקומית; אבל עם מי הוא יתייעץ על כשירותו של אותו אדם מבחינה דתית? לכך אין דמו בחוק. לכן הצעתי להוסיף את המלים: בהסכמת הרבנים המקומיים. אם יש שני רבנים מקומיים, יתייעץ השר עם שניהם ויקבל את הסכמתם; ואם יש רב אחד במקום — יקבל את הסכמתו של הרב המקומי. לדעתי אין בכך כל חטא; להיפך, זהו הדבר המתאים ביותר שהרב המקומי יתן את הסכמתו ואת אישורו לגבי כשירותו של אותו ממונה מבחינה דתית. עניין כשירותו שייך ליו"ר המועצה. בנושא של כשירותו מבחינה דתית חייבת להיות הסכמה של הרב המקומי.

אני מבקש לקבל את הסתייגותי. אין לי כל אינטרס טרם לפגוע בשר הדתות או במפלגות; אין לי כל אינטרס לפסול את החוק. אבל החוק לוקה בחסר וצריך להשיג לים את החסר הזה, וזאת ניתן לעשות על-ידי תוספת משפט אחד: "ובהסכמת הרבנים המקומיים".

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור ליו"ר ועדת הפנים, לדברי תשובה.

מרדכי סורקיס (יו"ר ועדת הפנים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אינני יכול לחתום או להתחייב ששר הדתות בעתיד יהיה דתי או לא דתי. קראתי בעתונות שיו"ר ועדת הבחירות לרבנות הראשית לא היה דתי במיוחד, אבל הוא העביר את הבחירות. אני מציע לא לקבל את ההסתייגות של חבר-הכנסת מזרחי בגלל סיבה פשוטה: אם רוצים לפעול במהירות ולמנות אדם שיבצע את המלאכה, אי-אפשר לבקש את הסכמת הרבנים המקומיים. אם צריך יהיה לבוא בדברים עם הרבנים, המינוי הזה יקח חצי שנה ואף שנה. יש רבנים שאינם מדברים ביניהם, זה קורה.

יעקב מזרחי (אגודת ישראל):

על סמך מה אתה אומר זאת?

מרדכי סורקיס (יו"ר ועדת הפנים):

על סמך הנסיון.

כאשר יקבלו אישור מרב אחד, השני לא יסכים.

מנחם ידיד (גח"ל):

חבר-הכנסת מזרחי, תבקר בצפת ותראה מה המצב.

מרדכי סורקיס (יו"ר ועדת הפנים):

חבר-הכנסת ידיד מומחה לענייני צפת.

כאן צריך למנות פקיד אשר יספק את השירותים. מי יהיה שר הדתות? — זה לא עניין של חברת ביטוח. אני חושב ששר הדתות, בין שיהיה דתי ובין שיהיה לא דתי, יתחשב במצב וימנה אדם מתאים. בממשלת ישראל יש די פקידים שהם שומרי מצוות ואנשים דתיים, והוא ימצא ביניהם אדם מתאים, ולא יתפש באופן מיוחד אדם לא דתי לתפקיד הזה. בחוק לא נאמד הדבר, ובצדק. שם כתוב שהמוסד צריך לפעול כהלכה.

חוברת י"ח, ישיבה שצ"ב

— חוק איגרות מדינת ישראל (הנפק רביעי להשקעת פיתוח) (ארוי, קרגמן); חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 3) (ארוי, גולדשמידט) —

ו. חוק איגרות מדינת ישראל (הנפק רביעי להשקעת פיתוח), תשל"ג—1973 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

חוק איגרות מדינת ישראל (הנפק שלישי להשקעת פיתוח), תשל"א—1970, שאושר על-ידי הכנסת ביום י"ב בחשוון תשל"א — 11 בנובמבר 1970.

אין הסתייגויות לחוק זה.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעמיד את החוק להצבעה.

הי"ר ד. ארוי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. אין הסתייגויות, ולכן נצביע על סעיפים 1—11 לפי הצעת הוועדה.

הצבעה

סעיפים 1—11 נתקבלו.

הי"ר ד. ארוי:

אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק איגרות מדינת ישראל (הנפק רביעי להשקעת פיתוח), תשל"ג—1973, נתקבל.

הי"ר ד. ארוי:

הכנסת תעבור לסעיף הבא בסדר-היום: חוק איגרות מדינת ישראל (הנפק רביעי להשקעת פיתוח), תשל"ג—1973 — קריאה שנייה וקריאה שלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לאישורה של הכנסת חוק איגרות מדינת ישראל (הנפק רביעי להשקעת פיתוח), תשל"ג—1973.

כידוע לחברי הכנסת, מדינת ישראל מפיצה כיום בארצות-הברית ובאירופה סידרה מיוחדת של איגרות, "בונדס", שהוצאה על-פי חוק איגרות מדינת ישראל (הנפק שלישי להשקעת פיתוח), תשל"א—1970 ונמכרת בחוץ-לארץ למוסדות כגון בנקים, קרנות פנסיה וחברות ביטוח. עקב הציפיות למכירה מוגברת של איגרות מסוג זה מוצע להוציא סידרה נוספת, בסכום של 350 מיליון דולר, שתנאיה יהיו זהים לאלה של הסידרה הקודמת. החוק המוצע חוזר, ללא כל שינוי, על כל הוראותיו של

ז. חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 3), תשל"ג—1973 **

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הי"ר ד. ארוי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 3), תשל"ג—1973 — קריאה שנייה וקריאה שלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר-הכנסת גולדשמידט.

יוסף גולדשמידט (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מביא הצעת חוק זו לקריאה שנייה ושלישית לאחר דיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט, שבו שמענו גם באי-כוח של משרד המשטרה, כי החוק מתייחס לשוטרים שהם עובדי המשרד הזה.

החוק בא לפני המליאה בהסתייגות אחת בלבד, שעליה נדון אחר כך.

מלים אחדות להסברת החוק. לפי תיקון זה בחוק הבחירות לכנסת תונהג שיטת הצבעה שלא היתה נהוגה עד כה במדינה. קבוצת אנשים, שוטרים שיש להם תעודת שוטרי, יקבלו תעודות הצבעה מיוחדות. בעזרת תעודת שוטרי, יוכל כל שוטר להצביע בכל קלפי שישג אליה, בכל שטח המדינה, בכל אחת מאלפי הקלפיות שייפתחו ביום הבחירות.

מאחר שזו דרך חדשה, ואין לה תקדים במדינה שלנו, התייחסה הוועדה לדרך הזאת בזהירות והכניסה בהצעת החוק תיקונים מספר, שבאים להבטיח את תקינות ההצבעה בדרך החדשה הזאת.

בהצעה שלפניכם, בסעיף 95(א), בשורות 3—4, שיינו את הנוסח. בחוברת הכחולה נאמר: "אשר ביום הבחירות יוצב לשם מילוי תפקידו מחוץ לשוב...". בהצעה זו אנחנו אומרים: "אשר נראה לשר המשטרה שהוא עשוי להיות מוצב ביום הבחירות" וכו'. המשטרה איננה רוצה להבטיח שהיא יודעת בוודאות 45 ימים לפני יום הבחירות את מקום הצבתו של כל שוטר, ולכן הכנסנו כאן נוסח גמיש יותר.

בסוף סעיף 95(א) הוספנו את המלים "ושמחת זאת יימנע ממנו להצביע בקלפי שבאותו אזור". תוספת זו אינה משנה את ההוראה, אלא רק מסבירה אותה.

בסעיף 95(ג) יש תוספת. במקור נאמר ש"יושב-ראש הוועדה המרכזית ימחק את השמות הכלולים ברשימת השוטרים, כאמור בסעיף קטן (א)", מרשימות הבוחרים שבהן הם רשומים. נראה לוועדה שאין זה מעשי ויושב-ראש הוועדה יהיה אישית אחראי לפעולה זאת, שצריכה להיעשות באלפי קלפיות. לכן הוספנו בשורה 1 ו-2: "יושב-ראש הוועדה המרכזית, או מי

* "דברי הכנסת", חוב' י"ז, עמ' 1576; נספחות.

** "דברי הכנסת", חוב' ט', עמ' 732; נספחות.

כוח המשטרה התברר, שבפועל לא יהיה צורך ביותר מ-5,000 שוטרים. בין אותם 5,000 שוטרים, כמה באמת עומדים בסכנה שמא לא יגיעו בין השעות 7 בבוקר ל-11 בלילה לאותו מקום שם הם רשומים בקלפי? משך ההצבעה הוא 16 שעות. רוב רובם של השוטרים גרים במקומם. איך הוצגה השאלה לפנינו? כאשר אנחנו קוראים את סעיף 95 (א): "לא יאוחר מ-45 יום לפני יום הבחירות ימציא שר המשטרה ליושב-ראש הוועדה המרכזית רשימה שתפרט...", בעל כרחנו אנחנו מת-רשמים שמדובר על חלק מן השוטרים הדרושים למטרה זאת. ואילו מה שנאמר לנו, מה שהתברר לנו מפייהם של באי-כוח המשטרה, הוא שלמעשה, כפי שהם ניסחו את הדבר, "כדי להיות בטוחים לגבי 5,000 שוטרים - צריך להמציא רשימה של 10,000 שוטרים". דהיינו, המשטרה תבקש תעודות הצבעה בשביל 10,000 שוטרים, כאשר בפועל יפעלו רק 5,000 שוטרים.

מתוך 5,000, הרוב הגדול יעבוד ביום הבחירות לא במשך 16 שעות, יעבוד במקום המגורים או סמוך אליו, וההצהרות החוזרות והנשנות של המשטרה - שבעידן המחשבים, בזמן התיכנון, כאשר עומדים אמצעים טכניים רבים כל כך לרשותנו, בלתי-אפשרי לצמצם את מספר השוטרים שיקבלו את התעודה המיוחדת הזאת לפחות מ-5,000 - אינן מתקבלות על הדעת. עם כל הכבוד שאני רוכש, כמו כלנו, למשטרה, אינני יכול להימנע מלהביע את הרושם שהמשטרה מחפשת את הנוחיות שלה. למה לא לטרוח ולעבד תכנית, שברגע האחרון תהייה סטיות ממנה, כאלה או כאלה? יותר נוח להוציא תעודות ל-10,000 שוטרים, אף-על-פי שהצורך יהיה קטן הרבה יותר.

אילו היה מדובר בתיקון בלתי-חשוב כשהוא לעצמו, אשר יעלה אמנם כסף ובעדה - מילא, זה לא נורא. אולם מכיוון שמדובר בתיקון מבחינת הבלתי-ריות, אני אומר שיש לצמצם את מספר התעודות. לפי כל הנתונים שנתבררו בוועדה מפי באי-כוח המשטרה די והותר ב-2,000 תעודות כאלה כדי למנוע כל סכנה שאפילו שוטר אחד לא יוכל להצביע ביום הבחירות. עם כל כך אני מציע לא לתת את ההיתר הכולל כפי שזה מוגש עכשיו, אלא לצמצם את המספר ל-2,000. בכך אנחנו ממלאים את חובתנו כלפי שמירת הזכויות של כל השוטרים, ולא פותחים פתח לתיקון, שאיננו יכולים לראות היום את סכנותיו ואשר אולי לא נרצה להרחיבו עד כדי כך.

היו"ר ר. ארזי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אנקוריון, שישב בשם הרוב בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ארי אנקוריון (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט): כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, יש לי תרעומת כלפי חבר-הכנסת גולדשמידט, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, שהביא את הצעת החוק לקריאה שנייה, והתרעומת היא על ביטוי מסוים שהשתמש בו. הוא אמר: בכל זאת אנחנו מתייחסים לעניין זה בחשדנות ובזהירות. מה זאת אומרת: "אנחנו מתייחסים בחשדנות ובזהירות"? ההצעה זכתה בוועדה לתמיכה מימין ומשמאל, ויש לה גם היסטוריה. איך נולדה ההצעה הזאת? היא נולדה בוועדת הבחירות המרכזית. בוועדת הבחירות המרכזית, יחד עם ההצעות השונות האחרות, התברר גם בשעתו עניין זה עם נציגי משרד הפנים,

שהוא הסמך לכך בהתייעצות עם סגניו... זהו נוסח שמצוי הרבה בחוק הבחירות לכנסת.

מאידך גיסא סעיף 95(ד) בחוברת הכחולה פותח במלים "הוועדה המרכזית תוציא". כאן אנחנו אומרים "יושב-ראש הוועדה המרכזית יוציא לכל שוטר..." אחרי הירדורים רבים מצאנו, שאין זה רצוי שתהייה תעודת ההצבעה של השוטרים תחומות על-ידי מוסמכים שונים. רצוי שכל התעודות ישאו את חתימתו של יושב-ראש הוועדה המרכזית. גם אם הדבר עלול לגרום לטורח רב, מצאנו שיש להבטיח בכך את התקינות.

בסעיף 95(ד) תיקנו טעות דפוס שהיתה בחוברת הכחולה. בשורה שנייה היה כתוב "בסעיף קטן (ב)", וצריך להיות "כאמור בסעיף קטן (ג)" - כך מופיעות המלים בנוסח הלבן שנמצא היום בדיכום.

בשורה רביעית הוספנו "תעודת-ההצבעה-לשוטר ש-תכלול את מספר תעודת הזהות או פנקס הזהות ואת מספר תעודת השוטר שלו". כאן אני רוצה להסביר, שלפי הנוסח שלפניכם יקפיד החוק על ארבעה תנאים שיבטיחו את תקינות ההצבעה. השוטר הבא להצביע יוכיח את זכותו להצביע בקלפי שאין הוא רשום ברשימת בוחריה על-ידי ארבעה דברים: מדי השוטר, הוא לא יכול להופיע שם בלי מדים; תעודת זהות שלו; תעודת השוטר שלו; תעודת ההצבעה המיוחדת שהוצאה לו. רק על-פי ארבעה אלה יוכל השוטר להצביע.

תיקון אחר באותה רוח, דהיינו תיקון שבא להקפיד על הצגת ארבע ההוכחות האלה לזכותו להצביע, נמצא בסעיף קטן (ה) בשורה השנייה, שם נאמר: "ובלבד שהופיע במדי שוטר והודהה" - ולא: "או הודהה" - כלומר שתי ההוראות מחייבות. כן הוספנו בסוף סעיף קטן (ה) הוראה שלא היתה במקור, והיא שהוועדה תבטיח את החותמת המעידה כי השוטר הצביע לכנסת ותנקב את תעודת הזהות או פנקס הזהות כאמור בסעיף 74.

גם זה אמצעי זהירות, כדי להבטיח שלא יוכל שוטר להשתמש בתעודת ההצבעה המיוחדת שלו לדעה, בלי שאנחנו רוצים להטיל חילה דופי בצביב השוטרים; אבל החוק הזה צריך להבטיח באופן עקרוני את תקינותה של ההצבעה. חשבנו שהטבעת החותמת המיוחדת וגקיבת התעודה המיוחדת מוסיפות אלמנטים של בטחון ותקינות ההצבעה.

בכפוף לתיקונים אלה אני מביא את החוק הזה לקריאה שנייה ושלישית.

יש הסתייגות בסעיף 1, אבל הואיל וההסתייגות היא שלי עצמי, ביקשתי, וחבר-הכנסת אנקוריון קיבל על עצמו, בטובו, להציג את עמדת הוועדה בעניין זה.

היו"ר ר. ארזי:

אבקש ממך קודם כל לנקמ את ההסתייגות, ואחר כך אבקש מחבר-הכנסת אנקוריון להשיב בשם הרוב בוועדה.

יוסף גולדשמידט (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אמרתי בתחילת דברי שהחוק יוצר מסמך חדש להצבעה. זהו חידוש גדול. הדעת נותנת שאנחנו צריכים להתייחס בזהירות וקצת בחששנות לחידוש זה: יש למעט את מספר התעודות האלה ולא להרבות בהן. כאשר שמענו את באי-

חוברת י"ח, ישיבה שצ"ב

— חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 3) (אנקוריון, ארזי); חוק גכסי המדינה (תיקון מס' 3) (ארזי, מלמד) —

חדת שתכלול את מספר תעודת הזהות או פנקס הזהות ואת מספר תעודת השוטר שלו; רביעית — כאשר אנחנו אומרים שיוכל להצביע בכל קלפי, הוא צריך להופיע במדי שוטר; חמישית — הוא צריך להזדהות בתעודת זהות או בפנקס זיהוי; שישיית — נוסף על זה הוא צריך להזדהות בתעודת השוטר המיוחדת שתינתן לו לעניין זה; שביעית — הוא חייב למסור את תעודת ההצבעה לשוטר המיוחדת ליושב-ראש ועדת הקלפי; שמינית — יושב-ראש ועדת הקלפי יחתום על התעודה ויצרף אותה לפרוטוקול ועדת הקלפי; תשיעית — ה"ר שב-ראש יטביע את חותמת ועדת הקלפי על תעודה זו; עשירית — היושב-ראש יקבץ את תעודת הזהות או פנקס הזהות, כאמור בסעיף 74.

מניתי עשרה אמצעי בטחון שחסי-והחלילה לא יקרה אסון ששוטר ישתרבר בבחירות שלא כדת וכדין. הייתי מבין מי שאומר כי הוא בכלל נגד ההצעה הזאת ששוטרים אלה יוכלו להצביע, אבל מי שחושב כי קולו של כל אחד חשוב, והשוטרים הנקראים ביום כזה לעומס מיוחד ו"נופלים מרגליהם" לאחר עמידה של 16 שעות במשמר — כפי שנאמר פה, עד שעה מאוחרת בלילה; הפרוצדורה הקשורה בהעברת הקלפיות מסתיימת בשעה 2-3 בלילה — קולם חשוב באופן מיוחד, חייב להבין שצריך לתת את האפשרות הזאת. לפיכך אבקש לדחות את ההסתייגות של חברי-הכנסת גולדשמידט.

ה"ר ר. ארזי:

נעבור להצבעה בקריאה שנייה.

הצבעה

התיקון של חברי-הכנסת י. גולדשמידט

לסעיף 1 לא נתקבל.

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

ה"ר ר. ארזי:

אני מעמיד את הצעת החוק להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 3),

תשל"ג-1973, נתקבל.

והבעיה היא בעייתם של השוטרים שביום הבחירות נקראים למשמרת, נקראים לשמירה ליד הקלפיות, לאב-טחת השמירה בבטחון הפנימי ובבטחון החיצוני, ובאותו יום מוטל עליהם עומס עצום.

אני מתפלל שחברי-הכנסת גולדשמידט ואמר שה-משטרה מחפשת נוחות. איזו נוחות היא זאת? האם השוטר קובע לעצמו את הקלפי, שם יעמוד, שיהיה דווקא ליד בית? אנחנו יודעים שבאותו יום נמצאים השוטרים בגיוס מלא, שולחים אותם לאן ששולחים אותם.

שנית, מה מספר השוטרים שעלולים להיות מגויסים לצורך הדבר? יש 4,000 קלפיות. רוצים שליד כל קלפי יהיה שוטר. לפעמים לא די בשוטר אחד, כי יש קלפי מיוחדת לבחירות לעיריה. לכן צריך להכפיל את המספר.

אינני יודע מניין נלקח המספר של 10,000. בדקתי זה עתה את המספרים בספרי התקציב — ואני מקווה שאני מדייק — ומצאתי 7,450 שוטרים. אני מבקש שחברי-הכנסת גולדשמידט יהיה הגיוני. אם יש בכך חשדנות כזאת, מדוע זה ל-2,000 אתה מוכן להעניק תעודה, ול-4,000 או 5,000 לא? להם אינך מאמין?

הייתי אומר כך: מי שמתנגד בכלל להצעת החוק והיה אומר שלא צריך לאפשר סידור מיוחד כזה לאנשי משטרה, הייתי מבין אותו. לא הייתי מסכים אתו, אבל הייתי מבין אותו. אבל אדם שמסכים לעקרון החוק הזה שיאמר: ל-2,000 שוטרים אני מסכים, ליותר — לא, את זה איני יכול להבין.

לבסוף, חברי הכנסת, אם מדברים על חשדנות, שימו לב: יש פה לא פחות מעשר ערובות. זה מראה שלחשדנות של חברי-הכנסת גולדשמידט אין כל שחר. ערובה ראשונה היא, ש-45 יום לפני הבחירות צריך שר המשטרה לתת את הרשימה של השוטרים שעשויים להיות מוצבים ביום הבחירות בתפקיד מחוץ לישוב, שרשימת הבוחרים של אזור הקלפי שבתחומו כוללת את שמו; ערובה שנייה — השמות האלה, שהיו כלולים ברשימה, יימחקו כולם מרשימות הבוחרים שהם רשומים בהן; ערובה שלישית — יינתן לשוטר, שיצטרך להצביע בצורה כזאת, תעודת-הצבעה-לשוטר, תעודת שוטר מיוחד.

ה"ר ר. ארזי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא: חוק גכסי המדינה (תיקון מס' 3), תשל"ג-1972, קריאה ראשונה. הצעת החוק הוגשה על-ידי חברי-הכנסת בדר, גולן, מלמד, פיינרמן ורוון. את החוק יביא חברי-הכנסת מלמד. רשות הדיבור לחברי-הכנסת מלמד.

אברהם מלמד (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא לפני הבית, לקריאה ראשונה, הצעת חוק גכסי המ-

ח. חוק גכסי המדינה (תיקון מס' 3), תשל"ג-1972 *

(קריאה ראשונה)

דינה (תיקון מס' 3), תשל"ג-1972. הצעה זו, שהובאה לדיון מוקדם ב-22 בנובמבר 1972 כהצעת חוק פרטית של חברי-הכנסת בדר, גולן, מלמד, פיינרמן ורוון, היא פרי של הידברות בין המציעים לבין הממשלה. היא באה כדי להגביר את הפיקוח הפרלמנטרי גם על העברת נכסים מוניטריים וממילא לצמצם ולהגביל את חופש הפעולה של הממשלה בעשיית עסקאות מסוג זה, באשר החוק הקיים מאפשר לעשותן בלי להיקצק לאישור הכנסת. בהתאם לסעיף 5 לחוק הקיים: "רשאי הממשלה למכור מנכסי המדינה, להעבירם בדרך אחרת, להשכירם,

ברכה רבה, ויש להעבירה לוועדת הכספים להכנה לק-
ריאה שנייה ושלישית.

הי"ד ר. ארזי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, ואחריו
לחבר-הכנסת וילנר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, המגמה היסודית
של ההצעה לתיקון חוק נכסי המדינה היא חיובית. ההנ-
קה של חבר-הכנסת גולן, שהושמעה זה עתה, מצביעה
על כך.

הייתי מעיר בראשית הדברים, לגמרי בקצרה, שמה
שנכון לגבי חשמל ומים — שחברות העוסקות בייצורם
או ניצולם, כל שינוי בבעלותן או בבעלות המניות בהן
טעון אישור הכנסת — נכון באותה מידה לגבי כל
המחצבים בישראל: נפט, גפרית, נחושת וכו'. כשאתה
בא ושואב ממאגרי הכוח של הארץ, בא לקחת ממכמי
הארץ ומנכסיה העיקריים, כל פעולה בחברות העוסקות
בכך, המנצלות את המחצבים הללו, דינה כדין חברות
המפיקות מים וחשמל. אני רוצה להניח שחברי הכנסת
שיזמו את הצעת החוק יתנו את ידם לתיקון זה.

יכול להיות שאילו היתה הצעה כזאת בתוקף לפני
שנתיים, אולי דברים מסויימים ב"גנתיב נפט" לא היו
קורים. אמרת "אולי", וכאן אני בא לחלק השני של
ההצעה, ששוב הוא חיובי במאמרו: "הממשלה לא
תהא רשאית, בשם המדינה, למכור או להעביר בדרך
אחרת מניות בחברה כמשמעותה בחוק החברות: ... (2)
שתמורתן בעסקה המוצעת עולה על 3,000,000 לירות
— אלא באישור ועדת הכספים של הכנסת". וכאן, ידידי
חבר-הכנסת גולן, אני חוזר לדברים שלעצמי יש להם
סכנה כמעט ליהפך לפזמון: מה זה "אישור ועדת הכ-
ספים של הכנסת"?

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אני מבין שאילו זה היה "ועדת הכלכלה" — זה
יכול היה להתקבל יותר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אולי, אולי. מפני שאם נשווה מה שעשתה ועדת
הכלכלה ב"אוטוקרס" למה שעשתה ועדת הכספים ב-
"ורד" — אז באמת ועדת הכלכלה ירדה לשרשי הענ-
ינים, ומחברי ועדת הכספים נשללה האפשרות לרדת
לעומק הדברים, וחבר-הכנסת גולן בוודאי יסכים אתי
לפחות בחלק מהדברים שאני אומר לגבי ועדת הכספים.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אינני יודע מה הספקתם לעשות ל"אוטוקרס", אבל
אני יודע מה עשית בכנסת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אני תושב שהוספנו יוקרה לכנסת ולוועדותיה, בפעם
הראשונה, אחרי שהיתה דעה כללית שהאבק הגיע לגובה
רב מאוד בכנסת ובוועדותיה.

ובכן, אדוני היושב-ראש, ועדת הכספים של הכנסת,
באותה "ורד", אישרה הלוואה של מיליונים, נתנה ער-
בות, לאחר שקיבלה דיווח בן שעה ועשרים דקות, ושאי-
לות בודדות הוצגו אז למד קריב, שהיום חבר-הכנסת
גולן בצדק תובע מסקנות כלפיו ואני תובע נקיטת
צעדים משפטיים כלפיו על מה שקרה ב"ורד". אבל יש
לו שותפת באחריות, וזאת ועדת הכספים, שכן נהגה
כשהוא בא אליה ומסר לה דו"ח ורוד, אופטימי, של

למעשה מרוקן במידה מסויימת מתכנו את הפיקוח של
הכנסת על המשק ועל הפעילות הממשלתית בו.

חברי הכנסת, אנחנו יודעים כי קיימת מעין התמו-
דות בין הזרוע המבצעת לבין הזרוע המוחקת. אין
ספק כי הפרלמנט כזרוע המוחקת והמפקחת נמצא
עתה בדפנסיבה. חוק כזה מגביר עוד יותר את הזרוע
המבצעת ומחליש את עמידתו של הפרלמנט בבואו
להפעיל פיקוח או ביקורת על פעולות השלטון, בתחום
חשוב ומכריע ביותר.

אמנם סעיף 5 בחוק נכסי המדינה מגביל את הממ-
שלה במידה מסויימת, ובענייני מקרקעין — כשמדובר
על העברת זכות בעלות על נכס או על השכרה או הח-
כרה של נכס מנכסי המדינה שאיננו קרקע עירונית —
טעונה העיסקה אישור ועדת הכספים של הכנסת, וב-
היקף גדול יותר גם אישור הכנסת, אבל לפי עניו דע-
תנו סעיפים אלה אין בהם כדי לספק, מפני שמכלל הן
זה אתה שומע לא, לאמור, שכל שאר הנכסים יכולה
הממשלה להעביר ולמכור בלי להזדקק לאישור כלשהו
של הפרלמנט.

דב מילמן (גח"ל):

זהו הפירוש הנכון.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

חברי הכנסת, ההצעה שלנו — כלומר של היוזמים
— באה לחייב כל עיסקה בעלת היקף פעולה גדול יותר,
מעל לשלושה מיליון לירות, באישור ועדת הכספים.
ברצוני לציין שבסמכות הזאת של ועדת הכספים — ויש
לה סמכויות רבות — טמונה ברכה רבה. כי בעקבות
הסמכות הזאת מגיעה ועדת הכספים לדיונים רציניים
בתחומים שונים של המשק. אם יש לוועדת הכספים
סמכות לאשר ערבויות, הרי אין היא מסתפקת בדיון
בערבות להלוואה בלבד; היא דנה בבעיה בכל היקפה,
וכך היא מגיעה לדיון בתחומים שונים של המשק, וגם
לביקורת עליהם. כל עיסקה שתזדקק לאישור של ועדת
הכספים תעמוד גם בפני ביקורת שלה. באשר אנשי
השלטון יצטרכו להסביר את הפעולות של הענף, ולא
את העיסקה הספציפית בלבד. הווי אומר, הכנסת באמ-
צעות ועדת הכספים תוכל מעתה לפקח על העיסקאות
הללו, לאשרן או לא לאשרן.

חברי הכנסת, בשני תחומים חשובים ביותר צעדנו
צעד נוסף, והם מים וחשמל. עוד בדיון בכנסת ב-1950
העירו חברי כנסת שונים כי אנחנו חייבים לראות גם
במים ערך בסיסי, בדומה לקרקע. חוק המים נתקבל
רק בכנסת השלישית, והוא אשר שיווה למים את הערך
הבסיסי הזה. על כן, הוא להעלות על הדעת שהכנסת
לא תהיה שותף בעיסקאות שהממשלה עושה בענייני
מים. וכאן איננו רוצים להסתפק באישור ועדת הכספים
בלבד אלא בהחלטת הכנסת. בלשון אחרת: אנחנו מת-
כוונים למעשה לאסור על הממשלה לעשות עיסקאות
בענייני מים וחשמל, אלא אם כן הכנסת תחליט על כך.

כמו כן סבורים אנחנו כי החשמל, שהוא הכוח המ-
ניע את כל מרכיבי המשק, וגם הוא מהערכים הבסי-
סיים — כל עיסקה בו תהיה גם היא טעונה החלטת
הכנסת.

לכן אנו משווים להצעת התיקון הזאת משמעות רבה
ביותר. ייתכן שההצעה הזאת עוד איננה שלמה, וייתכן
שנצטרך עוד אולי להשלימה. אבל גם בהצעה זו טמונה

אבל מה שאמרתי לגבי ועדת הכספים נכון גם לגבי יתר הוועדות. בוועדת הכספים זה חמור יותר, כי יוצרים יומרה שהיא הוועדה החשובה, הוועדה השומרת, המפיקת, ולמעשה היא היא חותמת הגומי פר-אקסלנס של הממשלה, יותר מיתר הוועדות. בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, חבר-הכנסת מילמן, שדומני כי הייתה חבר בה או שהיו אתה חבר בה, התרשמתי כי לא אחת, בתחום חקיקתי שאינו כל כך קונטרובריסאלי מבחינה פוליטית, נעשית עבודה יפה.

דב מילמן (גח"ל):

בעניין "ורד" נעשתה עבודה יפה, אלא שחברי ועדת הכספים לא רצו באותו יום לעתונות...

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

חבר-הכנסת מילמן, דיברתי דווקא בוהירות ואמרתי: "נמנע מהוועדה לרדת לשרוש העניינים ב'ורד'". אילו לא הייתם קופצים כל כך על כל מלה אופוזיציונית הנשמעת כאן, מתוך רגישות של תחושת-אשם, לא הייתם אומרים זאת. אמרתי במפורש שנמנע מהוועדה הזאת להגיע למסקנות, ואל תדבר לי על עתונות. אתם עומדים בתור אצל העתונאים כדי לנסות "למכור" להם אי אילו פעולות שאתם עושים. אם אתם עושים זאת בכוש, אם אתם מסוגלים לכך, ומוכנים לחשוף עצמכם להתמודדות אמיתית או לא — על זה יש התרשמות של ציבור העתונאים, הרואים בכם חלק מהמסד, היש רואים מה שאתם עושים לעתים מזומנות כמס שפתיים גרידא. לא פניתי אליך בעניין זה, אבל מעניין שאתם קופצים, כי אתם חשים רגשות אשם, באשר יש לכם דגל של אופוזיציה ביד ובעצם אתם הופכים יותר ויותר לחלק אורגני של הממסד, ואילמלא הייתם קיימים היה צריך להמציא אתכם.

אדוני היושב-ראש, חברי, חברי הכנסת, וחבריי שלי ביניהם, לרבות חבר-הכנסת מילמן, ניסו להסיט אותי מהדרך, ואני חוזר לעיקר: אישור ועדת הכספים של הכנסת הוא דבר חשוב אם זו ועדה עצמאית. אני רוצה לשאול את כל חברי הכנסת שקראו לי קריאות-ביניים, חברי-הכנסת אנקוריון, ביבי ומילמן: האם אינכם נהנים כמוני מכך שסנאטור ג'קסון הדמוקרטי באמריקה מצליח לגייס 73 סנאטורים בעד חוק נגד הממשל של ניקסון, שמטרתו היא לא להתיר את הסכם הסחר המועדף עם הסובייטים אלא אם כן יבטלו הסובייטים את גזירת הכופר? כמה אנו מתברכים בחוק זה! דמוקרטים ורפובליקנים, 73 מתוך 100, חברו יחד נגד עמדת השלטון, שענה שניקסון בשלטון, ורבים מראשי המפלגה הרפובליקנית נתנו יד לכך. כמה אנו מתברכים בכך! האם משהו בדומה לזה יכול היה לקרות בבית הזה באיושנה תחום? אדוני היושב-ראש, פניתי לסיעת גח"ל — אולי כדאי לספר זאת עכשיו — ולסיעת ל"ע וע"מ והחלפתי מלה גם עם חבר ממפ"ם ואמרתי: יש נושא ברעם-איקרית, ואני מציע שתקום ועדה בין-פרלמנטרית של סיעות מחוגים שונים לגמרי, ממשלתיים ולא ממשלתיים, אשר יפעלו נגד העוול שנעשה בברעם ואיקרית; ועדה בין-פרלמנטרית, לא על בסיס של ממשלה ואופוזיציה. זה נתקל בחומה אטומה, עם כל מיני שיקולים מפלגתיים.

יעקב נחושתן (גח"ל):

זה מפני שאתה לא ג'קסון.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

חכמה גדולה, חבר-הכנסת נחושתן. זה מפני שאתם

שיגשוג, ובלתי-נאמן לעובדות. וכשאני, עבדכם, בא לכנסת ומציע הצעת חוק, שלרשות הוועדה יעמדו מומחים קבועים, שיעמדו לרשותה תקציבים למחקר עצמאי בלי תי-תלוי בממשלה, אתם דוחים הצעת חוק זו. כשאני מציע שחלק מהדיונים יהיו פתוחים, שתהיה לוועדה זכות לחקור חקירת שתי-וערב את העדים, אינכם מתי-דים זאת.

אם כן, חבר-הכנסת גולן ידידי, כשאתה אומר: ניתן לזרוע המפקחת, המוחקת, מעמד נכבד יותר לעומת הזרוע המבצעת, זה מאוד יפה באופן מילולי, ואני מסכים אתך. אבל האם ועדת הכספים של הכנסת היא באמת הזרוע המוחקת, המפקחת? האם אין היא שלוחה בפועל של הזרוע המבצעת, הנותנת משנה תוקף מוסרי לדברים שבעצם אינה יודעת מה קורה בהם?

היום ועדת הכספים סגורה הרמטית לפני כל סיעה אופוזיציונית שאינה נמנית עם הממסד. דברים נחנקים בה. היא אינה יכולה ואינה מסוגלת לרדת לשרשי הדברים, אינה מתיימרת לעשות זאת, וממנה יוצאות כל העיסוקאות המשותפות "א-לה-בדר-עופר", לבל יבואו גורמים אחרים בסודה. היא היא שתפקוד? תן לי דוגמאות של ממש לכך שוועדת הכספים של הכנסת שמה וטו על עיסקה רצינית ואמרה: עד כאן; זה לא יילך. תן לי דוגמה דרמטית אחת. איזה מקרה אנו זוכים, רים, שבו שיתנה ועדת הכספים משהו בתקציב המדינה, בהעברה מסעיף לסעיף, בצורה יסודית?

דב מילמן (גח"ל):

איוו ועדה שאתה יושב בה עשתה זאת?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אני יושב בוועדת הכלכלה, ואתה לא תכיר את חוק הליכות מסחר כשיצא מאתנו לעומת מה שהיה כשבא אלינו, ובדיוק כמו הדוגמה של "אויטר-עופר" שנתן חבר-הכנסת אנקוריון. לזוגמה זו היא הוכחה.

אבל, חבר-הכנסת מילמן, אינני בא וטוען את טעמי נותי אלה רק לגבי ועדת הכספים. אני טוען אותן טעמי נות, ומבקש אותן רפורמות, לגבי כל ועדות הכנסת, וב-הצעת החוק שהייתי אחת לכל הוועדות, וחברך, חבר-הכנסת שכטרמן, בדעה אחת אתי. כך לפחות אמר והצהיר פעמים מספר, שיש לתת שניים לוועדות.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה-מפ"ם):

מתי ייצא חוק הליכות מסחר מוועדת הכלכלה?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

כשהוועדה תסיים את העבודה. זה חוק יסודי מאוד, ארוך מאוד, מהפכני מאוד, וכפי שהוגש הוא, לדעתי, גם טוטליטרי מאוד, וצריך לעבוד עליו כהנה וכהנה. חבר-הכנסת ביבי, אני רוצה לומר לך שבשבדיה — ושבידיה הובאה כאן כדוגמה הרבה פעמים על-ידי האגף הזה של הבית, האגף שלך — העקרון הוא שחוק יהיה מונח הרבה זמן גם לאחר שגמרו לעבוד עליו בוועדה, כדי שיתקדק ויתגבש, ויוברר אם כוחו יפה לאורך ימים, מפני שמסוכן מאוד לחוקק חוקים תחת הרושם של הלך-רוח רגעי. זה מתאים להחלטות, לא לחוק.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה-מפ"ם):

אתה אומר את זה לגבי חוקות...

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אצלנו אופים חוקים כמו לחמניות, ועל חוק צריך לעבוד.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

האם אתה יודע שבברית-המועצות שליש מן הכל-כלה מתנהל בצינורות של השוק השחור?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אנשים שיש להם דעות שחורות על ברית-המועצות הם המפיצים שמועות כאלה.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אלה הם אנשים שבאמת יודעים ובורחים משם.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אלה שבורחים...

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אתה משמיץ את יהדות ברית-המועצות. היהודים שלך הם יהודי חצר, קוילינגים.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

יהודי ברית-המועצות נמצאים בברית-המועצות ורק בודדים יוצאים מברית-המועצות, וזכות זו ניתנת להם למרות שאתם מתאמצים ועושים הכל כדי להחריק את היחסים. עכשיו אני מדבר על כך שמוכרים כאן את המולדת.

דב מילמן (גח"ל):

איוז מולדת?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

לך יש ספק, לי אין ספק איוז מולדת.

דב מילמן (גח"ל):

לך יש ספק.

הי"ר ד. ארזי:

אני מבקש לא להפריע לנואם.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כאשר אתם רואים מיליונר אמריקאי, אתם רוק-דים סביבו "מה יפית" ואתם שוכחים כבוד לאומי ואפילו כבוד אנושי. אני מדבר על כבוד ישראלי מכיוון שאנחנו מתנגדים למכירת נכסי המולדת להון זר.

יעקב נחושתן (גח"ל):

מולדת שנייה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כפי שהתפרסם ב"דבר" ב-11 בינואר, הופיע שד החקלאות והפיתוח מר חיים גבתי בוועדה הכלכלית של המערך בדיון על החברות הממשלתיות והתעכב על המניעים להקמת חברות ממשלתיות, שחלקן הוקמו בהעדר ימים אחדים או בשל הכרח. לדעתו — אומר "דבר" — אין צורך שהממשלה תמשיך להחזיק חלק מן החברות. מה פירוש הדבר? פירוש הדבר שמאשרים ורוצים לחזק את הפרקטיקה שכאשר הון פרטי, זר או מקומי, איננו רואה רווחיות מיידית באיזושהו מפעל, כי-אז המדינה פועלת בתחום הזה. מן הרגע שהמפעל הופך לרווחי, אחרי השקעות ממלכתיות, מוציאים את המפעל למכירה לכל דיכפין.

גדעון פת (גח"ל):

בתמורה או ללא תמורה?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

מוכרים.

גדעון פת (גח"ל):

אז מדוע זה רע?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כי המפעלים הם מקור הכנסה שיטתי למדינה.

לא סנאטורים, מפני שאתם פועלים כאילו הייתם פקידים של הממשל — זאת התשובה, והציבור חש בזה.

לכן אני אומר: כל החוק הזה יהיה טוב ומועניין אם לוועדת הכספים יהיו שניים, אם יהיו לה מומחים, אם תדע בכלל על מה היא מדברת, אם חבריה יתמצאו בחומר, אם יהיה לה תקציב ואם תהיה בעלת עוז להתמודד עם נושאים ולומר: לא. במתכונתה הנוכחית זה נאה, זה יפה יותר מכמה חוקים אחרים שמביאים לנו כחוקי-מסגרת, אני אצביע בעד העברתו לוועדה, אבל לקוות שזה יביא לאיוז תרופה אמיתית — אינני מקווה.

הי"ר ד. ארזי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת וילנר, ואחריו לחברי הכנסת נחושתן.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, החוק שהוגש ביוזמת חברי כנסת מספר, חוק נכסי המדינה (תיקון מס' 3), מציע שני תיקונים למצב הקיים, ואני יכול להגדיר שהתיקונים המוצעים הם מילימטר אחד קדימה בכיוון הרצוי, אבל לא יותר ממילימטר. אפשר לומר שגם מילימטר — זה משהו בתנאים שלנו. כי במה מדובר? הצעת החוק באה להגביל את הממשלה לא בעצם מכירת נכסי מדינה או מניות בנכסי מדינה; היא דורשת בתחומים נוספים אישור של מליאת הכנסת, כשהדבר נוגע לחשמל ולמים, ובמקרה שהעניקה עולה על 3 מיליון לירות — אישור ועדה של הכנסת. זה יפה, אבל כל כך מעט, בעיני קר כאשר מדברים על ועדת הכנסת וכשהדברים נשארם סגורים. החסרון העיקרי של ההצעה הוא בכך שהיא איננה מתייחסת לעצם הנושא של מכירת נכסי המדינה. אנחנו חושבים שהשאלה היסודית היא כי נכסי המדינה הולכים ונמכרים. לדעתנו הקניין היסודי בארץ צריך להיות קניין המדינה ולא קניין פרטי, וקודם כל לא קניין זר.

מהו המצב? לפי הנתונים שבידינו היו בסוף מארס 1971 116 חברות ו-16 חברות-בת ממלכתיות, כלומר מה שנקרא ממשל ממשלתי, הרוב בבעלות המדינה. ביום עיון שנערך ב-23 בנובמבר 1972 מטעם המרכז הישראלי לניהול מסר מר סלמן, מנהל רשות החברות הממשלתיות, כי בשלוש השנים האחרונות נמכרו 37 חברות שהיו, כביטוי, חברות בשליטת הממשלה. והוא מוסיף: הממשלה תציע למכירה 20 מחברותיה למשקיעים שיש תתפו בוועידה הכלכלית הגדולה, שתיערך בחורש מאי 1973 בישראל. זאת אומרת, עוד 20 חברות יוצעו למכירה להון זר.

ב"דבר" מה-6 לחודש הזה, כלומר לפני שבוע, התפרסם שוב בשם מנהל רשות החברות הממשלתיות באוצר, מר יעקב סלמן, שאשתדל נמכרו באופן חלקי או מוחלט מניות הממשלה ב-9 חברות. מכירת המניות — הוא אומר — נעשתה בהתאם למגמה שלפיה בהעדר מטרות ותפקיד ממלכתי אין צורך בהמשך הפעילות הממשלתית. הוא מוסיף: בחמש השנים האחרונות נמכרו במסגרת המגמה הזאת מניות ב-40 חברות, לערך, שבהן היתה לממשלה שליטה מלאה או חלקית.

מכאן שהוויכוח הוא על המגמה. מה זאת אומרת, יש למכור נכסים של המדינה — כפי שמר סלמן מתבטא — כאשר קיים העדר מטרות ותפקיד ממלכתי? אנחנו שוללים לגמרי את כל המגמה הזאת. ריכוז מקסימום הנכסים בידי המדינה הוא הוא המטרה הלאומית ממדה רבה ראשונה.

למדינת ישראל, מפני שהקטן התלוי עלול להיקלע למצב חמור עוד יותר מאשר הבוס הגדול שגם הוא במשבר. **הצ"ר. ר. ארזי:**

רשות הדיבור לחבר-הכנסת נחושתן, ואחריו לחבר-הכנסת אביזוהר.

יעקב נחושתן (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אינני בקי בפרטי המשא-ומתן שקדמו להגשת הצעת החוק הנוכחית, ואין לי שום ספק כי המגמה שעמדה מאחוריה היתה חיובית מאוד. אני בטוח שזה המקסימום שחברי סיעתי יכלו להשיג בנסיבות המקרה; אני בטוח שזה המקסימום שחברי הקואליציה הסכימו לוותר עליו.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

זה לא ברור כל כך. אתם בעד חופש למכור, או לא?

יעקב נחושתן (גח"ל):

זה ישנו כאן. אנחנו בעד חופש למכור, אנחנו נגד השחיתות ובעד ביקורת על כל המעשים של הממשל.

(חבר-הכנסת מ. וילנר קורא קרי-את ביניים)

אנחנו בעד חופש, בניגוד לדעת חבר-הכנסת וילנר. המגמה החיובית שמאחורי החוק ברורה. היא באה למנוע שחיתות, היא באה למנוע עשית מעשים בלתי-רצויים, בלתי-מועילים, בנכסי המדינה.

לא הייתי נוטל את רשות הדיבור, אלא רצוני לה-עמיד לדיון שתי בעיות: הראשונה — מדוע האיסור למכור מניות בחברות הממשלתיות ללא אישור הכנסת הוא רק לגבי חברה להפקת חשמל, או ניצול של מקורות מים; השנייה — מדוע האיסור למכור מניות ללא אישור ועדת הכספים הוא רק לגבי חברות ממשלתיות, שתמורת מכירתן של המניות בהן עולה על 3 מיליון לירות.

דב מילמן (גח"ל):

אפשר לעשות שני חושים, כל אחד על סך 2.5 מיליון לירות.

יעקב נחושתן (גח"ל):

על הבעיה הראשונה דיברו גם חבר-הכנסת גולן וחברי הכנסת שקדמו לי. אעמיד את הדגש בבעיה השנייה, והיא — התמורה של 3 מיליון לירות. לא ברור לי מדוע צריכים לשלם כל סייג מבחינת הסכום והתמורה במכירת מניות של חברות ממשלתיות. אני בדעה — ואני מציע לכנסת לקבל דעה זו — שהסייג הזה צריך לחול לגבי מכירת מניות כל שהן, בכל תמורה שהיא, בחברות הממשלתיות. אני בדעה שהצעת החוק, כפי שהיא מונחת לפנינו היום, מזמינה תכסיסים מצד הממשל כדי לעקוף את ההוראות האלה, ובמקום למכור מניות של חברות ממשלתיות בבת-אחת, כאשר התמורה עולה על 3 מיליון לירות, יעשו את המכירה בחלקים: ימכרו חלק ואחר כך עוד חלק, עד אשר השליטה כולה תועבר לקונה. זאת דרך אחת.

הליקוי השני בהוראה המונחת לפנינו טמון בעובדה שחברי ועדת הכספים לא יידעו אם התמורה המוצעת היא התמורה הריאלית. יבוא משהו מטעם משרד האוצר ויגיש לוועדת הכספים בקשה לאישור, לאמור: הדי לכס מכירת מניות בחברה ממשלתית בתמורה של 3,800,000 לירות. איש מחברי הוועדה לא יידע אם הת-

כאשר המפעלים רווחיים, והם נעשו רווחיים בהשקעות של המדינה, מעבירים את הרווחים של המיליונים, ולפי-עמים של עשרות מיליונים, להון פרטי, ובעיקר להון זר. ויש מקרים חמורים עוד יותר שמפעל, שהמדינה הקימה אותו והשקיעה בו הרבה מיליונים ונעשה רווחי, נמכר להון פרטי, ואילו אחר כך, כשהשתנו התנאים והמפעל לא היה רווחי כל כך, לקחה הממשלה בחזרה את המפעל, שילמה את כל התמורה ונוסף על כך גם את הפסדי המפעל הפרטי. דברים אלה הם בניגוד גמור לאינטרס של מדינת ישראל, לאינטרס הלאומי ולאינטרס של מה שקוראים לו המשק.

המגמה היסודית בכל הארצות העולות על פסים של עצמאות כלכלית היא ריכוז מקסימום של נכסים בידי המדינה. נכסי המדינה הופכים בהרבה ארצות למקור הכנסה עיקרי. במקום מיסוי על עמלים, במקום העלאות מחירים על מצרכים חיוניים, במקום לקבל הלוואות ולהיות משועבדים בלי סוף למונופוליסטים זרים, הרי נכסים גדלים והולכים ברשות המדינה הם מקור הכנסה גדול ובלתי-פוסק —

גדעון פת (גח"ל):

אולי תתן דוגמאות של אותן מדינות?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

— אחרת לא תהיה לעולם עצמאות כלכלית. חוסר עצמאות כלכלית מביא גם להשתעבדות פוליטית. עכשיו נמצא שר האוצר בארצות-הברית, וכפי שפורסם במאמר ראשי ב"הארץ" בשבוע שעבר, הוא עומד לדון שם בשאלת ההקלות בהחזרת החובות שחבה מדינת ישראל לארצות-הברית ולהלוואות שונות הקשורות ברכש צבאי. כותב "הארץ" במאמר הראשי, שהנימוק החזק שיכול להיות לשר האוצר הוא, כי אמנם התעשייה בענפי פים אחדים של המשק הישראלי מתפתחת באחוזים מסויימים כל שנה במשך השנים האחרונות, אבל — וזה הביטוי שלו — הבסיס, היסוד של המשק, הוא רעוע ועלול להתמוטט. וזאת תהיה הסיבה לכך שגם ההתפתחות שישנה — והיא ישנה בתחומים שונים — היסוד שלה הוא רעוע; קודם כל חוסר העצמאות, התלות המוחלטת כמעט בהון הזר, חוסר הבסיס הבריאי להתפתחות יציבה בלי משברים של המשק.

לכן אנחנו חולקים על כל הגישה אשר מונחת ביסוד הפוליטיקה הכלכלית של הממשלה והאופוזיציה הימנית. אנחנו בעד מדיניות אשר תביא לקידום העצמאות הכלכלית של ישראל ולפיתוח המשק הלאומי; אנחנו בעד ביטול הזכויות לזכויות היתר להון המונופוליסטי הזר; אנחנו בעד הלאמת מפעלי היסוד של המשק; אנחנו בעד הלאמת הבנקים; אנחנו בעד ריכוז היבוא והיצוא ברשות ממשלתית; אנחנו בעד פיקוח עממי יעיל על המפעלים המולאמים; אנחנו בעד פיתוח אמצעות הארץ ומפעלי תעשייה חדשים על-ידי המדינה, בקניין המדינה; אנחנו בעד עידוד ממשלתי למפעלים הנמצאים בבעלות ישראלית והעברת מפעלים מבעלות הון זר או מעורב לבעלות ישראלית. רק בדרך כזאת נתקדם לעצמאות כלכלית; רק בדרך כזאת יבוא שינוי של ממש ביסודה של הכלכלה הישראלית והיא לא תהיה קולוס על רגלי חימר, אשר באחד הימים עלול לבוא עליה משבר חמור ביותר. מה שקורה עכשיו בכלכלה של הארצות הקפיטליסטיות, המשבר של הדולר והתלות שלנו בכלכלות האלה ובדולר, זה מסוכן מאוד

מורה היא אמיתית או לא; איש לא יידע אם היא ריאלית או לא.

אני מציע שתיתוסף להצעת החוק ההוראה, שכל אימת מגישים בקשה לוועדת הכספים לאשר מכירת מניות, תהיה הבקשה מלווה בהערכה של שמאי ממשלתי, אם המדובר בחברה ממשלתית שהשקיעה בנכסים דלא-ינידי; ובמאזן של רואה-חשבון והערכה של רואה-חשבון, אם המדובר בעסקים פיננסיים. בצורה כזאת תהיה לפני הוועדה לפחות הערכה לכאורה של גוף מוסמך, גוף מהימן, שהתמורה אמיתית.

דבר נוסף: יש לאסור לא רק העברה של מניות בחברה ממשלתית, אלא גם שליטה בחברה ממשלתית בצורה כלשהי — בין על-ידי העברה, בין על-ידי הקצאת מניות חדשות ובין על-ידי הפיכתן של מניות קיימות למניות נדחות או נחותות. כי הצעת החוק, כפי שהיא מנוסחת היום, משאירה פתח שהממשלה לא תעביר מניות קיימות בחברה, אלא תהפוך את מניותיה שלה למניות נחותות או נדחות ותקצה מניות חדשות לקונה או לרוכש.

אלה רק מקצת הדרכים שבאמצעותן אפשר לעקוף את ההוראה כפי שהיא מנוסחת בהצעת החוק. רצוי שהוועדה שתטפל בעניין זה — במקרה זה ועדת הכספים — תתעמק בנושא ותסתום את כל הפרצות האפשריות לעקיפת האיסור. הדרך הבטוחה ביותר היא, שכל העב-רת מניות, או הקצאת מניות ללא אישור כאמור, תהיה אסורה, ולא חשוב מה גודל התמורה; והדרך השנייה — להביא הערכות מוסמכות לגבי התמורה.

בשינויים אלה, אני חושב שהצעת החוק היא חיונית. היא כמובן איננה מקיפה את כל מה שהיינו רוצים שתקף; היא איננה נותנת את כל האפשרויות של ביקור-רת מעמיקה וכנה בנושא זה. בנסיבות המקרה אין כנראה אפשרות אחרת, ונסתפק לפי שעה בהצעה זו.

ה"ר ר. ארזי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אביזוהר, ואחריו לחבר-הכנסת שובל.

מאיר אביזוהר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עמדתי לברך על הקונסנסוס הרחב שהתבטא בהצעת החוק. אבל הנה בא חבר-הכנסת נחושטן וסיפר לנו משהו, ובעצם לא היה ברור מה הוא סיפר. הרי איש גח"ל שותף ליומה — ויש הבדל, חבר-הכנסת נחושטן, בין פשרה המושגת לאחר דיון בוועדה לבין יומה. אני קורא להצעת החוק הנוגשה מטעם חברי-הכנסת בדר, גולן, מלמד ופייגרמן. אני מברך על הקונסנסוס הרחב. מובן כי יכול להיות שחלק מהיוזמים היה רוצה להוסיף דברים שאינם קיימים בהצעה. אבל אני מקבל זאת כמכנה משותף, תופעה אשר כשלעצמה ראויה לברכה, כיוון שבשאלה של משק ציבורי, כאשר יש בנקודות המוצא מבחינה אידיאלוגית והבדלים כה גדולים, אם מגיעים לאחדות דעים כזו — יש לברך על כך.

עוד אגע בשאלות הבסיסיות והעקרוניות של משק ציבורי, אבל לפני כן רצוני להעיר הערה טרומית בעקבות דבריו של חבר-הכנסת שמואל תמיר על קנאתו בסנאטורים באמריקה.

יעקב נחושטן (גח"ל):
אינך חייב להתייחס לזה.

מאיר אביזוהר:

יש כאן נקודה שיש צורך לברר.

דב מילמן (גח"ל):

חבר-הכנסת תמיר חושב שאחיה אינך סנאטור. הואיל ואינך סנאטור, אינך צריך להתייחס לזה. הוא — איננו ג'קסון.

מאיר אביזוהר:

תודה רבה לחברי הכנסת הנפרדים ממני בידידות כזאת.

ה"ר ר. ארזי:

כאשר קוראים קריאות-ביניים, לפחות יש לחכות לתשובה.

מאיר אביזוהר:

נכון, איננו סנאטורים. הדוגמה של העצמאות של הקונגרס האמריקני, על שני בתיו, לקוחה ממשטר אחר, ממשטר נשיאותי ומשיטת בחירות אישית. אפילו בשיטת בחירות אישית כמו באנגליה, שם לממשלה יש רוב, אם כתוב: באישור ועדה זו או זו — זה מעלה או מוריד פחות או יותר כמו בכנסת ישראל. ייתכן שאצלנו יותר הנה חבר-הכנסת תמיר בעצמו מתבדך בכך שחוק ה-לות המסחר יצא אחרת מכפי שהוגש. גם בפרלמנט הבריטי מידת העצמאות של הרוב הגדול של החברים בשתי הסיעות הגדולות איננה גדולה יותר מאשר כאן, היא אולי פחותה. ממשל פרלמנטרי פירושו שהממשלה המתייצבת היא בעצם הנציגה של הרוב בבית. ואם היא נציגה של הרוב, הרי שיש לה רוב. אם כתוב: באישור ועדת הכספים, אין פירוש הדבר שיכולים להיות הבדלים יסודיים בין הממשלה לבין הכנסת. כי אם יש הבדלים יסודיים, הממשלה נופלת. כוהו ממשל פרלמנטרי. יכול להיות שיקול נוסף, יכולה להיות הקשבה לביקורת ציבורית, כעין מסגרת חוזרת. לעתים, כאשר נדון נושא יסודי, הוא מחייב שיקול נוסף, הליכים הנמשכים זמן רב יותר, ואז נכנסת העתונות לתמונה, וגם הציבור משתתף בכך בצורה זו או זו. זוהי המשמעות של אישור שהוועדה נותנת לצעד של הממשלה בממשל פרלמנטרי המבוסס על רוב. אם זו ועדת הכספים או ועדת הכלכלה — איננו רואה בכך הבדל עקרוני ואיננו רואה יסוד לטענה של חבר-הכנסת שמואל תמיר.

הקונסנסוס שבהצעת החוק מתבסס על כך, שסוציאליסטים ולא-סוציאליסטים מכירים בעובדה שיש משק מעורב, שיש צורך בסקטור ציבורי רחב ויש צורך בסקטור פרטי רחב. ומדוע משק ציבורי? היו זמנים — הם עברו, אך חבר-הכנסת וילנר עדיין חי בהם. בכל אופן בעולם החפשי אין הסוציאליסטים סבורים, שיכולה ממשלה להפיק ממשק ציבורי בכלכלה מעורבת רוחיים ניכרים עד כדי כך שאפשר יהיה להפחית מסים. משק ציבורי עומד בלחצים גם של מחירים וגם של עובדים. הרווח היום מהווה גורם מסוים, אבל לא גורם מכריע כל כך. היו פעם תקוות כאלה, אתה קורא עליהן בספר רות הסוציאליסטית, שמשק ציבורי יאפשר לפטור את הציבור ממסים, יאפשר לממשלה לעשות פעולות גוספות — והוא יאפשר גם מחירים מוזלים לצרכנים. אותו רווח קפיטליסטי ייעלם במשק הציבורי, ובדרך זו אפשר יהיה לעשות נפלאות — לממן שירותים ציבוריים, להויל מחירים, לתת יותר שכר לעובדים, לא שכר דחק אלא שכר הוגן, שיתן להם פיצוי מלא על פרי עמלם.

שמרוויחים יותר, משלמים יותר. המנהלים אומרים: לא, אנוהו לא מוכנים לשלם שכר של רווחים כאשר המפעל נמצא בהפסדים. כלומר, במשק פרטי יש סנקציה של יעילות ורווחיות, אשר איננה במשק ציבורי.

מפעל "מנועי בית-שמש" הוא מפעל בעל ערך ממלכתי ממדרגה ראשונה. זהו מפעל שהושקע בו עשרות מיליוני לירות, הושקע בו ידע רב. זהו מפעל למנועי סילון, ולפי מיתב ידיעתי יש לו הישגים טכנולוגיים גדולים. המפעל ממלא תפקיד ממלכתי, אבל הוא מנוהל לפי עקרונות של רווחיות, ועקרונות אלה מכתביים. בהעדר חלק כזה במשק יסתאב המשק הציבורי ויגיע לרמה נמוכה של יעילות, כמו בברית-המועצות ובארצות קומוניסטיות אחרות.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

מדוע לא תנוהל חברה ממשלתית על בסיס משקי, כמו "אל על"? נדמה לי ש"אל על" מנוהלת לגמרי לא רע.

מאיר אביזוהר:

עוד נוסף לדבר בעניינים אלה, אבל אני מצייט ליושב-ראש ואני רוצה לסיים בהערה אחת. אני חושב שיש לתת בידי הכנסת גם את היזמה להציע למכור. לפי הצעה זו הממשלה רשאית להציע, והכנסת יכולה לעכב. אני חושב שאם חברה ממשלתית נתונה בניהול כושל ומעמיסה הפסדים על הציבור, יש טעם שהכנסת, ועדת כנסת, תיווים ותחייב את המכירה, ולא רק תהיה גורם מעכב. כאדם שבדרך כלל מחשיב סקטור ציבורי גדול ולא היה רוצה לראות העברה מידיים ציבוריות לידיים פרטיות, אני רוצה שתתקיים בכל זאת האפשרות של סנקציה, של קיום משק פרטי מתחרה ואפשרות להעביר מפעלים ציבוריים כושלים לידיים פרטיות. אני רוצה שאפשרות זאת תתקיים, ושתתקיים בידי הכנסת.

הי"ר ר. ארזי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שובל, ואחריו לחבר-הכנסת אבנרי.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לברך את חברי הכנסת שיומו הצעת חוק זאת. במדינה שבה מרוכז כה הרבה כוח כלכלי בכה מעט ידיים — ו"ורד", "אוטוקורס" ומחדלים אחרים יעידו על כך — יש בהחלט לט לברך על כל יזמה, על כל מחסום המושם בפני בעלי השליטה האבסכולוטית הזאת במשק.

עם זאת ברצוני להבהיר בצורה הברורה ביותר את עמדתי. לצערי, אני חייב להסכים הפעם עם קריאת הביניים של חבר-הכנסת אנקוריון: מדבריו של חבר-הכנסת נחושתן באמת קשה היה להבין אם הוא מצדד בחוק או מתנגד לחוק.

יעקב נחושתן (גח"ל):

מצדד. הצעתי תיקונים, זה הכל.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

נדמה לי שחבר-הכנסת נחושתן עשה גם זאת וגם זאת. בכל אופן אני רוצה להבהיר ללא צל של ספק, שאני מצדד בכך שהמדינה שתתחרה, במידה גדולה עוד יותר מכפי שהיא עושה עכשיו, מהשקעותיה במשק — בענף הכפיס, בתעשיות, בחברות שיוכנו ובענפים אחרים — ושלא תיכנס להשקעות נוספות, חוץ מהשקעות

כל אלה היו תקוות תמימות. המפלגה הסוציאליסטית באנגליה הלאימה חלק ניכר מהכלכלה, אבל את התקוות האלה היא לא מילאה.

ומדוע בכל זאת משק ציבורי? משק ציבורי מאפשר שליטה ישירה של הממשלה על תחומים מסויימים שהציבור רוצה לשלוט בהם במישרין, כמו מים וחשמל, שמדברת עליהם הצעת החוק. אולם בכך לא די. אביא כמה דוגמאות לכך שהחוק הזה לוקה בחסר. למה, למשל, לא שירותי תחבורה? אילו הציעו למכור את חברת "צים" או את חברת "אל על", האם הממשלה היתה רשאית לעשות זאת בלי הכנסת?

אני קורא בעתונות שחברת ספנות מסויימת יש-ראלית גדולה —

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

את "צים" מכור.

מאיר אביזוהר:

לגורם ציבורי. עדיין קיימת שם השליטה של הרוב שבבעלות ציבורית.

— אני קורא בעתונות, שחברה פרטית המנוהלת על-ידי פטרוטים ממדרגה ראשונה שוקלת להעביר את מרכזה מישראל לפנמה. זוהי חברת ספנות. ייתכן שזה לטובת העניין. ייתכן שבידיהם של המנהלים האלה החברה תמשיך להיות חברה ישראלית. אבל לשוק הפרטי יש חוקיות משלו, יש העברות של חלק משקי יש חילופין, יש מכירות. כאשר המרכיב של חלק משקי חיוני זה עובר לארץ אחרת — מה גם שהעסק מתנהל בכל העולם — אני כחבר כנסת, אילו זו היתה חברה ממשלתית, הייתי מתנגד לכך. אינני יודע מה היה אומר על כך חבר-הכנסת שובל.

יש נושאים חיוניים, שהשליטה הישירה של הממשלה עליהם היא חיונית.

יש גם עניין שני. העובדה שלגבי חלק ניכר מהמשק יש לממשלה אפשרות להכתוב סטנדרטים — זהו דבר חיוני. אני שואל: סופרמרקט שהוא בידי ההסתדרות, או "שקם" שהוא בידי המדינה — האם זה גורם חיובי או שלילי? כדי לשמור על רמת המחירים, ברגעים של מבחן, כאשר יש הסתערות של קונים ועליית מחירים — זה גורם חיובי או שלילי?

משק ציבורי, נועד לו תפקיד חיוני; ולגבי ידי, ככל שהוא גדול — כן טוב לנו.

ואני עובר לצד השני. יש יתרונות גם למשק פרטי. אדוני היושב-ראש, אתה מאותת לי. בנקודה זו אני מסיים. בגלל שייבוש שלא באשמת, אלא באשמת הנשיאות, לא הגעתי אתמול לרשות הדיבור, ואותו עניין שעליו רציתי לדבר כוחו יפה והוא דלבנטי גם לדיון היום. רציתי להביא לדוגמה את "מנועי בית-שמש".

משה נסים (גח"ל):

קראתי היום באחד העתונים, שדיברת אתמול בכנסת על בעיית "מנועי בית-שמש".

מאיר אביזוהר:

לפעמים חבר כנסת מספר מראש מה הוא עומד לו-מך. כאשר נמנע ממנו לומר את הדברים, הוא אומר אותם למחרת. אני רוצה לומר את הדברים היום, ואני מבקש את רשותו של היושב-ראש לכך.

במפעל "מנועי בית-שמש" מוכנים המנהלים לשלם אך ורק לפי התעריפים, התעריפים של הסתדרות העובדים. הפועלים דורשים יותר, משום שבמפעלים אחרים,

אברהם עופר (המערך, עבודה—מפ"ם):
האם הצעתו לקחת בחינם?

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
מה ההצדקה המוסרית לכך? חסר קרקע?

אברהם עופר (המערך, עבודה—מפ"ם):
אדם יכול להחזיק מגרש חנייה פרטי באמצע העיר?

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
מדוע לא? הוא משלם מסים. מחר תיקח את ביתו של האדם, את בגדיו, אלה דברים שקורים במדינות פשיסטיות וקומוניסטיות. איוו מין שיטה זאת בכלל? בעיה חמורה הרבה יותר מזה שמנסה לטפל בה החוק המוצע היא בעיית הפיקוח לא על מכירתן של חברות ממשלתיות אלא על ניהולן, פיקוח אמיתי ולא לרוץ לאחר מעשה לגויים ולבקש פיצויים, פעם מ"ליילנד" ופעם מחברת כימיקלים אמריקנית בגלל המ"פולת ב"ערד כימיקלים". ואינני יודע עדיין בכמה יעלו לנו הפיצויים בסופו של דבר.

יעקב נחושטן (גח"ל):
גם שר האוצר אינו יודע.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
אולם אם החוק הזה, על כל מגבלותיו, יקדם וְלו אף במקצת את הפיקוח הפרלמנטרי אפילו על קטע אחד של המעורבות הממשלתית במשק, הרי שיצאנו נשכרים ולכן נצביע בעדו.

היו"ר ד. ארזי:
רשות הדיבור לחבר הכנסת אבנרי, ואחריו לאחרון הנואמים, חבר הכנסת אנקוריון.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, יש אגדת ילדים על העכברים שהחליטו יום אחד לתלות פעמון על צווארו של החתול, כדי שהחתול לא יוכל להתנגב בח"שאי ולתפוס את העכברים. היתה אסיפה כללית של העכברים שהחליטה פה אחד לבצע את הדבר, אבל לא מצאו אף עכבר אחד שיעו לגשת אל החתול ולתלות את הפעמון על צווארו.

אני לא רואה כדגם משהו במדינה הזאת, שיעו לתלות פעמון על צווארו של מר ספיר. המצב היום הוא כזה, שמר ספיר קונה ומוכר, קונה נכסים ומוכר נכסים, מוכר מפעלים, בדרך כלל בשיחות של ארבע-חמש דקות, ושמעתי שכאשר אצל מר ספיר יש שיחה בת 15 דקות, פירוש הדבר שבמשך עשר דקות דגו בעניינים אישיים, וחמש דקות הקדישו לגושא. על זה בניו המשטר. אני תמה מה יהיה במדינה אם מר ספיר יפרוש מתפקידו זה ויקבל לידו תפקיד אחר. אינני מכיר במדינה אדם אחד המסוגל למלא את מקומו, באשר כל המשק בניו על כך שאיש אחד מחליט בכל דבר על-פי רצונו, על-פי שיקולו, תפיסתו וכשרונו.

עכשיו באים יומי החוק ומציעים לנו הצעה שמב-חינה מסוימת נועדה לתלות פעמון על צווארו של מר ספיר או יורשו. כלומר, לא ימסרו את נכסי המדינה בחשאי ובשקט, ישמעו על כך לפחות, הפעמון יצלצל, הכנסת תשמע ותדון. המגמה הזאת חיובית מאוד מאוד. השאלה היא באיזו מידה היא מושגת.

אני עולה על קודמי כולם בסקפטיות שלי לגבי המוסד שקרוי ועדת הכספים של הכנסת.

מסוימות שלמדינה יש זכות וחובה להיכנס בהן, אם זה ענייני בטחון, אם זה פיתוח אזורים שהיוזמה הפרטית איננה הולכת אליהם, ויש עוד כמה קריטריונים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
בנקים.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
לא בנקים, בהחלט לא. אולי בנק לפיתוח, זה עניין אחר.

גם במדינה כשלנו, עם כל הספציפיות שבמצבה, אין כל צורך שהממשלה תעסוק בכל מיני תחומים, שאין לה לא הכשרון, לא הידע הענייני ולא ההתאמה הפר-סונלית לנהלם טוב יותר ממישהו אחר. ואין צורך בהו"כחות רבות לכך.

אולם כפי שאין להתיר את הרסן בכניסה להש-קעות ממשלתיות חדשות, אין גם לתת לממשלה יד חפשיית במכירת נכסים, ללא פיקוח פרלמנטרי, כשמדוי בר בסדר-גודל מסוימים או בנושאים חיוניים מסוימים. אין זאת אומרת שיש לשלול מראש, אפריורי, אפילו מכירתם של גופים או מוסדות המגיישים לאזרחי המדינה שירותים חיוניים. למשל טלפונים, זהו שירות חיוני, אבל אינני רואה שום פסול בכך ששירות זה יימכר לידים פרטיות, ואולי אפילו חברת החשמל, בתנאי שיהיה פיקוח פרלמנטרי קפדני על תנאי המכירה, על תנאי הזכויות, על דמת השירות. אני מוכן להסכים גם לתנאי שהזכיר חבר הכנסת אביזוהר, שהחברה תישאר בידים ישרא-ליות, בכל אופן מבחינת השליטה.

אני שמח מאוד שלגבי שני נושאים הבדילו מצי-עי החוק בין אישורה של ועדת הכספים ובין אישור מליאת הכנסת. עם כל הכבוד לוועדת הכספים, עצם חובת הסודיות של דיוניה נוטלת ממנה חלק מהאפק-טיביות שלה כגורם בולם ומבקר כלפי הממשלה. מלבד זאת, כל זמן שוועדת הכספים תמשיך להיות מועדון אקסקלוסיבי של שלוש מפלגות — שתיים מהן בקו-אליציה ואחת מחוסרת אמביציות אופוזיציוניות רציניות בתחום הכלכלה והחברה — אין לצפות שוועדת הכס-פיים תעלה על בריקדות באיזה שהוא נושא.

בחוק, או בדברי ההסבר לחוק, מוזכר גם עניין המקרקעין. החוק עצמו איננו מתייחס למקרקעין, מכיוון שנושא זה מכוסה בנוסחים הקודמים של החוק. אולם דווקא בעניין זה הייתי רוצה לראות מגמה מואצת של העברת קרקעות מרשות המדינה לרשות בונים ומש-תכנים.

למושג קרקע הלאום, שמרבים להשתמש בו אצלנו, אין כל משמעות, לדעתי, כאשר עשרות אלפי משפחות מן הלאום הזה אין להן אפשרות להקים בית לגור בו על הקרקע של הלאום.

חבר הכנסת עופר הציג בימים אלה, כפי שקראתי בעתון, לא פחות ולא יותר אלא לגזול קרקעות מאנשים פרטיים. כאילו באמת אין כבר קרקעות במדינה הזאת. באמת אינני יודע מה קרה לך, לגזול מנדטים, לגזול קרקעות — למה עוד תגיע?

אברהם עופר (המערך, עבודה—מפ"ם):
לא לגזול.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
לקחת. לקחת מאנשים שונים רבות חסכו לירה ללירה, קנו מגרש ומחזיקים בו.

— חוק נכסי המדינה (תיקון מס' 3) (אנקוריון, אבנרי, ד. קורן, חלפון, אביזרה, מילמן) —

עשה זה אינסטרומנט, מכשיר בידי השלטון, מכשיר ממושע, ממלא הוראות, קופץ לדום ושר "התקווה" כאשר שר האוצר רוצה בכך. קואליציה של רחוב ליליני בלום היא רק קואליציה אחת מיש רבות. אנחנו זוכרים את פרשת "סומרפין", ואחר כך את פרשת "ורד" ופרשת שות כאלה לרוב.

מה רע בוועדה הזאת? ראשית, אין בה ייצוג לא-פוזיציה הלוחמת. שנית, אין לה סמכות ולא רצון להזמין עדים, לחקור עדים, לחקור עדויות. אין לה לא מכשירי לכך, לא רצון לכך ולא חשק לכך, וגם זה הוכח פעמים רבות. אני שוב מזכיר את "ורד" ואת "סומרפין" ופרשות מעין אלה, שכולן כאחת קיבלו בשעת המעשה את החותמת של ועדת הכספים.

דב מילמן (גח"ל):

גם זה לא נכון.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני, היינו בכנסת כאשר הדברים התבררו ואנחנו זוכרים.

דב מילמן (גח"ל):

אני הייתי בכנסת כאשר דנו על "ורד", הייתי בוו-עדה ומה שאתה אומר אינו נכון. היה מאבק קשה והיו הסתייגויות.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני חבר-הכנסת מילמן, כמעט הייתי מתפתה לומר שאילו היה נכון מה שאתה אומר, היה גרוע יותר. הממשלה יכולה להשיג לחברות ממשלתיות מאות מיליוני לירות ולקבוע אותן תחת אדמה בארצות נכר, וועדת הכספים לא ידעה וזה נעשה מאחורי גבה. זה גרוע עוד יותר מאשר אילו נתנה את האישור. אבל אני סמוך ובטוח שאם נפשפש בתיקים, נמצא גם את האישורים.

ושלישית, יש העניין המכריע, זה עניין הסודיות. כאשר המדינה מוכרת מיליונים מרכושה, הדבר הוא למעשה בעל משמעות כלכלית, בעל משמעות סוציאלית, ומן הדין שיבורר לעיני הציבור, לעיני העתונות ולעיני הכנסת על-ידי דיון נוקב, שבו יישמעו דברי הקואליציה ודברי האופוזיציה, ויחליט הרוב מה שיחליט לעיני הציבור ואחרי דיון ציבורי.

בוועדת הכספים נותנים דברים בהיחבא, בחשאי, בלי ידיעת הציבור. הציבור לא יודע מה הוחלט, לא יודע מדוע הוחלט ועל אילו נתונים הוחלט, אלא אם חברי הוועדה מדליפים פה ושם דברים, מה שלא צריך להיות בסיס לפעולה פרלמנטרית.

אדוני היושב-ראש, השתרבבה לוויכוח הזה השאלה אם בכלל צריך למכור או לא. למעשה אין זה נוגע להצעת החוק, כי פה השאלה היא: איך למכור? מי מחליט על כך ומי מפקח, ולא אם בכלל צריך למכור. כיוון שהעניין התעורר, אגיד בקיצור נמרץ את השקפתי:

נשלחתי לכנסת לא על-ידי גוף אידיאולוגי בעל "איסם" זה או זה. איני חייב וגם לא יכול, כאשר מת-עוררת שאלה כזאת, לפתוח ספר כזה וכזה ולראות בעי-מוד כזה וכזה תשובה כזאת וכזאת. אין לי ספר כזה. אני סבור שהעניין צריך להיחתך כל פעם באופן פרגמטי, לגופו של עניין. לפי אינטרס הציבור. אלא שאומרים שכל הלאמה פסולה, כי כל חברה ממשלתית כושלת — זו פלוסופיה שאבד עליה כלח. יש חברות ממשלתיות

אורי אנקוריון (המערך, עבודה—מפ"ם):

אתה מתחרה גם עם חבר-הכנסת שמואל תמיר?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני מעז לומר שמבחניה זו אני עולה אפילו על חבר-הכנסת תמיר, אם אפשר. אני יודע שיום אחד בא מר ספיר וסיפר למדינה שהוא, במשך שנים, מכר דולרים שחורים ברחוב לילינבלום, והוא לא עשה זאת חלילה על דעת עצמו, חלילה למר ספיר לעשות דבר כזה, הוא קיבל אישור של ועדת הכספים, פה אחד, במשך כל השנים האלה.

דוד קורן (המערך, עבודה—מפ"ם):

הוא לא אמר זאת.

בן-ציון חלפון (המערך, עבודה—מפ"ם):

חלק מחברי ועדת הכספים, לא ועדת הכספים.

דוד קורן (המערך, עבודה—מפ"ם):

לא אישור.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אולי לא אמר שוועדת הכספים בתור שכזאת עשתה זאת, כי אם חברי ועדת הכספים מכל הסיעות המיוצגות בוועדת הכספים נתנו את האישור כל הזמן. היתה קיימת קואליציה של רחוב לילינבלום בוועדת הכספים. אותה קואליציה שמאחלנו רואים אותה במהדורה אחרת כקואליציה ד'הננט.

מאיר אביזרה:

מה היה רע לעשות פעולות ברחוב לילינבלום כדי להחזיק ולקיים את הלירה שלנו ולא לתת לה ליפול? כל ממשלה בעולם, כל ממשלה דמוקרטית, עושה פעולה כזאת. אם שר האוצר עשה זאת בידיעת ועדת הכספים, איננו מבין את טענתך.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

לנאום-הביניים שלך יש לי שתי תשובות, האחת מעשית והשנייה פורמלית. התשובה המעשית היא, כי המדינה מכרה בצורה בלתי-חוקית דולרים שחורים לאנשי שברגע שקנו אותם מידי המדינה הפכו למושעים והיו צפויים למאסר, ואמנם לא אחת נאסרו אנשים על-ידי שוטרים כאשר החזיקו בכיסם דולרים שקנו מהמדינה.

דב מילמן (גח"ל):

מעולם לא היה בוועדת הכספים דבר כזה. אתה יכול להגיד אלף פעמים שזה היה בוועדת הכספים, וזה בכל זאת לא היה שם.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני מציע שבפגישה הבאה בין חבר-הכנסת בדר לבין חבר-הכנסת עופר תבררו באיו מידה צדק שר האוצר כאשר אמר שהיה לו במשך כל השנים אישור של חבר-הכנסת בדר, בשם גח"ל, לעיסקה הזאת, ופה אני מצטט אותו מלה במלה.

דב מילמן (גח"ל):

גם זאת לא אמר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

הוא אמר זאת בפירוש.

השאלה השנייה היא, שלא ייתכן כי דבר כזה ייעשה בחשאי ושלא באישור רשמי פורמלי של הכנסת. הטענה שלנו היא שאישור ועדת הכספים אינו אישור הכנסת למעשה. להלכה הוועדה מייצגת את הכנסת, אבל למעשה

היא להילחם נגד שחיתות. האם זה מה שאמרתם, החברים היוזמים? מה אתם אומרים? אתם אומרים שמוצע להנהיג פיקוח פרלמנטרי על מכירת מניות שבידי הממשלה כאשר יש לכך השפעה על חיי הכלכלה של המדינה.

דב מילמן (גח"ל):

אילו היו כותבים מה שחבר הכנסת נחושטן הציע, לא היו חותמים על זה.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אל יבוא חבר הכנסת נחושטן ויאמר שזו מטרת הצעת החוק. אני מדוע אני מתקומם נגד הצעה כזאת של הדברים. לא אומר שלא יכולים בכלל להיות מעשי שחיתות, אבל לבוא ולהציג את הדבר בצורה כזאת, הווי אומר, שמראש ובלי סיבה מחשידים את הממשלה, כאשר היא רוצה למכור מניות של חברות, בעניינים של שחיתות? לא בזה מדובר. מדובר על זה שיהיה פיקוח פרלמנטרי, שיבדקו את העניין לגופו — האם נחזק והאם רצוי להעביר. אהנו ידעיים שיש שתי אסכולות. יש אסכולה האומרת, שהמדינה בכלל לא צריכה להחזיק חברות מניות, אלא למכור הכל. יש דעה אחרת, שבעניינים מסוימים היא לא צריכה בכלל להעביר. אם כך, טוב שיהיה פיקוח. באופן הגיוני מדברים על חלוקת עבודה בין הכנסת וועדת הכספים.

יעקב נחושטן (גח"ל):

לצורך מה הפיקוח?

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אינני זוכר מי, אבל בשעה שחבר הכנסת נחושטן דיבר מישור הפסיק אותו ואמר: חבר הכנסת נחושטן, האם החברים שלך אינם חתומים על הצעת החוק? הנו"סח שלו בהצגת הדברים ואפילו קריאות-ביניים עוינות מסוג זה — אינני מבין את טיבם. אני יכול להבין דבר אחד — אם אינך שלם עם הצעת החוק, תאמר זאת במפורש.

אומר את האמת, לא הייתי רשום לרשות הדיבור בתחילה. קשת רחבה של חברים שהציעו את ההצעה רשמים לדיבור. לא חשבתי לדבר על הצעת החוק הזאת. הביא אותי להירשם לרשות הדיבור חבר הכנסת שמואל תמיר, שאיננו כעשוי באולם. בדבריו בסופו של דבר הוא ענה אמר, הייתי אומר שהוא ענה אמן בעל כרחו. אם תרצו, חבר הכנסת אבנרי, שדיבר לפני, גם הוא ענה אמן בעל כרחו. אבל הוא עוד מוסיף ואומר: אף אחד מהחברים שדיברו לא יעלה על הגישה הפסימיסטית שלו ביחס לעניינים אלה, ביחס לוועדת הכספים ולעניינים שיש כאן בהצעת החוק. הוא מתחרה בחבר הכנסת תמיר —

יחזקאל קלינגהופר (גח"ל):

סליחה, חבר הכנסת אבנרי העלה כאן תיאוריה של חתולים ועכברים.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

את הפסוק הראשון לא שמעתי, כי לא הייתי באולם, ולכן לא יכולתי להתייחס לזה, וגם אינני מבין את הקשר. אני מבין, חבר הכנסת קלינגהופר, שיש לזה קשר.

— אבל מה אמר חבר הכנסת תמיר, ובעקבותיו חבר הכנסת אבנרי, שכפי שאמרתי מתחרה בו בעניין זה? הוא בא ומוציא את חמתו על ועדת הכספים. מה זה? — הוא אומר — ועדת הכספים הזאת,

רבות שמתנהלות כסדרן והן יעילות. אפשר להזכיר את חברת "אל על" וחברות אחרות, גם בארץ. השאלה אם חברה ממלכתית צריכה להתנהל כחברה מסחרית — אפילו בארצות הקומוניסטים מתגבשת התיאוריה של חברה ממלכתית צריכה להתנהל בתנאי שוק ועל-פי קריטריונים כלכליים. יש תיאוריה הדורשת שיהיה דבר זה. כנגד זה אין, לדעתי, לשלול העברת מפעלים לידיים פרטיות כאשר הוכח שהחזקתם בידיים ממלכתיות אינה יעילה, אינה דרושה והם יכולים להתנהל בידיים פרטיות בצורה מוכשרת וסבירה יותר. העקרון צריך להיות שהאינטרס הציבורי הוא הקובע. גם על המשק הפרטי צריך להיות פיקוח ציבורי, שישמור על אינטרס הציבור. צריך להיות תכנון מסגרת הכולל את המשק הפרטי, דהיינו — לא דמות אוטופית של ליברליזם מן המאה ה-19, אלא חברה מודרנית שבה מחזיקה המדינה בידיה מה שצריכה להחזיק, אם לשם פיקוח על מונופול, אם לשם שליטה במערכות משק שהמדינה צריכה לשלוט עליהן ואם מסיבות אחרות של אינטרס הציבור. שום הכרעה אידיאולוגית יסודית לא תצלה בימינו. הדבר צריך להיות בכל פעם לגופו של עניין. אין גוף אחד, שאנחנו יכולים למסור בידיו את ההכרעה בכל מקרה כזה, מאשר מליאת הכנסת, לעיני הציבור ואחרי ויכוח ציבורי. לפיכך, אדוני היושב-ראש, אני מחייב את מגמת הצעת החוק. אצביע בעד הצעת החוק. אצביע לוועדה, בצורה של הסתייגות, שתבטל את המגבלה של 3 מיליון לירות ותעמיד את הסכום על סכום קטן הרבה יותר — אולי 50,000 או 100,000 לירות. שנית — להעביר את ההכרעה, בכל מקרה, מוועדת הכספים אל מליאת הכנסת.

הי"ר. ארזי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אנקוריון.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת אבנרי — זוהר דיבר על הקונסוס שיש כאן בין מציעי הצעת החוק הזאת. ואכן זה קונסוס רחב למדי, הייתי אומר: קונסוס רחב מאוד. מלבד שלוש סיעות הקואליציה חתום גם חבר הכנסת בדר. אם להעביר זאת ללשון חברות בכנסת פירוש הדבר, שהמציעים מייצגים 98 חברים בכנסת של 120 חבר. האם יכול להיות קונסוס רחב יותר? אני מברך על תופעה זו. אני משבח את יומת מציעי הצעת החוק.

מישהו דיבר על פשרה, נדמה לי שחבר הכנסת נחושטן. אבל איזו פשרה? הוא לא הזכיר איזו פשרה. אומר לכם איזו פשרה יש כאן. בסיעתי, סיעת המערך, יש הרבה חברים הסבורים שמקורות החשמל ומקורות המים אין להעבירם מוצר המדינה, זה צריך להיות בידי המדינה ואין לאשר כל העברה כזאת. אם מדברים על פשרה, הפשרה היא בזה שאנחנו הולכים גם להסכים מן הסוג האומר: מה שנוגע לחשמל ומקורות מים — כאשר מדובר על העברת מניות הנוגעות לייצור הזה — זה יוכל לעבור רק באישור הכנסת, הכנסת כולה. בעיני-קצאת אחרות, אם אנחנו עוסקים בתמורה שאינה פחותה מ-3 מיליון לירות, יש צורך באישור ועדת הכספים.

הייתי מזהיר את עצמנו מלהכניס למטרות של הצעת החוק דברים שאין בהם. מהי מטרת הצעת החוק? זה נאמר בדברי ההסבר, החתומים עלי-ידי החברים, והם ביר את העניין גם חבר הכנסת מלמד, שדיבר ראשון. חבר הכנסת נחושטן אמר כאן, שמטרת הצעת החוק

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את ההצעה לוועדה.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
תקבל ציון טוב מברעם.

הי"ד ר. ארזי:

תם הדיון. רשות הדיבור לסיכום הדיון, בשם המ-
ציעים, לחבר-הכנסת מלמד.

אברהם מלמד (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בשם המציעים
אני מציע בסיפוק ומברך על ההסכמה, הכללית כמעט,
בבית הזה להצעת החוק. אני רוצה להתייחס להערות
מספר שהושמעו כאן.

קודם כל ידידי חבר-הכנסת גולן, שהיה אחד המ-
ציעים, אני חושב שטעות היתה בידו כשאמר "שמתוך
הן אתה שומע לאו", או מתוך הלאו אתה שומע הן
במקרה זה, כאילו נכסים אלה, המפורטים בחוק זה,
אסור למכור אלא לפי אישור ועדת הכספים או מליאת
הכנסת, וזה כאילו נותן היתר כללי לגבי נכסים אחרים.
נבצר ממני להבין אילו נכסים נשארים עדיין, שהממ-
שלה לא מוגבלת במכירתם.

ובכן, יש חוקים ספציפיים, המגבילים את הממשלה
לגבי מקרקעין ומחצבים — ועוד אתיחס לכך. השתת-
פותה של הממשלה בחברות השונות היא באמצעות
מניות, וכאן מדובר על הגבלת העברתם של נכסים מוגי-
טריים. לא נשארת איפוא אפשרות אחרת. אפשר להת-
ווכח על הסכום — ועוד אניע לכך — אבל במה שנוגע
למכירה נדמה לי, שסוגיה זו סגורה. מה שאין כן לגבי
רכישה, שזוהי סוגיה אחרת.

חבר-הכנסת תמיר, כנראה נעלם ממנו החוק עצמו,
ואני מתפלל עליו כמשפטן שלא שם לב לכך. הוא אמר
שצריך להחיל את החוק הזה גם על מחצבים ומיכרות,
בשעה שבאותו סעיף 5 לחוק הקיים העניין מוסדר.
להיפך, לגבי מחצבים ומיכרות החוק הקיים מחמיר יותר
מן ההצעה שהוצעה לגבי העברת נכסים מוגיטריים. הוא
קובע, למשל, שמסירת זכיון...

יצחק קלינגהופר (גח"ל):

סליחה, זה שוב מלמדנו כי תיקונים לחוק צריך
לקרוא בהקשר של החוק כולו.

אברהם מלמד (מפד"ל):

זה נכון. אבל ההערה הזאת, אני מבין, מכוננת
לחבר-הכנסת תמיר. אני קראתי כאן את סעיף 5 המקורי,
ושם כתוב במפורש שזכיון הנוגע למיכרות או מחצבים,
אם נמסר לתקופה שבין 3 עד 5 שנים, טעון אישור ועדת
הכספים; מעל לעשר שנים — הוא טעון אישור מליאת
הכנסת. אינני יודע מה רוצים עוד לתקן. הוא הדיון לגבי
נפט, שלפי החוק קיימת מועצת הנפט והעניין הוסדר
לגמרי. בוודאי אפשר להכניס עוד תיקונים, כהנה וכהנה.
אבל להתעלם מכך ולהגיד שצריך גם את זה להסדיר,
בשעה שהעניין מוסדר בחוק — זה אינני מבין.

חבר-הכנסת תמיר עמד גם על זה — ואחר כך
עמדו על כך גם חברים אחרים — שהעניין נמסר לוועדת
הכספים, והוא שיבח והילל ועדות אחרות, שהוציאו
מתחת ידן חוקים שאי-אפשר להכירם. גם אני מכיר
הרבה חוקים פיסקליים ואחרים, לרבות חוקי תקציב,
ששנונו עלי-ידי ועדת הכספים לבלי היכר. אני זוכר, שרק

בידיה נמסור את האישור? והוא מציג את ועדת הכס-
פים כוועדה לא אחראית, חותמת-גומי וכד'. אני רוצה
לומר: קודם כל, ועדת הכספים היא הוועדה שמכוח
תקנונה של הכנסת ממונה על עניינים מסוג זה, עני-
ינים של הכנסות והוצאות המדינה — והצעת החוק
הזאת מטפלת בעניינים של הכנסות — מכירה — וגם
הייתי אומר בהוצאות.

אבל, נוסף על זה, לי נוח לומר זאת; אני אינני
חבר ועדת הכספים. אני חושב שזה רק נאה ונכון לשבח
את ועדת הכספים הקיימת — אינני יכול לדבר על ועדות
כספים קודמות שלא הכרתי — על חריצותה ואחריותה
בעבודה. ואני רוצה לומר שהנימוק השיגרתי הזה, הפי-
מון החוזר תמיד על כך, שיש פגם בוועדת הכספים הזאת
מפני שלא כולם מיוצגים בה — אני רוצה לומר שוועדת
כספים, שמויצגים בה 100 חברי כנסת, אינני רואה שום
פגם בכך שסיעות קטנות של אחד או שניים לא יכולות
להיות מיוצגות בה. הן אינן יכולות להיות מיוצגות בכל
ועדה. הן מיוצגות בכמה ועדות. וזה שהסיעות הקטנות
אינן מיוצגות בה איננו פוגע חלילה כהוא-זה בעבודת
ועדת הכספים.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אני מציע לך לקרוא את דברי השר חוני על ועדת
הכספים; הוא מגיע למסקנה בדיוק הפוכה.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אודה לך אם תראה לי את מראה-המקום בדבריו
של השר חוני. אקרא זאת. אבל זה לא משנה את דעתי.

עכשיו אני רוצה לומר: מה לעשות וחבר-הכנסת
תמיר הצליח להדביק את ועדת הכלכלה בדיוק של
"אוטוקרס", והעניין הזה של "אוטוקרס" קבור בוועדת
הכלכלה זה שנתיים? בחודש הבא, במאוס, יהיה העניין
בידי ועדת הכלכלה שנתיים. ומי יכול להאמין שיש
חברים שכוונתם באמת לדון על העניין הזה לגופו, ולא
נחוש להם בעצם רק מחול השדים סביב עניין "אוטו-
קרס"? מה טעם להתפארות הזאת של חבר-הכנסת
תמיר: כל מה שוועדת הכספים עושה — לא שווה שום
דבר? צאו וראו — זה בעצם מה שהוא אמר — אנחנו
בוועדת הכלכלה, ראו איך אנחנו יושבים על חוקים.
בקצב זה של ועדת הכלכלה...

דב מילמן (גח"ל):

המפלגה שלך נתנה לחבר-הכנסת תמיר מקום
גדול בוועדה זאת.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

חבר-הכנסת מילמן, אתם רוקדים על חבל דק מאוד.
נוח לכם העניין — לא נוח לכם חבר-הכנסת שמואל
תמיר. כשהחבר-הכנסת תמיר דיבר — אמרתם מה שאמר-
תם. לא נוח לכם. גם אתם צריכים להחליט מתי לדבר
ומתי לשתוק.

ואני אומר: חבר-הכנסת תמיר, איזו יהירות, איזה
חוסר כנות ואיזה חוסר אמת יש בדבר הזה, כשהוא
מנסה להעמיד את הדבר בצורה כזאת שהנה, עבודת
ועדת הכלכלה היא עבודה ראויה לשבח מבחינת החקי-
קה, וועדת הכספים — איננו מאמינים בה, הכנסת לא
צריכה להאמין בה. ואני רוצה לומר בכל הכנות שבקצב
הזה שחבר-הכנסת תמיר רוצה שהכנסת כולה, או כל
הוועדות שלה, יעבדו — לפי הקצב הזה שהוא מציב
לנו כדוגמה הכנסת לא תוכל להציב לעצמה שום תכנית
חקיקה ולא תוכל לבצע כל תכנית חקיקה.

אברהם מלמד (מפד"ל):

זה נכון. בדרך כלל רוב העיסוקאות הידועות לנו הן בסדר-גודל שמעבר למיליון. אם מדברים פה על 37 חברות ממשלתיות שנמכרו, ו-20 חברות ממשלתיות שמוצעות למכירה, הרי מדובר באמת על עיסוקאות בסדר-גודל הרבה מעבר לזה.

אשר לחשש של חברי-הכנסת נחושתן, שהממשלה יכולה לעקוף את החוק הזה על-ידי כך שתמכור נכס טיפין טיפין, במיליון או חצי מיליון - מבחינה תיאורית זה יכול להיות; מבחינה מעשית זה כמעט בלתי-אפשרי. כי אם קונה רוצה לרכוש שליטה בחברה מסוימת, הוא לא יקנה חלק של הנכס במיליון לירות, ואחר כך עוד חלק. בצורה כזאת לא יהיה לו כל כושר הכרעה, והוא לא ירצה לקנות את זה. אם הוא רוצה להבטיח את הכל, והואיל ומבחינה מעשית הדברים שבדרך כלל מועדים להיות מועברים לידיים אחרות הם בסדר-גודל הרבה מעבר לזה, הגענו לפשרה על 3 מיליון.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

צריך אולי להגביל גם מתן אופציות על-ידי הממשלה.

אברהם מלמד (מפד"ל):

ברגע שהאופציה תגיע לידי מימוש, זה יצטרך לבוא לכאן. ואינני חושב שהממשלה יתן אופציות אם היא לא תהיה בטוחה שזה יעבור אחר כך בוועדת הכספים.

אבל ודאי יש מקום להכניס בהצעת החוק תיקונים מספר. אמרתי שזאת פשרה בין הרצוי למצוי, ומשום כך זו לדעתי הצעה מאוזנת למדי: מצד אחד היא שומרת על המבחן של הפיקוח הפרלמנטרי, ומצד שני היא אינה כובלת יותר מדי את הממשלה בעיסוקאות של יום יום, דבר שיש בו הכבדה גדולה מדי.

חברי-הכנסת אבנרי דיבר על פעמון והזכיר כל מיני משלים. הוא דיבר בצורה ציורית מאוד, ואינני רוצה להיכנס לזה. אתייחס רק לנקודה אחת בדבריו. הוא אמר שעיסוקאות צריכות להיעשות לעיני הציבור. אני חושב שאם עיסקה של הממשלה בהיקף של 3 מיליון לירות טעונה אישור ועדת הכספים, הרי זה לעיני הציבור. העובדה שרוב הסיעות בבית מיוצגות בוועדת הכספים מבטיחה שהדברים אינם נעשים בחשאי. הדברים מובאים לוועדה, מתנהל עליהם ויכוח ואחר כך מחליטים. כמובן, יש דברים שחלה עליהם חובת סודיות, אבל לא לגבי עיסוקאות מסוג זה. עד היום, עד כמה שזכור לי, כל העיסוקאות הגיעו איך שהוא לידעת הציבור, והתפרסמו בצורה רשמית או בצורה אחרת.

אני מציע איפוא להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים, להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר ר. ארזי:

אנו עוברים להצבעה. לפנינו הצעה אחת: להעביר את חוק נכסי המדינה (תיקון מס' 3), תשל"ג-1972, לוועדת הכספים, להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

הצבעה

ההצעה להעביר את חוק נכסי המדינה (תיקון מס' 3), תשל"ג-1972, לוועדת הכספים נתקבלה.

לפני שנתיים ביקשה ועדת הכספים לקצץ סכומים גדולים מאוד בתקציב, והזמינה את ראש הממשלה ושר האוצר לישיבה ובסופה היא עשתה זאת. להגיד שוועדת הכספים היא חותמת-גומי - זה כבר נדוש מדי. באמת, אין טעם להתווכח על העניין הזה.

רק בימים אלה אנחנו עוסקים בתקציב, וועדת הכספים משנה בצורה משמעותית הרבה מאוד תקציבים, שלא לדבר על חוקים פסקליים אחרים.

אשר לטיעון של חברי-הכנסת תמיד, שלא כולם מיוצגים בוועדת הכספים - כמובן, אין איש אשם בכך שהבחרים לא נתנו לסיעתו אותו כוח שיספיק לו כדי להיות מיוצג בכל הוועדות. אבל האופוזיציה הראשית של הבית הזה, האופוזיציה האחראית של הבית הזה, שותפת ופעילה בוועדה והיא משפיעה. ויושבים שם כל יתר הגורמים. רוב הבית מיוצג בוועדת הכספים של הכנסת.

אני שמח מאוד שתבחר הכנסת וילנה ראה התקדמות בהצעת חוק זו. הוא אמנם רואה בה רק מילימטר אחד קדימה, אבל עצם העובדה שהוא רואה התקדמות - זה משמח מאוד. מובן שיש לנו ויכוח אתו על המבנה האידיאלי של המשק, ודאי, שרוב הבית איננו גורס כמו חברי-הכנסת וילנה, שכל אמצעי הייצור צריכים להיות בידי המדינה, וכי כל הרכוש והקניין צריך להיות מולאם. רוב הבית הוא בעד משק פלורליסטי והוא בדעה שיש מקום גם ליזמה פרטית, גם למשק פועלים וגם למשק ממלכתי וציבורי. אין ספק שאנחנו בוויכוח אתו, אם כי אני רוצה בכל זאת להזכיר לו שגם ברוסיה הסובייטית משותף הון זה, ובתקופות שונות - גם בימינו - ניתנו זכויות לחברות קפיטליסטיות לייצר ברוסיה. בעצם הימים האלה מתקיים משא-ומתן עם ארצות-הברית על פיתוח מחצבים. ואני חושב שטוב שהם עושים זאת.

אינני מכיר שום צורה של משק שעדיין האידיאלי-לוגיה שולטת בו ולא הפרגמטיסם. מובן שיש יסודות אידיאולוגיים. משום כך אנחנו גם בהצעת חוק זו עומדים על כך שתשתית המשק, כמו חשמל, מים, תהיה בבעלות המדינה. ובאמת נשאלנו פה מדוע דווקא חשמל ומים הם התשתית של המשק, ואנחנו רוצים שהדברים האלה יהיו בבעלות המדינה. על כל פנים כך חושבים המציעים, ואני מניח שרוב הבית שותף לדעה זו, שמקור דות המים וניצול מקורות המים, כמו גם מקורות החשמל - טוב שהיו בבעלות ממשלתית.

חברי-הכנסת נחושתן שאל מה היו פרטי המשא-ומתן בין המציעים לממשלה. הוויכוח לא היה גדול. היה ויכוח. מובן שנציגי הממשלה טענו כי בדרך כלל, ברוב הארצות שבהן יש פיקוח פרלמנטרי רציני למדי, חפשיית הממשלה לעשות עיסוקאות אפילו במקרקעין, ודאי נכנסים מוגיטריים. אין הרבה תקדימים בעולם, לי על כל פנים לא ידועים הרבה תקדימים, ומלכתחילה הם לא כל כך רצו בחוק זה, כי הוא כובל את ידי הממשלה במידה מסוימת. אנחנו הצענו שכל עיסקה בהיקף של מיליון לירות ויותר תהיה טעונה אישור של ועדת הכספים. הם אמרו שאם נקבע מיליון, זה יכבול אותם בעיסקאות של יום יום. עיסקה של 3 מיליון זו כבר עיסקה שיש לה חשיבות בחיי הכלכלה.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

מתי מוכרת הממשלה נכסים בהיקף שמתחת ל-3 מיליון לירות?

ט. חוק לתיקון פקודת בריאות העם (מס' 5), תשל"ג—1972 *

(קריאה ראשונה)

הז"ר ר. ארזי:

אנו עובדים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק לתיקון פקודת בריאות העם (מס' 5), תשל"ג—1972 - גמר הדיון בקריאה הראשונה ותשובת השר. הדיון הוא אישי, במסגרת של 10 דקות לכל נואם. רשות הדיבור לחברי הכנסת לבנבראון.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בזמן האחרון ור מורים חמומים המצביעים על הליקויים הקיימים בשי-רותי הבריאות אצלנו. כדי לתקן ליקויים אלה, כדי להת-גבר על המחבלים הקיימים בשירותי הבריאות, לא די להביא הצעות תיקונים לפקודת בריאות העם, אלא יש צורך בחוק חדש, מקיף, המתאים לתקופה שלנו.

אבל גם עד לקבלת החוק החדש, ואפילו עד לקב-לת התיקונים שעליהם אנו דנים היום, יש צורך לתקן כמה דברים.

דובר פה הרבה במליאת הכנסת ובוועדת השי-רות הציבוריים על מותו הטרגי של החייל אלון בנימינוב. לא הייתי חוזר ומזכיר מקרה זה אילו הייתי משוכנע שלאחר הדיונים שהיו בנושא זה נתקבלו גם החלטות מחייבות, שימנעו הישנות מקרים דומים בעתיד. האם בוטלה הוראת הקבע בבתי-החולים לא לטפל באנשים במדים ללא אישור הצבא? אני מתכוון לעזרה רפואית ראשונה, דחופה. האם ניתנו הוראות ונקטו אמצעים שכל חולה המגיע לחדר המיון של בית-החולים לא יחזור משם בלי שייבדק על-ידי רופא, ורק רופא יקבע אם החולה זקוק לאישור או לא? האם קיימת הוראה ברורה שכל חולה הזקוק לעזרה רפואית ראשונה ומגיע לחדר המיון של בית-חולים מקבל עזרה זו גם אם הצד הפרו-צדורלי אינו בסדר?

יש הרבה טענות על גישה ביורוקרטית וסחבת בזמן קבלת חולים לאישפוז בבתי-חולים. אוכיר עוד מקרה אחד, מותה של התינוקת איריס לוי, בת שנה. לפי העתון "הארץ" מ-28 בינואר 1973 התלוננו הוריה שבילילה שבין ה-3 ל-4 בינואר חשה איריס ברע. הוריה ביקשו להזעיק את רופא המשפחה, ד"ר אלקלעי, אולם הוא נעדר מביתו. הם התקשרו אל ד"ר דין, הנמנית אף היא עם רופאות קופת החולים העממית, אולם היא סירבה לבוא אף-על-פי שנאמר לה כי הילדה לקתה חודש לפני כן בדלקת ריאות. היא דרשה שיביאו אליה את הילדה במונית. לאחר שבדקה אותה קבעה שיש לה דלקת ריאות והפנתה אותה לבית-החולים "הדסה" בעין-כרם. שעתיים חיכו בחדר המיון עד שהרופאה הי-חידה בדקה אותה, ולאחר שקבעה גם היא שלילדה יש דלקת ריאות, היא שלחה אותה לצילום רנטגן, ושוב צריך היה לחכות שעתיים עד שנעשה הצילום. לאחר כל זה צריך היה לעשות צילום רנטגן נוסף, כי הראשון לא הצליח. וכך רק לאחר 7 שעות מאז הגיעה הילדה לבית-החולים נתקבלה למחלקת הילדים, ושם הוכנסה לאוהל חמצן. גם שם היו ליקויים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אינני בא לקבוע שהיה קשר ישיר בין מותם של החייל בנימינוב או של התינוקת איריס לוי לבין הליקויים שהיו בטיפולם, אבל לכל הדעות מקרים אלה חשפו ליקויים חמורים במערכת שירותי הבריאות בארץ. רופאי קופת-החולים משתדלים להתחמק מביקורי בית, גם כשמדובר במקרים דחופים. יש ליקויים וסחבת בקבלת חולים לאישפוז בבתי-חולים. את כל הדברים האלה צריך לתקן בהקדם, ללא כל קשר עם חקיקת חוקים נוספים או חדשים.

ברצוני להתייחס באופן קונקרטי לסעיפים מספר-ב. חוק. סעיף 29 לחוק בא לקבוע הוראות המחייבות מנהלי בתי-חולים, וכל האחראים בהם על קבלת חולים לטיפול, להודיע ללא דחייה לתחנת המשטרה הקרובה על כל אדם פצוע וחסר הכרה או מת, שהגיע לבית-החולים ויש חשש סביר כי היה מעורב במעשה אלימות. חברי הכנסת, אני חושב שאין זה מתפקידם של מנהלי בתי-חולים או המטפלים בחולים לעסוק בדברים אלה ולהביע דעתם אם החולה הפצוע היה מעורב באלימות או היה קרבן של קטטה. דבר זה עלול להסחית את הדעת מהטיפול העיקרי שהפצוע צריך לקבל. למשטרה יש גם אמצעים ואפשרויות לברר את כל הדברים האלה. אני חושב שדי בכך שמנהל בית-החולים או המטפל בחולים יהיו חייבים למסור דין-וחשבון למשטרה במקרה שהם נדרשים לעשות זאת על-ידיה. לכן אני מציע למחוק סעיף זה.

סעיף 61א. (1) אומר: "נוכח רופא מחוזי, כי רשות סניטרית מקומית שבתחום מחוזו לא השתמשה בסמ-כות שניתנה לה לפי חלק זה או נמנעה לבצע תפקיד שנקבע לה בחלק זה, רשאי הוא, לאחר התראה ולאחר שנתן לרשות הסניטרית המקומית הזדמנות להשמיע הסבר, להשתמש באותה סמכות או לבצע אותו תפקיד במקום הרשות ועל חשבונו". חברי הכנסת, שירותי הבריאות והמצב הסניטרי ביישובים הערביים לקויים מאוד. אמנם יש איזושהי התחלה של פיתוח מרכז בריאות בכמה יישובים: בטירה, בטייבה ובקלנסוה, אך גם ביישובים אלה השירותים הניתנים אינם הולמים עדיין את התביעות. מרכזי הבריאות פתוחים רק עד שעה 13.00 או 14.00. מה יעשו התושבים אחרי-הצהריים ובעיקר אלה הנמ-צאים בעבודה בשעות היום וחוקים לטיפול רפואי? יש גם בעיה של תרופות, קשה להשיג אותן במקום, ויש עוד בעיות מספר שצריך לפתור אותן. אולם יש גם הרבה יישובים ערביים שבהם אין כל טיפול רפואי. יש עוד 44 יישובים ונוסף עליהם יישובי הבדואים בצפון. על כן צריך לדאוג לפתרון גם ליישובים האלה.

אולם הבעיה חמורה עוד יותר בקשר למצב הסני-טרי ביישובים האלה. חוסר הביוב, זרימת מי השפכים בסימטאות הכפרים, גורמים למחלות שונות. במצב זה לבוא ולקבוע, כי די לשמוע הסבר ולאחר מכן יהיה הרופא המחוזי רשאי לפעול ולבצע אותו תפקיד במקום

הפתיחה שלי הדגשתי שעוד בחציית השנה הראשונה לכהונתי כשר הבריאות מיניתי ועדה שהטלתי עליה לב- חון את האפשרות לחוקק חוק חדש לגמרי שיחליף את הפקודה, ובניתיים, עד שנכין חוק חדש, להציע תיקונים מספר בפקודה הקיימת, תיקונים חיוניים ודחויים. וזאת אמנם עשתה הוועדה. אני יכול להודיע לכנסת שלאחר שפקודה זו תתקבל, תתחיל אותה ועדה שמי- גית — אולי בהרכב מורחב יותר — לעבוד ולרכז חומר להכנת חוק חדש, שיבוא להחליף את הפקודה הקיימת כבר 32 שנה. הכנה כזו איננה דבר פשוט, היא דבר מור- כב מאוד, כי המציאות בינתיים נשתנתה בהרבה. ציינתי בדברי הפתיחה שלי לדיון הזה, שבאחד החוקים הק- יימים באנגליה המטפל בנושא זה מכיל כ-350 סעי- פים, בעוד שהפקודה שלנו כולה, לאחר כל התיקונים, איננה מגיעה ל-80–90 סעיפים. אנתון רוצים להכין את החוק כאשר מבטנו איננו מופנה לחקיקה הבריטית בל- בד, כפי שזה היה עד עכשיו; נבקש ללמוד גם מן הע- בודה החקיקתית ומן המצב הקיים במדינות מפותחות באירופה, בארצות סקנדינביה ובמיוחד בארצות-הברית של אמריקה. לאחר שנרכז כל מה שיש בשטח זה במ- דינות אחרות, נביא לכנסת הצעה לחוק שיחליף את הפקודה הקיימת.

חבר-הכנסת אליעד העלה את השאלה על מי מוטלת בעצם האחריות לכל בעיות התברואה והדאגה לנקיון. הוא אמר, כי המצב הוא כזה והצרכים היומיומיים הם כאלה, שהאזרח איננו מרגיש את קיומו של משרד הבריאות כסמכות מקצועית. הוא אף הביא כמה דוג- מאות, ואני מצטט: "יש לעתים קרובות בתוך חצרות קנים של עכברים, חתולים ונבלות. מי אחראי לכך? מי יסלק אותם?" חבר-הכנסת אליעד, אינני חושב שצריך סמכות מקצועית בלתי-דגילה, שתהיה "מורגשת על-ידי האזרח", כדי לסלק קני עכברים ונבלות. אם אתה שואל על מי האחריות בעניין זה, הרי האחריות איננה על משרד הבריאות. זו לא יכולה להיות אחריות כלל-ארצית, מצב כזה לא קיים בשום מדינה בעולם. האחריות היא על העיריה, על הרשות המקומית, ואחריותו של משרד הבריאות היא להדריך, להכשיר כוח-אדם, ליעץ, לתכנן, אבל לא לעשות את המלאכה בעצמו.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אפילו לא לפקח?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

בהחלט, גם לפקח. בשטחים מסוימים הפיקוח כולו בידינו, וכך זה צריך להיות. אבל אני רוצה להסב את תשומת-לבך, שדווקא חוק זה בא לתת למשרד הבריאות סמכות, שלא היתה קיימת עד עכשיו, לבצע במקרים מיוחדים עבודה לסילוק מטרד תברואי במקום העיריה ועל חשבונה. ואני מתפלא על גואם אחר בדיון זה, על חבר-הכנסת לבנבראון, שהוא דווקא מתקומם נגד סעיף זה. אולי באיוז שהיא רשות מקומית, באיזה כפר, אין לרשות המקומית יכולת לעשות זאת, והוא מגן עליה, במקום לשבח את העובדה שאנחנו נענים לטענות של אלפי אזרחים, שהועלו לא אחת גם מעל במת הכנסת, שכאשר העיריה אינה ממלאה את תפקידה יסלק משרד הבריאות מטרדים, במקומה ועל חשבונה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

מדוע? מפני שאתם הסמכות המקצועית שצריכה להיות, מטבע הדברים, רגישה יותר לסכנות כאלה.

הרשות הסניטרית ועל חשבונה — זה גראה לי בלתי- מתאים למציאות הזאת. לכן צריך אולי להוסיף: "נוכח הרופא המחוזי שהיו לרשות הסניטרית המקומית האמ- צעים". קודם כל צריך לספק את האמצעים שיאפשרו את היסודיים הסניטריים הדרושים, ורק לאחר שנוכח כי היו האמצעים האלה הוא יוכל להפעיל את הסמכות, וגם אז דרושה הסכמת הרשות הסניטרית המקומית. על כן גראה לי שגם בסעיף זה דרוש תיקון.

ברצוני להתייחס לעוד סעיף אחד, סעיף 64. (2) האומר: "רשאי להגיש קובלנה כאמור גם עובד שבמקום העבודה, הטוען שהעבירה פוגעת או עלולה לפגוע בברי- אותו". אני מבקר על סעיף זה ואני רק רוצה להסב את תשומת-לבו של שר הבריאות לעובדה, שקיימים מקרים רבים של מחלות הנגרמות כתוצאה מתנאי העבודה: אבק, גזים, רטיבות ועוד. ברוב המקרים אין הפועלים יכולים להשיג מהרופא התעשייתי תעודה המאשרת שהמחלה נגרמה כתוצאה מתנאי העבודה. יש אפילו מקרים שהפועלים נאלצים להפסיק את העבודה במקום עבודה מסויים לפי הוראת הרופא, אבל הרופא אינו מאשר שהמחלה נובעת מהתנאים שבהם עבד הפועל. בעיה זו חמורה ומן ההכרח שתמצא את פתרונה.

ברור כי הדבר הראשון שצריך לעשות הוא לדאוג לכך, שבעלי המפעלים ינקטו את כל האמצעים כדי לצמצם עד למינימום את הגורמים המזיקים לבריאות הפועלים, ובתקופה שלנו דבר זה ניתן. הוא רק קשור בהוצאות כספיות. אילו היה החוק מחייב או מעניש את בעלי המפעלים שאינם נוקטים את כל האמצעים כדי לשמור על בריאות הפועלים, ייתכן שבעלי המפעלים היו כבר מוצאים את סכומי הכסף הדרושים להתקנת האמצעים למניעת כל הגורמים המזיקים לבריאות הפו- עלים.

אבל נוסף על פעולה בכיוון זה צריך להקים איוו ועדה רפואית, שתהיה מוסמכת לקבוע מה היא מחלה מקצועית, מה הן המחלות המוגדרות כמחלות מקצו- עיות. ועדה זו צריך שתהיה גם הכתובת שיוכלו לפנות אליה הפועלים בעירעור, אם תשובת הרופא המקצועי של המפעל או הרופא המקצועי האזורי לא תספק את תביעותיהם. בכל אופן צריך למצוא פתרון לבעיה זו של מאות פועלים חולים כתוצאה מתנאים לא מתאימים ושאינם יכולים לקבל לא את הפיצוי הדרוש ולא את התנאים בהתאם לאותה מחלה.

אנחנו נצביע בעד העברת החוק לוועדה ושם נגיש את הסתייגויותינו.

היו"ר ר. ארזי:

חברי הכנסת, תם הדיון. רשות הדיבור לשר הברי- אות, לתשובה.

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לציין בסיפוק שכל חברי הכנסת שהשתתפו בדיון על הצעת החוק לתיקון פקודת בריאות העם (מס' 5) חייבו את החוק, והעירו הערות, כל אחד לעיף אחר של הצעת החוק. כמעט כל חברי הכנסת דרשו, מי בצורה מתונה יותר ומי בצורה מיליטנטית יותר, כדוגמת חבר-הכנסת אבנרי, לחוקק חוק חדש ולא להסתפק בתיקון הפקודה הקיימת.

נמצא שבעניין זה אין בינינו שום ויכוח. גם בדברי

שר-הבריאות ו. שם-טוב :

זו עזרה חשובה מאוד, חברי-הכנסת אליעד, אבל אינני מתווכח אתך אלא מתווכח עם הסתייגותו של חבר-הכנסת לבנדראון. אתה שאלת על מי האחריות לבצע. האחריות על הביצוע מוטלת על העיריה; האחריות על הפיקוח מוטלת עלינו. באמצעות תיקון זה אנו מקבלים סמכות מורחבת לבצע סילוק מטרדים במקום העיריה ועל חשבונה.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל) :

הדבר טעון התקנת תקנות בהתייעצות עם משרד הפנים, וזה יכול להיות אגוז קשה.

שר-הבריאות ו. שם-טוב :

אבקש את עזרת הכנסת, בוועדה, שנפצת אגוז זה, אם כי כמובן לא נעשה זאת בלי שנשמע את העיריה, את הסבריה, נראה למה היא לא מסוגלת לסלק את המטרד, ורק אם לא נשתכנע נעשה זאת במקומה.

כמה חברי כנסת העלו את בעיית המחסור בכוח-האדם בשטח הפעולות לבריאות הסביבה והתברואה. חברי-הכנסת אליעד שאל אותנו אם יש לנו תקנים לכך. יש תקנים, אבל אי-אפשר לאייש אותם כי קיימת בעיה של מחסור בכוח-אדם. דווקא סעיף 2 של חוק זה מסמך את שר הבריאות להבטיח לעובד התברואה ברשויות המקומיות דירוג מתאים ותנאים מתאימים כדי לעודד הליכה למקצוע זה. האמת היא שלא יהיה זה פשוט כל כך. יש לנו שותף גדול, שגם הוא רוצה להיות מעורב בקביעת דרגות השכר והתנאים של עובדי התברואה. אבל עצם הכנסת סעיף זה תאפשר לשר הבריאות להיות גורם פעיל יותר בקביעת תנאי השכר ותנאי שירות המקדמים יותר מקצוע זה.

חברי-הכנסת קשת — לצערי הוא איננו כאן — יעץ לנו לא להקפיד יתר על המידה על הכישורים הנתבעים מתברואן מוסמך. חברת-הכנסת הרמן טענה דווקא טענה הפוכה. היא דורשת מאתנו — ואני נוטה יותר להסכים אתה — להקפיד על רמה מסוימת ונאותה של ההכשרה הנדרשת מאדם שישמש כתברואן מוסמך. יש לנו בית-ספר טוב לתברואנים, ואם אנחנו רוצים להרחיב את מסגרת כוח-האדם ולאייש את התקנים העומדים ריקים, עלינו ללכת בשלוש דרכים: להכשיר היטב את האדם, לכבד אותו — זאת אומרת לקבוע לו מעמד בחברה, כדי שירגיש כי מעריכים את עבודתו — ולשלם לו הכסף, כלומר לתת לו שכר הוגן. אם נוכל לשלב שלושה דברים אלה — הכשרה טובה, מעמד נאות בחברה, שכר הוגן ותנאי שירות טובים, אין לי ספק שנפתור את בעיית המחסור בכוח-אדם בתברואה.

בתיקון המוצע כלול סעיף הקובע שיש להרחיב את סמכות המפקח התברואי להיכנס בכל זמן סביר לתוך חצרים כדי לסלק את המטרד הקיים. בעניין זה התעוררו ספקות אצל כמה חברי כנסת. חברי-הכנסת אנקוריון הביע את ספקותיו בקול רם. השאלה היא אם נוכל להשלים עם מצב, שהפיקוח התברואי ייפסק כל יום עם התחלת החשיכה, והפקח לא יוכל להיכנס לחצר גם אם יש לו חשד סביר שאמנם באותה חצר יש מטרד תברואי רציני המסכן את בריאות האזרחים, וצריך לסלק אותו. אחד מן השניים: או שאנחנו רוצים להיות רגישים מאוד לכך שרשות הפרט לא תיפגע; או שאנחנו

באמת רגישים לצורך בפיקוח תברואי יעיל והיכולת לת-פוס את העברייני ולאץ אותו לסלק את המטרד. אנחנו הלכנו בדרך השנייה — המחמירה — והרחבנו את סמכות המפקח להיכנס בכל זמן סביר לכל חצר כדי לקבוע אם יש שם מטרד, אם יש עבירה, ולתבוע את האזרחים לנזק לסלק את המטרד.

אני מוכן לשקול בוועדה את הצעתו של חבר-הכנסת אליעד, שלא נסתפק באמירה: "הפקח יוכל להיכנס בכל זמן סביר", אלא נאמר גם שייכנס בזמן סביר כאשר יש לו חשד סביר שאמנם יש שם מטרד תברואי.

חברי-הכנסת גולדשמידט הציע לנו לא להקפיד יתר על המידה על כך שכל התברואנים במדינה יהיו מוסמכים ויסיימו את בית-הספר לתברואה ב"אסף הרופא", התובע שלוש שנות לימוד. הוא רואה בדרישה זאת, שאנחנו עומדים עליה, יומרות, ושואל אותנו: מה יהיה אם בכל זאת יתגלה שלא רבים הולכים לבית-הספר הזה ואין לנו די תברואנים מוסמכים? בעצם, עמדנו לפני דילמה כזאת כאשר דנו על המחסור באחיות בבתי-החולים. לא היו לנו אחיות מוסמכות. התפשרנו, התי-חלנו להכשיר אחיות מעשיות, כי המצב היה קשה; כא-שר לא היו לנו די אחיות מעשיות הכנסנו לבית-החולים כוח-עזר. למעשה, הורדנו את הרמה. אנחנו חותרים למצב — אינני יודע מתי נגיע אליו — שלא נעסיק כוח-עזר בבתי-החולים, אלא תעבדנה בהם אחיות מוסמכות ואחיות מעשיות בלבד.

נשאלת השאלה אם באמת כדאי לנו להסתכן ול-הוריד גם את הרמה של התברואן. איננו נוטים ללכת בדרך זו. ניאבק, גלך בדרך הקשה יותר ונתבע מהתב-רואנים לספיק את תברואנים, ואז יקבלו את התנ-אי תברואן מוסמך; אחרת נגיע למצב, שעידיות רבות מאוד דואגות שתהייה להן גם נבחנות לכדורגל סוג א' אלף והן מעסיקות שחקני כדורגל בתקן של תב-רואנים. לוקחים כדורגלן, משלמים לו משכורת של תב-רואן וכך על הקרבות נגמרים בתוצאה אחד אפס לרעת התברואן ולטובת הכדורגל.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית): גם זה לא תמיד.

שר-הבריאות ו. שם-טוב :

חברת-הכנסת חייקה גרוסמן היתה אולי היחידה ששמה דגש בהיבט נוסף של הבעיה. חברי הכנסת כולם דרשו שנקפיד יותר ונחבע מהמוסדות, מהתברואנים, מבתי-המשפט; היא הסבה בעצם את שימת-הלב לכך והדגישה שיש להתקין תקנות המחייבות גם את האזרח להיות מודע קצת יותר לבעיות בריאות הסביבה והגקיון ברשות הרבים. קיימת תופעה חמורה ביותר: ביתו של האזרח, תצרו הפנימית נקיה; אבל כאשר הוא יוצא לרחוב הליכלוך איננו עושה עליו שום רושם והוא לא רואה עצמו אחראי על הנקיון הסביבתי.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית): יש חקיקה מסועפת בחוק העירוני.

שר-הבריאות ו. שם-טוב :

נכון.

מוצדקים. הסעיף דן בכך, שכאשר מאושפז אדם ויש חשש שהוא היה מעורב במעשה אלימות, חייב יהיה בית-החולים לדווח למשטרה על המקרה הזה. אינני מסכים עם אותם חברי הכנסת שהביעו ספקות בעניין זה. אני חושב שסעיף זה חיוני במציאות שלנו, כי גובר הצורך בהדברת האלימות; החשד של חברי-הכנסת לבני-בראון, שטען רק לפני כמה דקות כי אם בזה יעסוק בית-החולים אולי הוא לא ימלא כראוי את תפקידו הרפואי ולא יטפל כראוי בפצוע - איננו מוצדק, אין לזה כל אחיזה במציאות. אני חושב שמסירת הדעה למשטרה היא חיונית ביותר. לא מומן היה מקרה שאדם השתתף בשוד בנק, נפצע, ולאחר מכן נעלם ולא ידענו היכן הוא; מה טבעי יותר מלדרוש שבית-החולים, אשר יאשפו אדם פצוע על-ידי כדור, ידווח על כך למשטרה? זה לא פוגע בשום זכויות אזרחיות ולא מצמצם שום חירויות.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

אדוני השר, מדוע החובה הזאת שאתה מחייב אותה בעצם, ואני בעצם מצדד בגישתך - מדוע החובה הזאת איננה נקבעת בחוק במישרין, אלא מותנית בכך ששר הבריאות יקבע אותה בתקנות?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

חשבנו שבניין זה נצטרך אולי לתאם עם עוד שר - שר המשטרה - באיזו צורה ייעשה הדבר. אני מוכן לשקול בוועדה אם טוב יותר שהדבר ייאמר בחוק עצמו. מצדי לא תהיה כל התנגדות. ודאי היה לזה איזה שהוא שיקול.

חבר-הכנסת אנקוריון התקומם נגד סעיף 764, אשר קובע שוועדת בטיחות במפעל תעשייתי, או בכל מפעל אחר, ואם אין שם ועדת בטיחות - ועד העובדים באותו מפעל, יהיה רשאי לפתוח בהליכים על-ידי הגשת תלונה על מטרד חבראי הקיים באותו המפעל. אני שלם עם הסעיף הזה. אני חושב שאין דבר טבעי מזה. איננו יכו-לים לפקח על אלפי מפעלים ולדעת מה מתרחש שם. טבעי הדבר שדווקא העובדים באותו מפעל, היודעים שיש שם מטרד - והמדובר במטרד חבראי ולא יותר - יגישו תלונה, והרי אם התלונה תתגלה כבלתי-מבוססת, היא תתברר ולא יהיה לה שום המשך; אבל אם אנחנו מאפשרים לוועד העובדים, או לוועדת בטיחות, לבוא ול-הגיש תלונה, ועל-ידי עצם הגשת התלונה לפתוח בהלי-כים משפטיים - אני חושב שיש פה מאמץ להגנה על בריאותם של העובדים.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

לא התקוממתי נגד התלונות, אלא נגד זה שרוצים להטיל על העובדים להיות התובעים ולהופיע בבתי-משפט. איך אפשר להעלות על הדעת שוועדי עובדים, או ועדי בטיחות של מפעלים, יעשו את המלאכה שצרי-כים לעשותה תובעים ממשלתיים?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

הכוונה היא שהם יגישו קובלנה. זהו ועד העובדים במקום, גם ועדת הבטיחות בהחלט יכולה לעשות כן. במקרה שיש עובד בודד הרואה עצמו נפגע מהמטרד, גם הוא יכול להגיש קובלנה.

חברי הכנסת, נשמעו בדיון שורה שלמה של הערות והנוגעות לכלל פעילותו של משרד הבריאות. לא אינני

חבר-הכנסת אבנרי אמר - אני מצטער שהוא איננו כאן - כי הוא מתקומם נגד "סירובו העקשני של משרד הבריאות" - ואני מצטט - "להקים את מדינת ישראל בשטח הבריאות. בשטח הבריאות אנחנו ממשי-כים לחיות במבצב פרה-מדינתי, כאילו מדינת ישראל לא קמה כלל. לשון אחרת, כאילו אנחנו דוגלים בתפיסה אולטרה-ליברלית מן המאה ה-19, שמייעדת למדינה תפקיד של שומר-לילה המתקן דברים חמורים ופה ושם מפקח על הדברים, במקום שהמדינה תהיה אחראית לרווחה, לסעד, לבריאות ולמצב האורח בכלל". באמת, לומר מעל בימת הכנסת, שהרפואה ושירותי הבריאות בישראל נמצאים במאה ה-19 - זה יותר מדי! אני בטוח שהוא לא התכוון לרמת הרפואה בישראל שהיא מודרנית-חדשה, בשורה אחת עם המדינות המודרניות בעולם; אבל אם הוא התכוון למקומה של המדינה כמ-ספקת שירותים - האם אפשר לומר שאנחנו באמת רק "שומר-לילה" בהתאם למסורת הליברלית של המאה ה-19? יש לנו 22 בתי-חולים ממשלתיים, עם 10,000 מיטות ממשלתיות; עם 10,600 עובדים; 3.5 מיליון ימי אישפוז לשנה - רק בבתי-החולים הממשלתיים - זאת אומרת, ממוצע של 10 ימים לכל מאושפז. יש יותר מ-300,000 מאושפזים מדי שנה בבתי-החולים הממשלתיים; תקציב ממשלתי של שלושת-רבעי מיליארד לירות לשנה לצרכי בריאות; 13 בתי-ספר לאחיות. אינני יודע כיצד יכול חבר-הכנסת אבנרי לומר לנו שמדינת ישראל בכלל אינה קיימת בשירותי הבריאות.

הוא התכוון לומר דבר אחר. חזרה לו שיש גם גוף ציבורי, לא ממלכתי, בעל ידע רב, נסיון גדול ומעשים גדולים בתחום הבריאות - זאת היא קופת-החולים - והיא מפריעה לו, הוא, כפי הנראה, טוען שצריך להלאים את קופת-החולים.

שמואל מיקונים (מקי"י):

הוא התכוון לזה שתתן לו תשובה.

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

הוא רוצה דווקא להתקרב לרשימה הממלכתית ול-סגל לעצמו את התביעה שצריך להלאים את כל אשר יצרה תנועת העבודה, שהכל יהיה ממלכתי. דווקא מדי-נות מודרניות הולכות בדרך הפוכה. במקום לרכו הכל בידי המגנון הגדול של המדינה - הן מפצלות והול-כות בדרך של דצנטרליזציה ומאפשרות דווקא לגופים ציבוריים לספק שירותים בריאותיים לאזרח. זו הדרך שהולכות בה עכשיו מדינות מודרניות ביותר, הן לימודות מאתנו; ולנו מציעים פה דווקא לעשות את ההיפך.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

יש גם המרכז הרפואי של האוניברסיטה העברית "הדסה" בעין-כרם.

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

אוניברסיטאות ומוסדות רפואיים חשובים ביותר; גם "ביקור-חולים" ו-"שערי צדק". גם הפעולה המבורכת של "הדסה" בתחום הבריאות. אלה הם מוסדות ציבו-ריים ולא ממלכתיים ואנחנו מעודדים אותם ולא רוצים להלאים אותם.

סעיף 229 עורר פה קצת ספקות, לדעתי בלתי-

— חוק לתיקון פקודת בריאות העם (מס' 5) (שם-טוב, ארזי); חוק פיצויי פיטורים (תיקון מס' 3) (ארזי, שחל) —

היו"ר ד. ארזי:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת השירותים הציבוריים, להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הצבעה

ההצעה להעביר את החוק לתיקון פקודת בריאות העם (מס' 5), תשל"ג—1972, לוועדת השירותים הציבוריים נתקבלה.

בשלב זה על ההערות האלה. מטבע הדברים שחברי כנסת מנצלים את הדיון בהצעת חוק הנוגעת לבריאות העם כדי להעלות נושאים שונים הקשורים בפעילותו של משרד הבריאות. אינני מתייחס היום להערות האלה. בעוד שבוע יתקיים בכנסת דיון על תקציב משרד הבריאות, ותהיה לחברי הכנסת האפשרות להשמיע את דבריהם, גם שבחים וגם ביקורת, על פעולות משרד הבריאות.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת השירותים הציבוריים.

1. חוק פיצויי פיטורים (תיקון מס' 3), תשל"ג—1973 *

(קריאה ראשונה)

היו"ר ד. ארזי:

הכנסת תעבור לסעיף ט' בסדר-היום: חוק פיצויי פיטורים (תיקון מס' 3), תשל"ג—1973 — הצעת חבר-הכנסת שחל — קריאה ראשונה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שחל.

משה שחל (המעריך, עבודה—מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, סגירת מפעל או מקום עבודה גורמת קשיים לנושיו וספקיו של המפעל, אולם היא פוגעת פגיעה ישירה וחמורה בעובדיו, הנש-ארים ללא פרנסה.

שאלה זו עולה מדי פעם בפעם במלוא חריפותה, במקרים של פשיטות-רגל או פירוק חברה. היו מקרים שפועלים, שעבדו עשרות בשנים במפעל, כמו במפעל "אוושה" בחיפה, אחרי 20–30 שנות עבודה נשארו ללא פיצויי פיטורים בעד שנות עבודה אלה. לאחרונה הת-עוררה בעיה זו במפעלים גדולים יותר, המעסיקים ע-רות ומאות פועלים, כמו במקרה של מפעלי "אוטוקרס", "תיל", או "ליילנד-אשדוד".

אמנם בהתאם לחוק הקיים, חוק פיצויי פיטורים, תשכ"ג—1963, סעיף 27 יש לעובד זכות קדימה על פני נושים אחרים לגבי קבלת שכר עבודה ופיצויי פיטורים, ובלבד שסכום הפיצויים ושכר העבודה ביחד לא יעלו על 150% משכר העבודה המקסימלי שיש לו דין קדימה. נקבע בחוק ששכר העבודה מוגבל לסכום של 2,100 לירות. יוצא איפוא ששכר העבודה ופיצויי פיטורים, שעליהם חלה זכות הבכורה, מסתכמים ב-3,150 לירות.

בחוק אמנם מדובר על זכות קדימה, אך מה קורה באופן מעשי? אמנם דין הקדימה מוגבל לסכום של 3,150 לירות, אבל האם חל על הסכום הזה דין קדימה לפני כל תשלום אחר שהמפעל חייב לשלם לנושים אחרים, או לכיסוי חובות של המפעל בגין מסים וכדומה? התשובה לכך היא שלילית. למעשה דין הקדימה עומד במקום החמישי, ולא במקום הראשון. בתחילה צריך לשלם שכר למפרק החברה ולכסות את הוצאות הפירוק. הדבר נקבע בפסיקה של בית-המשפט. לאחר מכן יש לשלם שכר-דירה. לפני כשמונה חודשים קבע בית-

המשפט בפסק-דינו, שצריך לשלם את שכר-הדירה שה-מפעל חייב בו. לאחר מכן יש לשלם מסי רכוש על-פי פקודת המסים (גבייה), סעיף 12. לאחר מכן יש לשלם בעד שיעבודים חפציים. רק לאחר כל אלה ניתנת זכות הקדימה לסכום של 3,150 לירות.

הסכום הזה נקבע לפני כ-10 שנים, והוא היווה פיצוי מסויים. היום אין ספק שהסכום של 3,150 לירות, שעליו חלה זכות הקדימה, איננו יכול בשום אופן לעמוד ביחס למה שמגיע לעובד אשר עבד עשרות ב-שנים במפעל.

דומני שיהיה זה צורך חיוני ביותר לתקן את החוק ולהגדיל את הסכום המגיע לעובד במקרה של פשיטת-רגל או פירוק חברה, כאשר לעובדים חייבת להינתן זכות קדימה בגין פיצויי הפיטורים.

לאור העובדה שהבעיה של זכות קדימה, שיש להקנות לה מעמד אחר, התעוררה פעמים מספר, נשמעו לה גם טוענים שכנגד, שאמרו: יקבלו הפועלים את הכ-ספים המגיעים להם מקרנות הפיצויים שבהן הפריש המפעל לזכותם את כספי הפיצויים. זה נכון אך ורק במקרים מסוימים. עובדה היא שמעבידים רבים במ-דינה אינם מפרשים פיצויי פיטורים לקופות-גמל המו-פרות מכוח הסכם קיבוצי, המהווה תנאי לחסינות הפי-צויים בפני הכללתם בנכסי פושט-הרגל או החברה הפי-רוק. סעיף 26 לחוק הוא אשר מקנה מעמד מיוחד לקו-פות אלה. פיצויים שהופקדו בידי מעביד בקרן פיצויים משלם הרי הם רכוש המעביד ואינם חסינים בפני הכ-ללתם בנכסי פושט-הרגל.

קרו מקרים שמפעלים החדיעו לעובדים שלהם כי הפרישו בשבילם, מדי חודש בחודש, את הסכומים המ-יועדים לפיצויי פיטורים לקופה ליד בנק, ומפעלים רבים הקימו חברות מיוחדות לשם כך. סכומים אלה מוכרים לצורך ניכוי מס הכנסה כהוצאה של המעביד, כאשר מפקידים אותם לתקופה של 5 שנים. לאחר מכן מקבלים מעבידים רבים, תמורת כספים אלה, אשראי מהבנק, אף-על-פי שזה אסור כביכול; אבל נמצאו דרכים לעקי-פת ההוראה הזאת, שאיפשרו לבעלי המפעל לקבל הל-

לתשלום פיצויי פיטורין כשהעובדים יהיו זכאים לכך.

החוק המוצע מהווה צעד ראשון לתיקונים נוספים, בין היתר בסכום פיצויי הפיטורין המגיעים לעובדים, וגם זכות קדימה לסכום מסוים שייקבע, שעובד יהיה זכאי לקבלו במקרה של פשיטת-רגל או פירוק חברה. אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע לכנסת לקבל את החוק ולהעביר אותו לוועדת החוקה, חוק ומשפט לדיון ולהכנה לקריאה שנייה ושלישית.

שושנה ארבל-אלמזליג (המערך, עבודה-מפ"ם):
נושא זה שייך לוועדת העבודה.

היו"ר ר. ארזי:

עוד נגיע לעניין זה. לפי שעה אנחנו פותחים בדיון. הדיון הוא אישי, במסגרת של 10 דקות לכל נושא. רשות הדיבור לחבר-הכנסת מילמן, ואחריו לחבר-הכנסת מיקו-ניס, אחרון הנואמים.

דב מילמן (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, טוב עשה חבר-הכנסת שחל שהציע הצעה זאת, אולם מפליא אותי הדבר שהוא נגע דווקא בנקודה החשובה פחות. במקרים של פשיטת-רגל ופירוק חברה נפגע העובד קודם כל מן ההגבלה של שכר עבודה עד 2,100 לירות, ובסך-הכל, עם פיצויי פיטורין, עד 3,150 לירות. אם ההצעה באה להגן רק על כספים שהופקדו בקופות-גמל, הרי זה רק קטע קטן. אני מתפלל על כך שדווקא על העניין החשוב, על הפגיעה הגדולה בעובדים, עבר חבר-הכנסת שחל כאילו זה עניין של-מה-בכך, וריכוז את הצעתו דווקא בדברים חשובים פחות, לפי דעתי. בהצעתו של חבר-הכנסת שחל יש בודאי מגמה רצויה מאוד, אולם זה מעט מדי.

בהתאם לסעיף 33 לפקודת פשיטת-הרגל ולפי סעיף 220'א לפקודת החברות הרי זכות קדימה לחוב פיצויי פיטורין חלה רק על סכום עד 3,150 לירות, ביחד עם שכר עבודה, וכל סכום מעל לזה איננו בזכות קדימה אלא עומד בתור עם כל יתר הנושים. ידוע מה מקבלים בדרך כלל הנושים במקרה של פשיטת-רגל או פירוק חברה. כאשר מגיעים לפירוק חברה ברור שהחברה אינה יכולה לעמוד בתשלומים, יש נושים שמ-קבלים 20%, יש נושים רגילים שמקבלים 10% ולפעמים גם זה לא. הפירוש המעשי לליקוי זה בחוק הוא שאדם, שעבד במפעל שפשט את הרגל לא בחברה שפורקה, לא יקבל את פיצויי הפיטורין המגיעים לו.

יעקב נחושתן (גח"ל):

גם כונס הנכסים לא יקבל את זה.

דב מילמן (גח"ל):

גם כונס הנכסים לא יקבל. ברוב המקרים כסף זה אבוד. נכון אמר חבר-הכנסת שחל, שסדר העדיפויות הוא לא דווקא לטובת העובד. קודם כל יש הוצאות הכונסים, מס הכנסה המחויב בניכוי במקור, דמי שכי-רות, פיגורים בתשלום מזונות, שיעבדים ספציפיים, שיעבדים צפים — floating charges — והעובד עומד במקום רחוק למדי בתור.

חבר-הכנסת שחל בא להגן, וטוב שהוא בא להגן, על הקטע הקטן הזה, רק על אותם כספים שהועברו לקופות-גמל או שהופקדו בהן, ולפי החלטת כונס הנכסים של

וואות ואשראי על סמך אותם כספים שהודיעו כי הם מפרישים לטובת העובדים ולמען ישמשו קרן לפיצויי פיטורים. מצד אחד הכספים האלה נחשבו כהוצאה מו-כרת לצרכי מס, ומצד שני יכלו בעלי המפעל לקבל אשראי, בנוסף על הריבית המצטברת על הכספים האלה הנזקפים לזכותם.

כך קרה שבמקרים רבים חיו הפועלים באשליה ש-הופרשו בשבילם כספים לתשלום פיצויי פיטורים, והנה ביום בהיר אחד הם גילו שאין להם למעשה כל זכות וגם כל אפשרות לממש את המגיע להם.

אדוני היושב-ראש, ברשותך אקרא קטע מעמוד 10 בדיון-וחשבון של המפרק הזמני של חברת "אוטוקס", שהופנה לנשיא בית-המשפט בחיפה ביום 5 בדצמבר 1971. נאמר שם כדלהלן:

"בעניין ההפרשות לקופת הפיצויים שליד בנק המזרחי המאוחד בע"מ נברר, כי הן אינן בגדר דרך או שיטה שנקבעה בהסכם קיבוצי לצורך תשלום פיצויי פיטורים, כאמור בסעיף 20 לחוק פיצויי פיטורים, או הפקדה כאמור בסעיף 21 לחוק, ולכן הודאות סעיף 26 לחוק, הקובעות כי כספים אלה אינם ניתנים לשיעבוד, עיקול או העברה ואינם מהווים חלק מנכסי המעביד במקרה של פירוק, אינן חלות עליהן — כספים אלה הם אם כן רכוש 'אוטוקס' ודינם כדין כל רכוש וחזויות אחרות. יתד על כך, ביום 22 באוקטובר 1971 הודיעה הקופה לפיצויי פיטורים שליד בנק המזרחי, כי קיזזה ותקזז מחשבון החברה בקופה של 435,000 לירות לכיסוי חובה של החברה לבנק המזרחי המאוחד". שני הדברים האלה בדיון-וחשבון של המפרק הזמני מוכיחים, שהכספים האלה אינם על העובדים כי אם של המעביד; ושנית, שהחברה קיבלה על חשבון סכומים אלה אשראי מהבנק, והבנק במקרה זה קיזז לפחות שליש מהכספים שעמדו לרשות הפועלים.

לדעתי מצב זה הוא בלתי-נסבל. יש כאן טיפוח אשליה חמורה בציבורים גדולים של עובדים, שכלל שה-וותן שלהם בעבודה הוא גדול יותר, כן אורבת להם סכנה שביום בהיר אחד, כאשר המפעל חס-חוללה יפסיק לעבוד, הם ימצאו את עצמם ללא כל פיצוי שהוא בעד כל שנות העבודה שלהם.

הצעת החוק, שהיא חלק מהצעה מקיפה יותר שהוגשה לכנסת לפני כשנה, באה לתקן את הפריצה הזאת לגבי קופות הפיצויים למיניהן, ולאחר שהמעביד הפריש כספים והודיע לעובדיו שכספים אלה מיועדים לתשלום פיצויי פיטורים, להקנות לכל הקופות מכל הסוגים מעמד כזה שהמעביד לא יוכל: א. להחזיר כספים אלה אלו, אפילו לא אחרי חמש שנים, כלומר בכלל לא יוכל להחזירם לעצמו; ב. לא תהיה אפשרות לעקל את הכספים, לא תהיה אפשרות להעביר אותם, לא תהיה אפשרות לשעבד אותם, ובמקרה של פשיטת-רגל, פטירה או פירוק חברה כספים אלה לא יהיו חלק מנכסי המעביד, אלא הם מועדים בראש וראשונה לתש-לום פיצויי פיטורין המגיעים לעובדים. וכל עוד לא שלמו פיצויי פיטורין קופה זו אינה ניתנת בשום פנים ואופן לתפיסה לא על-ידי כונס נכסים, לא על-ידי נושים מובטחים ולא על-ידי נושים אחרים מכל סוג שהוא.

תיקון זה יסתום את הפירצה שהיתה קיימת עד כה, ויאפשר לעובדים בעת חתימה על הסכמי עבודה לתבוע ממעבידיהם להפקיד את הכספים המיועדים להם לפיצויי פיטורין בקופות, והקופות האלה יהיו מיועדות

הפיצויים וכו', אינם מבטוחים בכלל, אין להם כיסוי משפטי. כאן אפשר לזכות מן ההפקד, המחבל בקיומם של אלפי עובדים.

התיקון המוצע על-ידי חברי הכנסת שחל עשוי לס' ייע לאותם עובדים מבחינת החוק, אשר בעדם שלם בעל המפעל או הפקיד סכומים הולמים למטרת הבטחת פיצויי פיטורים. צדק חברי הכנסת מילמן שבעלים אלה הם מעטים; הרי יוכלו לקבל רק אלה שבשבילם ובעדם שלמו המעבידים, אבל מעטים מאוד משלמים זאת. העניין הוא בזה, שלעיתים קרובות מדי אין המעביד מק' פיד ביותר על הפקדה שיטתית של כספים למטרת תש-לום פיצויי פיטורים לקופות השונות. במקרה כזה, כמובן, התיקון מס' 3 לא יספיק כבר, לא יוכל לאלץ את כונסי הנכסים להיענות לתביעת העובדים. הוא משאיר את העובדים חשופים מבחינה משפטית, אך ביטול החשיפה אפשרי ואף מחוייב המציאות באמצעות המאבק האידי-גוני-מקצועי של העובדים. מובן שיש ויהיה מאבק של עובדים, אבל צריך לתת לו במידת האפשר גם עזרה משפטית במקרה שבעל-הבית או המעביד הכניס בכל צורה ובכל ממד שהוא סכומים לטובת פיצויי פיטורים. התיקון מס' 3 גותן הגנה משפטית רק כאשר בעל-הבית שילם, ולעצרו — לעתים רחוקות בלבד יש בעלי-בית או מעבידים שימלאו פיצויי פיטורים לכל קופה שהיא, אפילו היא לא מוכרת, אפילו היא על-יד בנק.

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, במשך שנה מת-קיימות כ-500 פשיטות-רגל, מהן טבעיות ומהן גם מלא-כותיות. הקרבן הראשון של פשיטות-רגל אלה הוא הפועל העובד, אשר מפסיד גם מקום עבודה, גם פיצויי פיטורים והולמים אם המעביד לא הקפיד על הפרשה שיטתית של סכומים לקופות למטרת תשלום פיצויי פיטורים.

יתירה מזה: עד היום היתה קיימת "זכות קדימה" לעובד על כל שאר החובות של פושט-רגל או של חברה בפירוק לגבי שכר העבודה שמגיע לו. אך, קודם כל, "זכות הקדימה" הזאת לא היתה מוגנת מבחינה מש-פטית, ושנית, היא מוגבלת לשכר העבודה שלא יעלה על 2,100 לירות; ואשר לפיצויי פיטורים, הרי לפי סעיף 27 לחוק פיצויי פיטורים, 1963, גם כאן יש לו, פורמלית, "זכות קדימה", אך היא מוגבלת ל-150% מן הסכום המקסימלי של שכר העבודה. שכר העבודה פלוס הפי-צויים מסתכמים באופן כזה ב-1,500 לירות — סכום עלוב למדי בתנאים של היום.

סעיפי חוק אלה אינם עומדים בשום יחס לעמל שהשקיע העובד במפעל, להימצאותו לאחר שנות עבודה מרובות בחוץ, למאמצים של מציאת מקום עבודה אחר.

תיקון מס' 3 המוצע גותן הגנה חוקית על הפרשות כספיות למטרת תשלום פיצויים לכל קופה שהיא שליד בנקים וכיוצא באלה — וגם זאת צריך לציין — בעוד שעד עכשיו רק קופת תגמולים, קרן פנסיה או קרן דומה אשר אושרה על-ידי משרד העבודה, שנקבע כי לגביהן תשלומי המעביד לאותה קרן יבואו במקום חובא תשלום פיצויי פיטורים, היו קופות מוכרות. התיקון הזה גותן אישור גם לקופות בלתי-מוכרות, וגם ההפרשות האלה תהיינה מוכרות כפיצויי פיטורים. זאת צריך לציין.

לפי תיקון מס' 3 המוצע ההפרשות לקופות כלשהן מטעם המעביד לצרכי פיצויי פיטורים לא תהיינה כבר

"אוטוקרס" אינם מוגנים. צריך לפחות להציל מה שניתן להציל. גם זו לטובה. אבל זהו קטע קטן ביותר.

יש הרבה מאוד מפעלים קטנים, מאות ואולי הרבה מאות מפעלים, שבהם המעסיק לא מפרש שום דבר לשום קופת-גמל. לא זהו המצב במפעלים ציבוריים, וכנראה גם לא במפעלים גדולים, אבל יש מפעלים רבים שבהם העובד צובר את פיצויי הפיטורין שלו אצל המעסיק, ועובד כזה לא ייהנה גם לפי הצעת חברי הכנסת שחל — הוא מציע רק תוספת לסעיף קיים.

אני סבור שאם באמת רוצים להגן על העובד, ובודאי יש רצון להגן על העובד, צריך להגן גם על העובד שמעסיקו לא הפריש סכומים ולא הפקיד אותם לפי סעיפים 14, 20, 21 לחוק פיצויי הפיטורין. גם במק-רה כזה צריך שתהיה לעובד זכות קדימה על כל יתר נכסי החברה, או פושט-הרגל, לקבל את שכרו ואת פיצויי הפיטורין שלו. ברוח זו אביא הצעה לוועדה. אם כבר מתקנים את החוק, נתקן אותו בשלמות כדי שיגן על כל העובדים, לא רק על אותו עובד, שאפשר לקרוא לו מיוחס, שהמעביד שלו מפרש בשבילו פיצויי פיטורין בקופת-גמל או הפקיד את חלקו בקופה אחרת. יש מיליוני לירות שאינן מופקדות. יש מספר לא מבוטל של עובדים המופלים לטובה לעומת עובדים אחרים, שמע-סיקיהם אינם מפקדים כספים אלה. חוק המדינה איננו מחייב להפקיד, ובודאי לא מחייב מפעלים קטנים.

אני תומך בהצעת חברי הכנסת שחל, שהיא כש-לעצמה טובה, אם כי איננה מספיקה. צריך להוסיף ולהשלים את תיקון החוק. יש מקרים רבים שאין מפ-רישים לקופות-גמל ואין מפקדים בהן, ואז העובד באמת נפגע.

הו"ר ר. ארזי:

רשות הדיבור לחברי הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק'י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק של חברי הכנסת שחל על פיצויי פיטורים (תיקון מס' 3) היא הצעה חיובית ביסודה ואצבעי בעדה.

הצעה זו אינה מתימרת לתסום את כל הפרצות במסכת הבעיה הכאובה של פיצויי פיטורים, על כל הש-לכותיהם, אלא לתקן פירצה "מסוימת" בחוק, לא באש-מת חברי הכנסת שחל, שהביא רק את התיקון הקטן הזה. הצעה זו באה למעשה להבטיח כי סכומים ששולמו במקום פיצויי פיטורים לפי סעיף 14 או הופקדו לפי סעיף 20 או 21 של חוק פיצויי פיטורים, 1963, או שולמו לקופת-גמל לתשלום פיצויי פיטורין, ינוצלו לטו-בת הפועלים והעובדים ולא יבזבזו, במקרה של פטירת בעל המפעל, של פשיטת-רגל או פירוק המפעל, למטרות אחרות. זו כל מטרת התיקון הזה.

כדי להבטיח את הדבר הזה, שכספים המיועדים לפועלים יגיעו אליהם, ואליהם בלבד, מציע תיקון מס' 3 בחוק לאסור על החזרה, העברה, שיעבוד או עיקול של כספים כאלה. בעיקר חשוב הדבר כאשר מפעל פשט את הרגל או עומד לפני פירוק, ומתחיל העניין בכונסי הנכסים המעוניינים לשים את ידם על הנכסים למטרות סילוקם של חובות שיעבוד שונים, פרט לחוב המגיע לפועלים. מבחינתם של כונסי הנכסים זה גם דחוף יותר, הואיל והחובות לבנקים, לממשלה ולמוסדות אחרים מבוטחים מבחינה משפטית, בעוד שהחובות לפועלים בגין שכר או פיצויי פיטורים, בגין ההצברים בקופות

ראשון אלא במקום רביעי או חמישי, עומדת לעובד במקרה שאין לו קופת פיצויים ובמקרה שהמעביד לא הפריש סכומים לקופת-גמל מוכרת. אז הוא זכאי למי-נימום זה של 3,150 לירות שהחוק העניק לו. זכות הקדימה של 3,150 לירות היא חלקית. היא באה לפתור חלק מן הבעיה.

יעקב נחושתן (גח"ל):

הסכום העודף על המינימום, למי שייך לפי הצעת החוק?

משה שחל (המערך, עבודה-מפ"ם): לעובד.

יעקב נחושתן (גח"ל):

אם כן, יש לו זכות קדימה על יותר מ-3,150 לירות.

משה שחל (המערך, עבודה-מפ"ם):

אם הצעת החוק תתקבל ותהיה קופת פיצויים, יקבל העובד את מלוא הסכום המגיע לו. הנוהג הקיים היום, בהסכמים קיבוציים רבים, שמעבידים מפרישים סכומים לקופת-גמל, מהדרג שהם מפרישים סכומים אלה על שמו של העובד הסכומים הם של העובד. המעביד לא יכול לקבל את הכסף בחזרה.

יעקב נחושתן (גח"ל):

זה לא כתוב.

משה שחל (המערך, עבודה-מפ"ם):

בהצעת החוק זה כתוב בפירוש.

בסעיף 26(2) כתוב: "אינם חלק מנכסי המעביד במקרה של פטירה, פשיטת-רגל או פירוק, במידה שתביעות העובדים לפי חוק זה לא סולקו".

יעקב נחושתן (גח"ל):

אבל לא כתוב שהם חלק מנכסי העובד.

משה שחל (המערך, עבודה-מפ"ם):

הם אינם עוד של המעביד. הם שייכים לעובד. למעשה כוונת התיקון היא לתת לקופות האלה מעמד שווה למעמד קופות-הגמל שבהן מפרישים, בדרך כלל, את הכספים על שמו של העובד ולא על שמו של המעביד. לדעתי, התיקון כשלעצמו יסדיר לפחות את המקרים שבהם המעבידים מפרישים כספים לעובדים, ואז בוודאי ובוודאי שיהיה צורך - וציינתי זאת וגם הנואמים דיברו על כך - בצעדים נוספים לגבי אותם עובדים, בעיקר במקומות עבודה קטנים שם אין קופה והמעביד אינו מפריש סכומים. עובדה היא, שיש מקומות עבודה רבים, לצערנו הרב, שפושטים את הרגל. במשך שנת 1970/71 היו 436 מקרים של פשיטת-רגל. הסכום שהיה כרוך בפשיטות-רגל אלה היה כ-45 מיליון לירות. ניסיתי בדוק באילו מקומות עבודה היו קופות מסוג זה או זה. נדמה לי שזה מתחלק, פחות או יותר, חצי-חצי - ב-50% היו קופות וב-50% לא היו קופות.

לדברי חברי-הכנסת מיקוניס: אני בהחלט מסכים שעיקר הבעיה כרגע, אחרי שהחוק יתקבל ויעברד לקריאה שנייה ושלישית, הוא של האיגוד המקצועי שיחייב את המעבידים, בעת תחיתום, הסכמי עבודה, להפריש לקופות את דמי הפיצויים.

הבעיה היא לגבי העבר, לגבי כל אותן שנים שבהן לא הופרשו המעבידים. אפילו יסיכמו מעבידים בהסכם קיבוצי חדש להפריש, מה יהיה על שנות עבודה קוד-

בבעלותו של המעביד, אלא בבעלות הכלל העובד בתוקף משפט, שלמענו הוכנסו הכספים במידה שהוכנסו.

ברצוני לציין מעל במת הכנסת שמשום-מה קוצצה בוועדת החוקה, חוק ומשפט, הצעת החוק המקיפה יותר של חברי-הכנסת שחל. אני אומר "משום-מה", כי אני רוצה לדבר באופן עדין. זה קוצץ לא על-ידו.

ברצוני לציין כמו כן, שבנימוקים פורמליים ובלתי-מתקבלים על הדעת בוטלה גם הצעת החוק של סיעת מק"י, שמטרתה היתה להגן על זכויות העובדים, על שכרם ופיצויי הפטורים שלהם, במקרה של פשיטת-רגל או פירוק של מפעל.

חברת העבודה הישראלית, הציבורית הישראלית הדמוקרטית בכלל, לא תוכל לאורך ימים לעבור על פני המצב הפרוע שבו מוצאים את עצמם רבבות פועלים ועובדים, כאשר לפי החלטה או לפי התפתחות טבעית מגיע מפעל זה וזה לידי פשיטת-רגל. יש לפעמים גם החלטות לפשוט את הרגל, כאשר מחליטים לפשוט את היד; קודם פושטים את הרגל, ואחר כך פושטים את היד.

דרושה - ויהי מה ובהקדם - גם הגנה משפטית של הפועלים והעובדים, שהם הראשונים להתעלמות מזכויותיהם. כאשר האדם עובד מנסים להקפיא את שכר עבודתו, למרות גיפוח רווחים והאמרת מחירים, וכאשר העובד מוצא את עצמו, לא מוצונו ולא באש-מתו, מחוץ למסגרת העבודה, הרי הוא מרגיש שהוא מופקר. מצב זה צריך שייגמר. צריך להקפיד על הזכויות של אלה הנושאים בעול הייצור התעשייתי והחקלאי, בעול השירותים והבטחון, שבזכותם מתקיים העם ומתקיימת המדינה.

אני רוצה לקוות כי התיקון מס' 3 יתקבל ויבוצע הלכה למעשה, ושלא יכניסו אותו למקרה, כפי שקרה ל"חוק כנוביץ"; שהוא יוכה להמשך בשורה של תיקונים הכרחיים נוספים לחוק המקורי משנת 1963.

הי"ד ר. ארזי:

תם הדיון. רשות הדיבור לחברי-הכנסת שחל, לסיים כום הדיון.

משה שחל (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, למעשה הנואמים שדיברו על החוק לא שללו אותו, אלא הוסיפו דברים שלדעתם צריכים להיות בו. אני רוצה לומר לחברי-הכנסת מילמן, שצריך להבחין בין שני דברים. הצעת החוק באה למעשה לפתור בעיה של עובדים, שהמעביד הפריש בשבילם כספים לקופה שאינה מוכרת על-פי סעיף 20 וסעיף 26 המשריינים אותה. אני הייתי מעדיף אילו לכל העובדים היו קופות כאלה. יש להבדיל בין שני דברים. הסכום שיהיה 3,150 לירות או סכום גבוה יותר לעולם אינו הסכום שמבטא את מלוא פיצויי הפטורים המגיעים לעובד. העובד שעבד מספר שנים רבות זכאי על-פי החוק לסכום גדול יותר. אילו היה צו הפקדה מחייב כל מעביד להפקיד מדי חודש בחודשו סכום פיצויים על-פי החוק, היה כל עובד מקבל, במקרה של סגירת המפעל, את הסכום המגיע לו בעד השנים שבהן עבד באותו מפעל. מתי באה זכות הקדימה של הסכום של 3,150 לירות, שלדעתי איננו עומד היום בשום יחס לעליות המחירים ולשינויים שחלו במבנה השכר במשך זכות הקדימה, שאינה עומדת במקום

הצבעה

ההצעה להעביר את חוק מיצוי פטורים
 (תיקון מס' 3), תשל"ג-1973, לוועדת
 החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

הז"ר ר. ארזי:

לא שמעתי התנגדות, אלא בקריאת-ביניים, להצעה
 להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.
 איני יכול לראות את קריאת-הביניים כהתנגדות. אם
 תבוא הצעה שוועדת הכנסת תחליט על כך, ועדת הכנסת
 תדון בזה. שמעתי רק הצעה אחת. הדיון המוקדם היה
 בוועדת החוקה, חוק ומשפט; הגיוני שוועדת החוקה, חוק
 ומשפט תדון בזה.

חברי הכנסת, הישיבה הבאה מחר, בשעה 11.00.
 ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 20.06.

מות ומה יהיה על קופות שכרגע נמצאות בבנקים ויש
 להבטיח כי התיקון המוצע יחול עליהן? אני חושב,
 שתפקיד ההסתדרות והאיגוד המקצועי הוא לעשות הכל
 על-מנת שבהסכמים הקיבוציים ובהסכמי העבודה שיי-
 חתמו יובטח שהמעביד יפריש את הסכומים לקופות,
 ואז התיקון, כאשר ייכנס לתוקף, יבטיח שהסכומים
 יגיעו לעובדים.

הז"ר ר. ארזי:

חברי הכנסת, נעבור להצבעה. לפנינו הצעה אחת:
 להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט
 לשם הכנה לקריאה שנייה ושלישית.

שמואל מיקוניס (מק"י):
 לוועדה שתיקבע על-ידי ועדת הכנסת.